

11 50
кар. 133 -

357
+
482



$$\begin{array}{r}
 136 \\
 \times \quad 7 \\
 \hline
 \end{array}$$

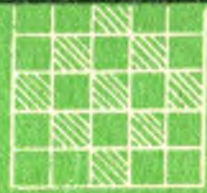


— 35 м —

А. С. ПЧЕЛКО ЭМ Г. Б. ПОЛЯК

АРИФМЕТИКА

3 класса



А. С. ПЧЁЛКО бла Г. Б. ПОЛЯК

АРИФМЕТИКА

3-чю КЛАССХА УЧЕБНИК

*Кечюрюлгенин Къарачай-Черкес Облисполкомну Халкъ Окъуу Бёлюмю
бегитгенди*

ЭКИНЧИ ЧЫКЪГЪАНЫ, ТЮЗЕТИЛГЕНИ

КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЧЕРКЕССК—1961

511
1792

Кёчюрген Орусланы А. Г.

кар. 133. - ↓

В переводе с русского на карачаевский язык печатается по изданию:
А. С. Пчёлко и Г. Б. Поляк, „Арифметика для 3 класса“.
Учпедгиз—1961

2-чи КЛАССДА ОКЪУЛГЪАННЫ КЪАЙТАРЫУ.

Къошуу эм алыу.

1. Классда 19 сохда джаш бла 20 сохда къыз бардыла. Классда бютеу да ненча сохда барды?

2. Бизни классда ... сохда джаш эм ... сохда къыз барды. Классда саулай да ненча сохда барды?

3.	32 + 60	52 + 7	70 + 25	46 + 30
	52 + 36	28 + 4	36 + 36	23 + 38
	28 + 32	37 + 6	47 + 24	37 + 59
	13 + 57	75 + 9	56 + 18	16 + 75

4. Сабийле эки джолда чегетге джилек джыяргъа баргъандыла. Ала биринчи кере 18 стакан джилек, экинчи кере уа андан 12 стаканныа кѣб джыйгъандыла. Сабийле бютеу да ненча стакан джилек джыйгъандыла?

5. Къарнашы бла эгечи джуала джыяргъа чегетге баргъандыла. Къарнашы 26 акъ джуа, эгечи уа андан 6 акъ джуаны артыкъ табханды. Экиси да биргелей ненча акъ джуа табхандыла?

6. 1) Бир сохда джай 9 китаб окъугъанды, экинчи сохда биринчиден эсе 3 китабны, ючюнчю уа экинчиден—2 китабны артыкъ окъугъандыла. Ючюнчю сохда ненча китаб окъугъанды?

2) Кесигизни классны сохдалары джай ненча китаб окъугъанларына хыйсабла къурагъыз.

7.	42 + 26	25 + 8	28 + 28	68 + 25
	36 + 54	6 + 49	47 + 47	24 + 57
	17 + 63	8 + 67	39 + 39	19 + 66

8. Урунуугъа юретиу дерсге 75 кызыл эм джашил кыагъытла хазырлагъандыла; аланы 40-ы кызыл кыагъытды. Ненча джашил кыагъыт хазырлагъандыла?

9. 56—35	50—4	84—50	75—30
40—24	42—6	56—28	63—35
80—46	71—5	31—14	92—78
90—58	83—7	72—47	84—46

10. Школну бачхасында бир тахдадан 18 кг, экинчиден'а андан 4 кг-гъа аз быхы джыйгъандыла. Эки тахдадан да ненча килограмм быхы джыйгъандыла?

11. 1) Школ выставкада 2 кяб болгъанды. Аланы бири 25 кг тартханды, экинчиси уа биринчиден 3 кг-гъа аз тартханды. 2 кяб да биргелей неллей бир тартхандыла?

2) Кесигизни школну джыйгъан мюргеулерини выставкасыны юсюнден хыйсаб кыурагъыз.

12. Бирини узунлугъу 4 см, экинчисини узунлугъу 12 см болгъан 2 отрезок сызыгъыз. Экинчи отрезок биринчиден ненча сантиметрге узунду? Биринчи отрезок экинчиден кяаллай бирге кысхады?

13. Джыр кружокда 25, физкультура кружокда 20 сохда бар эди. Джыр кружокга дагъыда 5 сохда, физкультура кружокга да 17 сохда кеслерин джаздыргъандыла. Физкультура кружокда сохдала джыр кружокда сохдаладан эсе, ненчагъа кёб болдула?

14. Ваня 15 юрге чапракъ бла 9 эмен чапракъ кебдирген эди, Лена уа 13 юрге чапракъ бла 14 эмен чапракъ кебдирген эди. Ваня ненча чапракъгъа кем кебдиргенди?

15.	37 — 20	40 — 28	34 — 17	28 + 59
	48 — 35	80 — 57	56 — 18	94 — 68
	79 — 54	32 — 8	63 — 45	22 + 49
	83 — 63	61 — 5	92 — 86	75 — 66

16. Къайсы эки санны кыошхандан 50 чыгъаргъа боллукъду?

17. Паркда 50 къайын ёсе эдиле. Кыачда дагъыда орнатхандан сора ала 70 болгъандыла. Кыачда ненча къайын терек орнатхандыла?

18. 1) Былтыр школда гокга ханслары болгъан 28 къошун бар эди, быйыл'а ала 60 болгъандыла. Джылны ичинде ненча къошун къошулгъанды?

2) Кесигизни школну гокга хансларыны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

19. Сохдала алма терекле орнатхандыла. Ала 30 алма терекни орнатыб бошагъандан сора, дагъыда 12 терек орнатырлары къалгъанды. Саулай да ненча алма терек орнатыргъа керек эдиле?

20. Классны библиотекасындан 36 китаб бергендиле. Андан сора библиотекада 60 китаб къалгъанды. Библиотекада саулай да ненча китаб болгъанды?

21. Пионерле инвалидге отунланы баугъа ташыргъа болушхандыла. Ала 27 жаркъаны элтгенден сора дагъыда 18 жаркъа къалгъанды. Саулай да ненча жаркъаны ташыргъа керек эдиле?

22. 68—30	26+48—34	70—32+62
57+40	17+39—28	64—20+46
28—28	54+38—65	50—18—30

23. Хар примерни ахырына 75 чыгъарча къошуугъа 4 пример къурагъыз.

Керелеу эм юлешюу.

24. 6 пионер 4-юшер юй къоян ёсдюргендиле. Пионерле саулай да ненча юй къоян ёсдюргендиле?

25. Садда 40 кг наныкъ, дугъумну ўа андан 6 кереге кёб джыйгъандыла. Садда ненча килограмм дугъум джыйгъандыла?

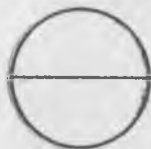
26. Къошуу ну керелеу бла алмашдыргъыз:

$$3+3+3+3+3+3+3+3=$$
$$4+4+4+4+4+4+4=$$

27. Школ сабийле 3 тенъ тизгиннъе 24 къайын орнатхандыла. Школ сабийле хар бир тизгинде ненча къайын терек орнатхандыла?

28.	2×8	4×8	$18 : 2$	$18 : 3$	$14 : 2$
	3×7	4×6	$21 : 3$	$20 : 4$	$24 : 3$
	3×9	4×9	$32 : 4$	$27 : 3$	$28 : 4$
	3×8	4×7	$40 : 4$	$24 : 4$	$36 : 4$

29. Кругну джарымын; кругну тёртден бирин; кругну сегизден бирин кёргюзюгюз.



30. Столну юсюнде 12 карандаш барды. Сохдагъа ол карандашланы юч этиб бирин алыргъа дегендиле. Ол ненча карандаш алыргъа керекди?

31. 24 м узунлугъу болгъан джыджымны тёртден бирин сенъилчек этерге кесиб алгъандыла. Джыджымны ненча метри къалгъанды?

32. Бир къумач тобда 27 м болгъанды. Бир алыучугъа ол тоб къумачны юч этиб бирин, экинчиге уа 10 м-ин сатхандыла. Ол тоб къумачны ненча метри къалгъанды?

33. Хар полоскада 12 клетка болгъан тетрада 3 полоска сызыгъыз.



Суратда кёргюзюлгенича биринчи полосканы 2 тень кесекге юлешигиз. Экинчи полосканы 3 тень кесекге, ючюнчюню уа 4 тень кесекге юлешигиз.

34.	$4 \times 6 : 3$	$(15 + 17) : 4$	$(41 - 17) : 3$
	$21 : 3 \times 2$	$(16 + 8) : 3$	$(40 - 12) : 4$
	$36 : 4 \times 2$	$(17 + 19) : 4$	$(45 - 27) : 3$

35. Къайсы кёбдю эм ненчагъа: Къайсы азды эм ненчагъа:

6×6 , огъесе	5×7 ?	6×9 , огъесе	7×8 ?
7×6 , огъесе	5×9 ?	6×8 , огъесе	7×7 ?
6×5 , огъесе	5×8 ?	6×7 , огъесе	7×9 ?

36. 35:5 48:6 42:6 45:5 42:7 63:7
 30:6 35:7 30:5 49:7 40:5 54:6

37. Бир тизгинде 2 тегерек, экинчиде андан 5 кере кёб, ючюнчю тизгинде уа, биринчи тизгиндегиледен эсе, 5 тегерекге кёб сураг салыгъыз.

38. 1) 5-ден 7 кере къайсы сан кёбдю? 5-ден 7-ге къайсы сан кёбдю?

2) 30-дан 6 кере къайсы сан азды? 30-дан 6-гъа къайсы сан азды?

39. Школ сабийле эки уллу харбыз ёсдюргендиле. Базманы бир табагъына гитче харбызны салгъандыла, бирси табагъына харбири 5-ишер кг 2-гирни салгъанларында, базманы эки джаны тенъ болгъанды. Экинчи харбыз биринчиден 1 кг-гъа аур болгъанды. Эки харбыз да биргелей ненча килограмм тартхандыла?

40. Школну садында сабийле биринчи джол 5 кг джилек джыйгъандыла, экинчи джол биринчи джолдан эсе 8 кере кёб, ючюнчю джол'а экинчи джолдан эсе, 4 кг-гъа аслам джыйгъандыла. Сабийле саулай да неллей бир джилек джыйгъандыла?

41. 1) Бу отрезокну узунлугъун ёлчелегиз. Тетрадда аны узунлугъу тенъли узунлугъу болгъан отрезок тартыгъыз.



2) Биринчи отрезокдан 5 кере къысха болгъан отрезок салыгъыз.

42. 30 : 6 × 7 (18 + 17) : 5 (66 — 17) : 7
 35 : 5 × 8 (19 + 23) : 7 (64 — 16) : 6
 42 : 7 × 9 (26 + 28) : 6 (73 — 28) : 5

43. Къайсы кёбдю эм ненча кере кёбдю?

8 × 5, огъесе 5 × 4 ? 8 × 7, огъесе 7 × 4 ?
 9 × 5, огъесе 5 × 3 ? 9 × 7, огъесе 3 × 7 ?

44. 1) 9-дан 5 кере къайсы сан кёбдю? 9-дан 5-ге къайсы сан кёбдю?

2) 90-дан 9 кере къайсы сан азды? 90-дан 9-гъа къайсы сан азды?

45.	48:6	72:8	63:7	56:8	48:8	81:9
	36:9	54:9	42:7	72:9	45:9	63:9
	42:6	56:7	72:8	32:8	36:9	27:9

46. 32 кг нанькъ бла 27 кг балийни четенлеге бёлюб къуйгъандыла: хар 8 кг нанькъны бир четеннъе, хар 9 кг балийни да башха бир четеннъе къуйгъандыла. Саулай да ненча четен керек болгъанды?

47. 2 тюз сыз тартыгъыз: бирини узунлугъу 3 см, экинчини узунлугъу 15 см болгъан. Экинчи тюз сыз биринчиден ненча кере узунду? Биринчи сыз экинчиден ненча кереге къысхады?

48. Бир алма терекден 70 кг алма, экинчиден'а 10 кг алма джыйгъандыла. Экинчи алма терекден эсе, биринчи алма терекден ненча килограммгъа кёб алма джыйгъандыла?

Экинчи алма терекден эсе, биринчи алма терекден ненча кере кёб алма джыйгъандыла?

49. Сабийле хар балий терекни хар биринден 9 кг балий, эки дугъум терекни хар биринден да 3 кг дугъум джыйгъандыла. Дугъумдан эсе, ненча кереге кёб балий джыйгъандыла?

50. Хар тизгинде 9 клеткасы болгъан, тетрада 4 клетка тизгин сызыгъыз, хар тизгинде 3 клеткасы болгъан да 2 клетка тизгин сызыгъыз.

Биринчи тюзмюйюшде клеткалары саны экинчиникиледен неллей бирге кёб болгъанларын тергегиз. Экинчи тюзмюйюшню клеткалары биринчиникиледен ненча кере аздыла?

51.	48 : 8 × 7	(29 + 19) : 8	(91 - 27) : 8
	72 : 9 × 8	(25 + 29) : 9	(84 - 28) : 7
	63 : 7 × 6	(18 + 38) : 7	(92 - 29) : 9

52. Окъуучула физкультураны дерсинде, хар биринде 18 адам болгъан эки тизгиннъе сюелгендиле. Эки тизгинде бютеу да ненча окъуучу болгъанды?

53.	15 × 3	27 × 3	29 × 3	2 × 18	6 × 13
	17 × 5	38 × 2	47 × 2	4 × 19	3 × 28
	16 × 6	24 × 4	25 × 4	7 × 13	5 × 19

54. 76 сомгъа хар метри 12 сомдан 3 м ысхарла бла 5 м джюн къумач алгъандыла. Джюн къумачны метринн багъасы неди?

55. 3 сапын бла 2 тиш щеткагъа 75 кап. бергендиле. Сапынны багъасы 15 капекди. Тиш щетканы багъасы неди?

56. 20 м къумачдан 3 чебген бла талай хота тикгендиле. Хар чебгеннге 4 м, хар хотагъа 2 м къумач киргенди. Ненча хота тикгендиле?

57. Сабий юйде 56 м къумачдан 12 чебген бла талай кёлек тикгендиле. Хар чебгеннге 3 м, хар кёлекге уа 2 м къумач киргенди. Ненча кёлек тикгендиле?

$$\begin{array}{llll} 58. & 15 \times 5 + 17 & 2 \times 28 - 39 & 14 \times 4 : 8 \\ & 19 \times 4 + 38 & 5 \times 19 - 78 & 24 \times 3 : 9 \\ & 14 \times 4 + 29 & 3 \times 28 - 36 & 18 \times 3 : 6 \end{array}$$

59. Школ сабийле орамны эки джанына тенъишер 78 акация орнатхандыла. Орамны хар джанында ненча акация орнатхандыла?

$$\begin{array}{llllll} 60. & 56 : 2 & 64 : 4 & 84 : 6 & 81 : 3 & 72 : 6 \\ & 72 : 3 & 92 : 4 & 91 : 7 & 98 : 7 & 52 : 4 \\ & 51 : 3 & 80 : 5 & 96 : 8 & 85 : 5 & 84 : 7 \\ & 87 : 3 & 95 : 5 & 90 : 6 & 78 : 6 & 57 : 3 \end{array}$$

61. 5 м къумачха 60 сом бергендиле. Ол къумачны 3 м-ини багъасы неди?

62. 3 м лентагъа 39 кап. бергендиле. Аллаи 5 м лентаны багъасы неди?

63. Школгъа ремонт этер ючюн 3 бирча ящик 96 кг чюй сатыб алгъандыла, ремонтха 2 ящик чюй къорагъанды. Ненча килограмм чюй къорагъанды?

64. Тетрадда 18 клеткасы болгъан полосканы тегерегин сызгыыз. Аны 6 тенъ кесекге юлешигиз. Аллаи 4 кесекде ненча клетка болгъанын тергегиз?

$$\begin{array}{llllll} 65. & 70 : 2 & 54 : 3 & 56 : 4 & 85 : 5 & (47 + 29) : 4 \\ & 48 : 3 & 96 : 2 & 87 : 3 & 84 : 6 & (80 - 26) : 3 \\ & 60 : 5 & 95 : 5 & 68 : 4 & 91 : 7 & (91 - 13) : 6 \end{array}$$

66. Велосипедчи хар сагъатха 15 км барыб турса, 45 км-ни ненча сагъатха барлыкды?

67.	50:25	56:14	70:14	78:13	84:12
	51:17	84:28	92:23	72:24	96:16
	72:36	76:19	85:17	90:15	91:13

68. 20 кѡагытдан бирча 5 джазар книжка этгендиле. 36 кѡагытдан аллай ненча книжка этерге боллукъду?

69. 75 капекге 25 тѡйме сатыб алгъандыла. 90 капекге аллай ненча тѡйме алыргъа боллукъду?

70. 28 м алакъытайдан 14 хота тикгендиле. 50 м алакъытайдан аллай ненча хота тигерге боллукъду?

71.	36:18	48:16	72:18	$12 \times 5 : 15$
	52:13	74:37	90:15	$24 \times 4 : 16$
	42:14	60:12	81:27	$12 \times 6 : 36$

72. Юннатла 9 клеткагъа тенъишер 36 юй кѡоянны салгъандыла. 6 клеткада ненча юй кѡоян барды?

73. Сабийле 40 быхыны 8 юй кѡояннъа тенъишерден бергендиле. Ол нормада бергеннъе 50 быхы ненча юй кѡояннъа боллукъду?

74. Джашчыкъ кюн сайын бирча окъуб, китабны 36 бетин 3 кюннъе окъуб бошагъанды. Анъа окъургъа 60 бет кългъанды. Хар кюн сайын быягынлай окъуб турса, ол кългъан бетлерин ненча кюннъе окъуб бошарыкъды?

75. Къызчыкъ хар кюн сайын тенъ окъуб, 30 'бетни 2 кюннъе бошагъанды. Кюнѡне аллай бир окъуб барса, ол 5 кюннъе ненча бетни окъурукъду?

76.	68 : 4	48 : 3	60 : 12	45 : 15	96 : 2 : 16
	84 : 3	76 : 2	70 : 14	80 : 16	72 : 2 : 18
	92 : 2	90 : 5	91 : 13	54 : 18	84 : 2 : 14
	65 : 5	78 : 6	68 : 17	57 : 19	92 : 2 : 23

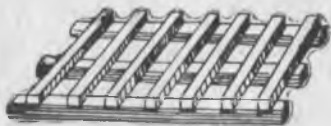
Амалланы барына да хыйсабла эм примерле.

77. Къайсы эки санны кѡошсанъ 74 чыгъаргъа боллукъду?

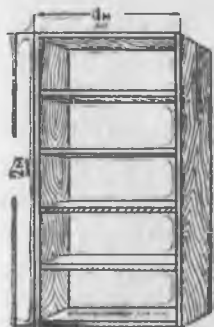
Къайсы эки санны керелесенъ 48 чыгъаргъа боллукъду? 72 ѡа? 54'а?

78. Юч джашчыкъ чабакъ тутхандыла. Биринчи 16 чабакъ тутханды. Экинчи джашчыкъ андан 5 чабакъгъа аз, ючюнчю ѡа экинчиден эсе, эки кере кѡб тутханды. Джашчыкъла барысы да ненча чабакъ тутхандыла?

79. Аякъ сюртюүчю решеткагъа 3 агъашчыкъ бла 7 кѣнден кѣнбачыкъ ургъандыла Аллай 4 решѣткагъа ненча агъашчыкъ бла ненча кѣнден кѣнбачыкъ керек боллукъду?



80. 1) Пионерле паркда терекле орнатхандыла. Ала 45 терекни орнатханларында, вожатыйлери: „Орнатханыбыздан эсе орнатыр терегибиз юч кере азды“—дегенди. Саулай да алагъа ненча терек орнатыргъа керек болгъанды?



2) Кесигизни школда терекле бла кѣкенле орнатыуну юсюнден хыйсаб кѣурагъыз.

81. 1) Суратда кѣрюннѣен китаб табхачыкълагъа ненча метр кѣнбачыкъ керекди? (Кѣабыргъа кѣнбачыкъ, табхалары да бирер кѣнбачыкъдандыла).

2) Аллай китаб табхачыкълагъа хар бири 5 м болгъан кѣнбачыкъдан ненча керекди?

82. Школ выставкагъа ючюнчю классдан 34 сурат айыргъандыла: 8 сохда 2-шер сурат, кѣалгъанлары да 3-юшер сурат бергендиле. Ненча сохда 3-шер сурат бергенди?

83. Школ сабийлеге 36 быхы тизгинни чагасын этерге керек эди. Биринчи сагъатха ала тизгинлени барыны юден бирин, экинчи сагъатха—14 тизгинни чагасын этгендиле. Алагъа энтда ненча тизгинни чагасын этерге керекди?

84. 24 м кѣумачдан 8 кѣлек этгендиле. 42 м кѣумачдан аллай ненча кѣлек этерге боллукъду?

85. 7 шкафа 28 м кѣнбачыкъ кетгенди. Аллай 18 шкафа ненча метр кѣнбачыкъ керекди?

86. Октябрѣнокла детсадны ортанчы группасына 16 оюнчакъ, гитче группасына—ортанчыладан эсе 2 кере аз, абадан группасына, гитче кѣаумдан эсе 12 оюнчакъгъа кѣб этгендиле. Октябрѣнокла абадан группагъа ненча оюнчакъ этгендиле?

87. Пионерле детсадны ортанчы группасына 18 байракъчыкъ этгендиле, гитче группасына ортанчы группасына этгенлеринден эсе 2 кере аз, тамада группасына, гитче группасына

этгенлеринден эсе 15 байракъчыкъгъа аслам этгендиле. Пионерле саулай да ненча байракъчыкъ этгендиле?

88. Бир сохда джай 25 иш кюн этгенди, экинчи сохда—75 этгенди. Экинчи сохда биринчиден эсе ненча иш кюннъе артыкъ этгенди? Биринчи сохда экинчиден эсе ненча кереге аз иш кюн этгенди?

89. Бояучу 2 кюннъе 24 партаны боягъанды. Ол эки кюндеча ишлесе, ол 5 кюннъе ненча партаны боярыкъды?

90. Столяр кюн сайын тенъ этиб, 3 кюннъе 12 рама этгенди. Алгъын этгенинден эсе кюнюне бир раманы артыкъ этиб барса, 30 раманы этер ючюн анъа ненча кюн керекди?

91. Школ сабийле 50 м кетенден пионер лагерге 15 джабыу бла 20 джасдыкъ тыш тикгендиле. Джасдыкъ тышха 1 м киргенди, хар джабыу гъа ненча метр кетен киргенди?

92. Школда терезелени сюртерге керек эдиле: юнню юч джанында 12-шер терезе, тёртюнчю джанында ўа, хар къалгъан джанындан эсе терезелери 2 кере аз эдиле. Школда саулай да ненча терезени сюртерге керек эдиле?

$$\begin{array}{llll} 93. & 36 + 28 - 15 & 54 : 9 \times 8 & 16 \times 6 : 4 \\ & 80 - 57 + 28 & 84 : 6 \times 7 & 81 : 27 \times 19 \\ & 91 - 72 + 48 & 92 : 23 \times 18 & 68 : 17 \times 16 \end{array}$$

94. Бу примерледе точкаланы орунларына амалланы белгилерин салыгъыз (примерлени тетрада этигиз):

$$\begin{array}{llll} 32 \dots 8 = 24 & 36 \dots 18 = 2 & 28 \dots 4 \dots 5 = 12 \\ 48 \dots 6 = 54 & 16 \dots 4 = 64 & 5 \dots 8 \dots 4 = 36 \\ 7 \dots 8 = 56 & 45 \dots 3 = 15 & 36 \dots 3 \dots 5 = 60 \end{array}$$

М и н ъ .

1000-ни ичинде нумерлеу.

95. Бир джюзден минънъе дери эм ызына джюзле бла санагъыз. Джюзден экиджюзге дери онла бла санагъыз.

96. Санладан: 1) 3 джюзлюк, 2 онлукъ эм бирлик;

2) 5 джюзлюк, 7 онлукъ эм 8 бирлик; 3) 7 джюзлюк эм 3 онлукъ; 4) 1 джюзлюк, 1 онлукъ эм 1 бирлик болгъанланы айтыгъыз.

97. Бу санлада: 563; 796; 804; 240; 609; 800 ненча джюзлюк, онлукъ эм бирлик барды?

98. Быллай таблица салыгъыз:

Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле

99. 4 деген тархы болгъан карточканы салыгъыз:

1) таблицаны онъ джанындан биринчи оруннъа (бирлик-лени тюбюне). Ол не санны кѣргюзеди?

2) онъ джанындан экинчи оруннъа (онлукъланы тюбюне). Ол не санны кѣргюзеди?

3) онъ джанындан ююнчю оруннъа (джюзлюклени тюбюне). Ол не санны кѣргюзеди?

100. 6 деген тархы болгъан карточканы онъ джанындан биринчи оруннъа, 9-у болгъанны—экинчи оруннъа, 5-и болгъанны ююнчю оруннъа салыгъыз. Не сан чыгъады?

101. 8 тархы болгъан карточканы биринчи оруннъа, 4-ю болгъанны—экинчи оруннъа, 2-си болгъанны—ююнчю оруннъа салыгъыз. Не сан чыгъады?

102. Таблицаыкъда бу санланы тархла бла джазыгъыз: 7 джюзлюк, 3 онлукъ эм 6 бирлик; 9 джюзлюк, 1 онлукъ эм 8 бирлик; 3 джюзлюк эм 8 онлукъ.

103. Бирликле онъ джанындан къайсы оруннъа джазыладыла? Онлукъла уа? Джюзлюкле уа?

104. Бу санланы окъугъуз: 725; 863; 914; 706; 905; 340; 560; 900; 1000; 222; 666; 111; 101; 110; 999.

105. Тархла бла санланы джазыгъыз: джетиджюз; тѣрт-джюз токъсан; ючджюз тѣрт; джюз сегиз; тѣртджюз элли алты; джетиджюз джетмиш джети.

106. Бу санлада: 758; 411; 540; 602; 304 ненча джюзлюк, онлукъ, бирлик барды?

107. 4 джюзлюк; 52 онлукъ; 6 джюзлюк эм 5 бирлик; 73 онлукъ эм 8 бирлик болгъан санланы джазыгъыз.

108. 63 онлукъда, 85 онлукъда, 9 джюзлюкде эм 3 бирликде ненчашар бирлик барды?

109. Саулай ненча сантиметр болады: 3 м 5 дм 8 см? 6 м 4 дм 1 см? 4 м 5 см? 4 м 9 дм? 7 м 58 см?

110. 1) Санланы бир-бири ызындан санагъыз эм джазыгъыз: 297-ден 304-ге дери; 898-ден 905-ге дери.

2) Бир-бир алыб ызына санагъыз эм санланы джазыгъыз: 704-ден 697-ге дери; 502-ден 496-гъа дери.

111. 599-ну ызындан къайсы сан келеди? 999-ну ызындан'а?

112. Эм аз бла эм кёб эки тархлы санланы; эм аз бла эм кёб юч тархлы санланы джазыгъыз.

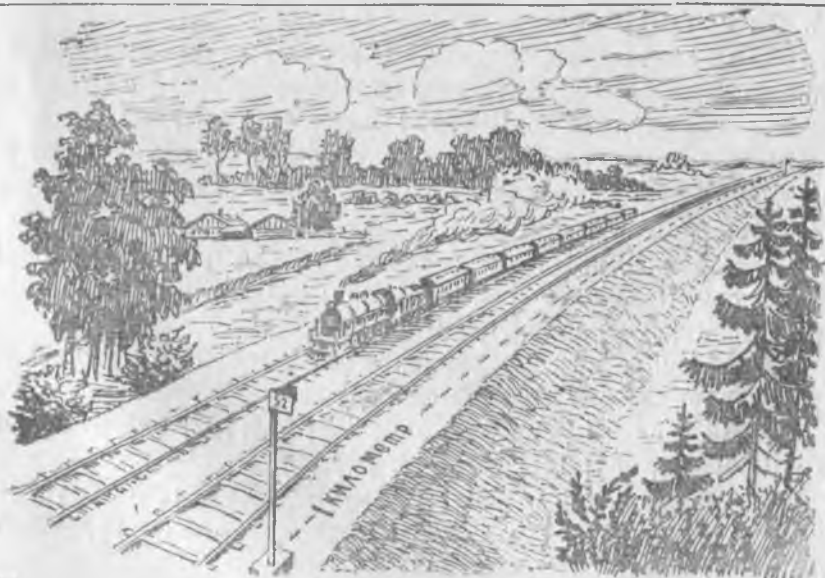
Километр.

Узакълыкъны километрге бла ёлчелейдиле.

Бир километрге 1000 метр барды.

„Километр“ деген сёз санланы джанында къысхача км деб (точкасыз) джазылады, сёз ючюн: 5 км, 200 км, 250 км.

1 км—1000 м.



113. Окъугъуз: 1) 5 км 75 м 7 дм 5 см
 68 км 96 м 4 дм 9 см
 926 км 50 м 1 дм 2 см

2) Москвадан Ленинградха дери 651 км-ди.

114. Айтымланы толтуругъуз: 1) Бизни элден район центрге дери... км барды.

2) Бизни элден областны ара шахарына дери... км барды.

3) Бизни шахардан (элден) Москвагъа дери ... км барды.

115. 100 м-ни ёлчелер ючюн 10 м узунлугъу болгъан джыджымны ненча кере салыргъа керекди? 1 км чыгъар ючюн 100 м-ни ненча кере салыргъа керекди?

116. Школдан 1 км узакълыкъда тургъан пунктну неда затланы атларын айтыгъыз.

117. Сизни юйюгюз школдан къаллай бир узакълыкъда туррады?

118. Джаяу бир сагъатха 5 км барыргъа боллукъду:

ат бла — 10 км "
 велосипед бла — 16 км "
 автомашина бла — 100 км "
 поезд бла — 50 км "
 самолёт бла — 400 км "
 реактив самолёт бла — 1 000 км "

Бу берилген санланы быллай таблицагъа джазыгъыз.

Не бла джюрюгени	1 сагъатха баргъаны
Джаяу д. а. к.	5 км

119. Бу таблица бла хайырланыб хыйсабла этигиз:

1) Джаяу ненча километр барыргъа боллукъду 3 сагъатха? 4 сагъатха? 5 сагъатха?

2) Велосипед бла ненча километр барыргъа боллукъду 2, 3, 4, 5 сагъатха? ат бла 2, 3, 4, 5, 6 сагъатха? автомобильде 3, 4, 5, 8 сагъатха?

Къошуу.

Акъялда къошуу.

120. 100-ге 100-юшер къошуб 1 000-нъе дери барыгъыз.

121.	300 + 300	500 + 500	700 + 200	100 + 700
	400 + 400	100 + 600	300 + 500	200 + 800
	200 + 200	600 + 300	200 + 600	400 + 500

122. Санланы тизгинин бардырыгъыз:

$$100 \ 110 \ 120 \ 130 \ \dots \ (300\text{-ге дери}).$$

123. Лыжа станцияда 120 пара лыжа болгъанды. Кышха дагъыда 60 пара алгъандыла. Станцияда ненча пара лыжа болду?

124.	100 + 70	160 + 10	610 + 50	930 + 40
	200 + 40	440 + 20	720 + 60	810 + 70
	300 + 80	720 + 30	540 + 50	420 + 50

125. Былтыр колхозда 640 къой болгъанды, быйыл'а аланы санлары 120-гъа кѣб болгъанды. Колхозда быйыл ненча къой барды?

126.	160 + 110	230 + 230	350 + 410	720 + 260
	130 + 150	460 + 420	570 + 120	130 + 850
	120 + 170	340 + 330	450 + 230	240 + 630

127. Джай пионер лагерледе биринчи сменада 110 сабий солугъанды. Экинчи сменада уа андан 20-гъа кѣб сабий солугъанды. Лагерде эки сменада да ненча сабий болгъанды?

128. Бир сохда бригада колхозда 420 иш кюн, экинчи бригада—биринчиден эсе 40 иш кюннъе кѣб, ючюнчю да—экинчиден эсе 30 иш кюннъе кѣб этгендиле. Ючюнчю бригада ненча иш кюн этгенди?

129. Школ сабийле: тѣрт пакетде, пакет сайын 25 г, юч пакетде да, пакет сайын 30 г, гокга ханс урлукъла хазырлагъандыла. Сабийле саулай да ненча грамм урлукъ хазырлагъандыла?

130.	150 + 30	140 + 110	210 + (14 × 3 ÷ 8)
	360 + 20	360 + 320	140 + (51 : 3 + 13)
	510 + 80	630 + 250	530 + (19 × 4 - 46)
	820 + 50	120 + 870	650 + (46 × 2 - 52)

131. Санланы тизгинлерин бардыргъыз:

- | | | | |
|--------|-----|-----|----------------------|
| 1) 100 | 150 | 200 | 250 ... (800 дери) |
| 2) 800 | 820 | 840 | 860 ... (1 000 дери) |

132. Былтыр колхозда 150 тана болгъанды, быйыл'а танала 50-ге аслам болгъандыла. Колхозда быйыл ненча тана барды?

- | | | | | |
|------|------------|------------|------------|------------|
| 133. | $280 + 20$ | $590 + 10$ | $330 + 70$ | $620 + 80$ |
| | $360 + 40$ | $750 + 50$ | $810 + 90$ | $540 + 60$ |
| | $470 + 30$ | $680 + 20$ | $440 + 60$ | $950 + 50$ |

134. Школ юй ишлерге алгъы бурун 650 лист къанджал, аны ызындан да 150 лист къанджал келтиргендиле. Саулай да ненча лист къанджал келтиргендиле?

- | | | | | |
|------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| 135. | $150 + 150$ | $270 + 130$ | $280 + 320$ | $630 + 170$ |
| | $180 + 120$ | $750 + 150$ | $490 + 210$ | $420 + 380$ |
| | $160 + 140$ | $340 + 360$ | $270 + 430$ | $110 + 590$ |

136. Шахарда 180 тюкен болгъанды. Бир джылдан тюкенлени саны 20-гъа ёсгенди, андан сора дагъыда 30-гъа ёсгенди. Шахарда тюкенле ненча болдула?

137. 1) Сабийле школ бачхада бир кере 3 четен помидор джыйгъандыла. Хар четенде 20 кг болгъанды. Экинчи кере ала биринчи джолдан эсе 40 кг-гъа кёб джыйгъандыла. Сабийле эки джолда да ненча килограмм помидор джыйгъандыла?

2) Кесигиз школ бачхала ишлегенигизни юсюнден хыйсаб салыгъыз.

- | | | | |
|------|------------|-------------|------------------------|
| 138. | $110 + 90$ | $250 + 150$ | $130 + (48 : 16 + 67)$ |
| | $430 + 70$ | $370 + 130$ | $310 + (67 : 17 + 86)$ |
| | $720 + 80$ | $680 + 220$ | $390 + (72 : 3 - 14)$ |
| | $840 + 60$ | $190 + 710$ | $580 + (74 : 2 - 17)$ |

139. Школда 80 пионер болгъанды. Пионерге дагъыда 30 сохданы алгъандыла. Школда ненча пионер болду?

- | | | | | |
|------|-----------|-----------|------------|------------|
| 140. | $50 + 60$ | $60 + 70$ | $180 + 40$ | $570 + 60$ |
| | $40 + 80$ | $50 + 90$ | $290 + 50$ | $690 + 80$ |
| | $20 + 99$ | $80 + 80$ | $460 + 60$ | $740 + 90$ |

141. Колхоздан Москвагъа джюк машина бла кёгетле элтгендиле. Джюк машина 180 км баргъандан сора, дагъыда 140 км джолу къалгъанды. Колхоз Москвадан къаллай бир узакълыкъдады?

$$\begin{array}{cccccc}
 142. & 160 + 160 & 240 + 170 & 350 + 280 & 180 + 680 \\
 & 180 + 180 & 350 + 190 & 230 + 490 & 260 + 570 \\
 & 170 + 150 & 560 + 180 & 540 + 270 & 190 + 630
 \end{array}$$

143. Школ ишлерге төрт уллу грузовикде 20-шар брус агъач, 3 гитче грузовикде 10-шар брус агъач келтиргендиле. Саулай да ненча брус агъач келтиргендиле?

144. Колхозну ларёгу 740 кг алма сатхандан сора, ларёкда хар биринде 20 кг алмасы бла 4 ящик къалгъанды. Ларёкда сатхынчы ненча килограмм алма болгъанды?

145. Колхоз 850 кг балны сатыб бошагъандан сора, аны ларёгунда, хар биринде 45 кг болгъан 2 бидон бал къалгъанды. Сатыу башлангъынчы ларёкда ненча килограмм бал болгъанды?

$$\begin{array}{cccc}
 146. & 80 + 80 & 140 + 180 & 230 + 50 + 70 \\
 & 50 + 90 & 370 + 370 & 460 + 30 + 80 \\
 & 140 + 70 & 250 + 490 & 120 + 140 + 160 \\
 & 290 + 60 & 560 + 280 & 350 + 220 + 150
 \end{array}$$

$$147. \quad 99 + 56 = (100 + 56) - 1 = 156 - 1 = 155$$

$$\begin{array}{cccc}
 99 + 47 & 98 + 75 & 43 + 99 & 54 + 38 \\
 99 + 63 & 98 + 37 & 62 + 98 & 72 + 19 \\
 99 + 84 & 98 + 65 & 85 + 99 & 69 + 25
 \end{array}$$

148. Къызчыкъ китабны 39 бетин окъуб бошагъанында, анъа окъугъанындан эсе 22 бетге артыкъ окъуру къалгъанды. Китабда ненча бет барды?

149. Колхозчу 65 кг алманы сатды. Кесине 98 кг кюйдю. Колхозчу саулай да ненча килограмм алма джыйгъан эди?

10	60	50
80	40	0
30	20	70

150. 1) Ойландырыучу квадратны хар тизгининде санланы бир-бирине къошханда, барыны ахырында да бир сан чыгъады. Керти алай болгъанын сынагъыз.

2) Ойландырыучу квадратны хар санына 10 къошугъуз. Чыкгъан ойландырыучу квадратны тетрадыгъызгъа джазыгъыз. Хар тизгинни санларын къошсагъыз не чыгъарыгъын эсе тергегиз.

3) Мынға ушаш энтда талай ойландырыўчу квадрат этигиз эм хар тизгинни санларын бир-бирине кьошхандан не чыгъарыгъын тергегиз.

Джазыб кьошуў.

151. Бир сохда бригада 145 кг, экинчи—134 кг помидор джыйгъандыла. Эки бригада да биргелей ненча килограмм помидор джыйгъандыла?

Бу хыйсаб кьошуў бла тергеледи:

$$\begin{array}{r}
 + 145 \text{ кг} \text{ — кьошулуўчу} \\
 + 134 \text{ кг} \text{ — кьошулуўчу} \\
 \hline
 279 \text{ кг} \text{ — сумма}
 \end{array}$$

Кьошулгъан санлагъа кьошулуўчула дейдиле.

Кьошуудан чыкьгъан саннъа сумма дейдиле.

Кьошууну белгиси + (плюс)

152. Кьошууну толтуругъуз:

$$\begin{array}{r}
 + 231 \\
 \hline
 628
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 372 \\
 \hline
 523
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 423 \\
 \hline
 456
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 73 \\
 \hline
 624
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 836 \\
 \hline
 52
 \end{array}$$

153. (Эсде.) $5+0$ $0+3$ $0+7$ $0+0$
 $8+0$ $0+9$ $4+0$ $0+1$

154. Бир кьошулуўчу 528-ди, экинчи 340-ды. Бу эки санны суммасын табыгъыз.

$$\begin{array}{r}
 155. \quad + 235 \\
 \hline
 420
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 340 \\
 \hline
 534
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 703 \\
 \hline
 205
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 803 \\
 \hline
 66
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 + 90 \\
 \hline
 702
 \end{array}$$

156. Уўчуланы артели сентябрда 320 агъач кьоян, октябрда аланы сентябрдан эсе 136-гъа кьёб, ноябрда октябрдан эсе 140-гъа кьёб тутханды. Ноябрьда уўчула ненча агъач кьоян тутхандыла?

157. Школ садда бир кюн 110 кг алма, экинчи кюн'а андан 48 кг-гъа артыкъ джыйгъандыла. Эки кюннъе да ненча килограмм алма джыйгъандыла?

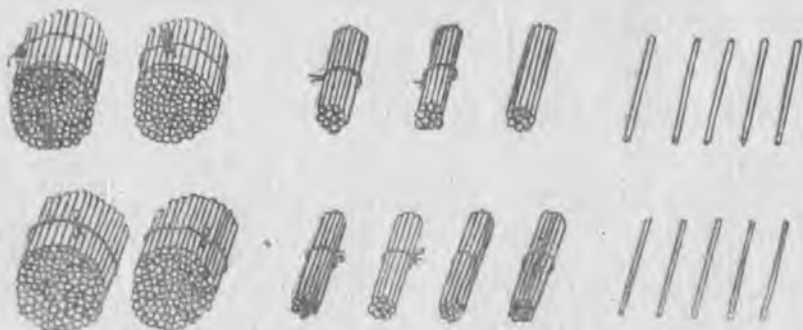
$$158. \quad \begin{array}{r} + 732 \\ + 163 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 431 \\ + 506 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 304 \\ + 573 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 635 \\ + 54 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 42 \\ + 856 \\ \hline \end{array}$$

$$159. \quad \begin{array}{r} 372 + 415 \\ 140 + 635 \end{array} \quad \begin{array}{r} 304 + 505 \\ 236 + 52 \end{array} \quad \begin{array}{r} 36 + 652 \\ 70 + 804 \end{array} \quad \begin{array}{r} 84 : 14 + 0 \\ 72 : 18 + 0 \end{array}$$

$$160 \text{ (Эсде.)} \quad \begin{array}{r} 7 + 6 + 5 \\ 3 + 9 + 7 \\ 9 + 8 + 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 80 : 16 + 9 \\ 78 : 26 + 8 \\ 84 : 14 + 7 \end{array} \quad \begin{array}{r} 72 : 12 + 0 \\ 60 : 15 + 0 \\ 78 : 39 + 0 \end{array}$$

$$161. \quad \begin{array}{r} 428 + 2 \\ 386 + 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 748 + 32 \\ 536 + 54 \end{array} \quad \begin{array}{r} 204 + 79 \\ 863 + 27 \end{array} \quad \begin{array}{r} 957 + 33 \\ 609 + 71 \end{array}$$

162. Тюкен бир кюн 235, экинчи кюн 245 карандашны сатты. Эки кюнню ичинде ненча карандаш сатылды?



$$163. \quad \begin{array}{r} 165 + 125 \\ 156 + 624 \\ 312 + 268 \end{array} \quad \begin{array}{r} 737 + 103 \\ 401 + 509 \\ 306 + 484 \end{array} \quad \begin{array}{r} 125 + 137 \\ 244 + 328 \\ 536 + 345 \end{array} \quad \begin{array}{r} 435 + 209 \\ 308 + 507 \\ 404 + 78 \end{array}$$

164. Джолну эки джанындан эки джашчыкъ бир-бирлерине тюберча тебрегендиле. Биринчи джашчыкъ тюбегинчи 135 м баргъанды. Экинчи джашчыкъ 145 м баргъанды. Джолну узунлугъу къаллай бирди?



165. Эки шахардан бир-бирлерине тюберча эки поезд чык-
гъандыла. Биринчи поезд тюбегинчи 215 км баргъанды, экин-
чи уа андан эсе 10 км артыкъ баргъанды. Эки шахарны арасы-
ны узунлугъун табыгъыз. (Хыйсабха чертѳж этигиз).

$$\begin{array}{r}
 166. \quad 432 + 9 \quad 104 + 769 \quad 367 + 526 \quad 76 : 19 + 8 \\
 \quad 218 + 5 \quad 409 + 306 \quad 504 + 229 \quad 98 : 14 + 5 \\
 \quad 349 + 37 \quad 625 + 367 \quad 208 + 66 \quad 78 : 26 + 0
 \end{array}$$

167. Библиотекагъа биринчи кере 155 китаб алгъандыла,
экинчи кере уа 72 китабха артыкъ алгъандыла. Экинчи кере
ненча китаб алгъандыла?

$$\begin{array}{r}
 168. \quad 254 + 73 \quad 760 + 194 \quad 456 + 253 \quad 516 + 390 \\
 \quad 362 + 84 \quad 540 + 280 \quad 372 + 437 \quad 380 + 420 \\
 \quad 186 + 72 \quad 325 + 490 \quad 83 + 765 \quad 470 + 389
 \end{array}$$

169. Тиширѳу метрин 12 сомдан 6 м кѳумач алгъанды. Ан-
дан сора аны 55 сому къалгъанды. Кѳумачны алгъынчы аны
къаллай бир ачхасы бар эди?

170. Сохда китабны кюн сайын 36 бетин окѳуб, 2 кюнню
окѳуду. Аны андан сора 140 бет окѳуру къалгъанды. Китабны
ненча бети барды?

171. Садда 3 тизгин алма терек орнатдыла. Хар тизгинде
30 терек барды. Андан сора, 28-ишер береги болгъан 2 тиз-
гиннѳе балий терек орнатдыла. Саулай садда ненча кѳгет те-
рек орнатдыла?

$$\begin{array}{r}
 172. \quad 465 + 82 \quad 495 + 410 \quad 355 + 594 \quad 65 : 13 \times 17 \\
 \quad 590 + 94 \quad 357 + 482 \quad 82 + 757 \quad 81 : 27 \times 18 \\
 \quad 275 + 34 \quad 276 + 693 \quad 93 + 815 \quad 68 : 17 \times 23
 \end{array}$$

173. Комсомолчула паркда 135 къайын эм 85 бусакъ терек
орнатхандыла. Комсомолчула саулай да ненча терек орнатхан-
дыла?

$$\begin{array}{r}
 174. \quad 195 + 68 \quad 635 + 187 \quad 279 + 328 \quad 146 + 256 \\
 \quad 247 + 79 \quad 756 + 156 \quad 358 + 162 \quad 609 + 196 \\
 \quad 389 + 56 \quad 435 + 365 \quad 239 + 275 \quad 726 + 87 \\
 \quad 729 + 87 \quad 228 + 378 \quad 187 + 475 \quad 538 + 98
 \end{array}$$

175. Туристле 185 км джаяу, 118 км автобусда, 250 км па-
роходда баргъандыла. Туристлени джолларыны узунлугъун тер-
геб чыгъарыгъыз.

$$\begin{array}{r}
 176. \quad 385 + 457 + 84 \quad 245 + 555 + 132 \quad 37 + 293 + 408 \\
 276 + 248 + 76 \quad 386 + 474 + 65 \quad 638 + 66 + 273 \\
 109 + 256 + 178 \quad 270 + 386 + 94 \quad 458 + 84 + 158
 \end{array}$$

177. Харун атасына наныкъ тереклени къазыб басдырыгъа болушханды. Атасы 76 терекни басдыргъанды. Харун'а андан эки кере аз басдыргъанды. Андан сора аланы 112 терек басдырлыкълары къалгъанды. Экиси да ненча терек басдырыгъа керек эдиле?

178. Асият къарт анасына джилеклени орнатыргъа болушханды. Къарт анасы 96 джилек орнатханды. Асият'а юч кере аз орнатханды. Андан сора да 118 джилек терекни орнатырыкълары къалгъанды. Саулай да алагъа ненча джилек терек орнатыргъа керек эди?

179. Четни ариулагъан заманда комсомолчула биринчи джерде 98 терекни, экинчи джерде андан эки кере аз, ючюнчю джерде, биринчиден эсе 156 терекге къб кесгендиле. Юч джерде да бирге ненча терек кесгендиле?

$$\begin{array}{r}
 180. \quad 276 + 389 \quad 637 + 293 \quad 172 + 628 + 102 \quad 76 : 4 + 37 \\
 139 + 705 \quad 472 + 68 \quad 438 + 95 + 216 \quad 92 : 2 - 18 \\
 378 + 496 \quad 54 + 786 \quad 590 + 276 + 34 \quad 81 : 3 - 19
 \end{array}$$

Алыу.

Акъялда алыу.

181. Ахырында 0 чыкъгынчы, 1000-ден 100-юшер алыб барыгъыз.

182. Санланы тизгинлерин бардырыгъыз:

$$\begin{array}{r}
 1) \quad 1000 \quad 800 \quad 600 \dots \\
 2) \quad 180 \quad 160 \quad 140 \dots
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 183. \quad 600 - 300 \quad 700 - 200 \quad 500 - 400 \quad 1000 - 300 \\
 800 - 400 \quad 800 - 300 \quad 900 - 500 \quad 700 - 600
 \end{array}$$

184. 1) Бачханы узунлугъу 180 м-ди, кенълиги уа узунлугъундан 60 м-ге кемди. Бачханы кенълиги неллей бирди?

2) Кесигизни бачхагъызны узунлугъуну эм кенълигини юсюнден хыйсаб салыгъыз.

185. $150 - 30$ $480 - 40$ $770 - 30$ $980 - 60$
 $190 - 50$ $690 - 20$ $560 - 50$ $890 - 70$
 $180 - 60$ $360 - 40$ $450 - 30$ $780 - 50$

186. Школ 350 клетка тетрадь алгъанды, ачыкъ сызлы тетрадланы ўа 120-гъа аз алгъанды. Ачыкъ сызлы тетрадладан школ ненча алгъанды?

187. $280 - 140$ $560 - 250$ $670 - 430$ $880 - 750$
 $270 - 110$ $480 - 320$ $950 - 720$ $790 - 560$
 $260 - 150$ $350 - 140$ $560 - 330$ $970 - 840$

188. Физкультурник тиширыў 280 м джюзгенди. Андан сора аны джюзгенинден эсе энди джюзериги 160 м-ге аз къалгъанды. Анъа саулай да ненча метр джюзерге керек эди?

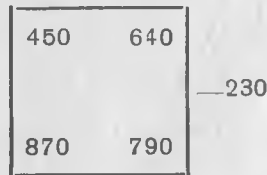
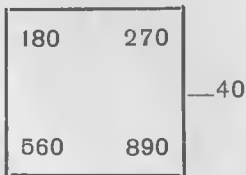
189. 1) Школ сабийле 180 наныкъ терек орнатхандыла, наныкъдан эсе дугъумдан 50 терекге аз орнатхандыла, дугъумдан эсе ўа гургумдан 120 терекге аз орнатхандыла. Школ сабийле бютеў да ненча наныкъ, дугъум эм гургум терек орнатхандыла?

2) Кесигизни къачда орнатханыгъызны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

190. $160 - 40$ $250 - 110$ $350 - 140$ $15 \times 6 : 2$
 $380 - 30$ $470 - 150$ $930 - 710$ $28 \times 2 : 4$
 $760 - 50$ $860 - 430$ $490 - 370$ $18 \times 4 : 3$

191. 1) Сол джанында квадратны ичинде хар санындан 40-ны алыгъыз, андан сора 60-ны, 110-ну, 130-ну, 160-ны алыгъыз.

2) Онъ джанында квадратны ичинде хар санындан 230-ну алыгъыз, андан сора 120-ны, 140-ны алыгъыз.



192. Шахарда эки джылгъа 200 юй ишленъенди. Аладан 80 юй ал джыл ишленъенди. Экинчи джыл ненча юй ишленъенди?

193.	200 — 50	400 — 40	800 — 20	700 — 70
	300 — 20	600 — 30	900 — 60	600 — 90
	500 — 10	300 — 50	500 — 80	900 — 40

194. Эки джашчыкъ 500 м чабаргъа эришгендиле. Бири белгиге джетгенинде, экинчи 480 м чабыб бошагъанды. Экинчи джашчыкъ ненча метрге артха къалгъанды?

195.	200 — 150	600 — 230	700 — 250	500 — 360
	300 — 120	400 — 180	900 — 110	800 — 620
	200 — 170	300 — 160	600 — 340	900 — 580

196. Алексинден Берёзовкагъа дери 200 км барды. Берёзовкадан Ольховкагъа дери $\frac{1}{5}$ 50 км-ге къысхады. Алексинден Ольховкагъа дери ненча километр барды?



197. Чабакъчыла уллу чабакъладан 300 кг, гитчеледен'а 180 кг-гъа аз тутхандыла. Чабакъчыла бютеу да ненча килограмм чабакъ тутхандыла?

198. 3 кюннѐ туристле 700 км баргъандыла. Ала биринчи кюн 200 км, экинчи кюн'а андан 40 км-ге аслам баргъандыла. Туристле ючюнчю кюн ненча километр баргъандыла?

199.	200 — 80	300 — 120	(62 — 8) : 3
	500 — 30	600 — 240	(65 — 17) : 16
	400 — 90	900 — 450	(91 — 23) : 17
	700 — 60	800 — 570	(84 — 19) : 13

200. Мюрзеу джыяргъа болушханлары ючюн абадан сохдалагъа 170 иш кюн, джашыракъ сохдалагъа 90 иш кюн джазгъандыла. Абадан сохдалагъа джашыракъ сохдаладан эсе ненча иш кюн артыкъ джазгъандыла?

201.	110 — 50	120 — 50	220 — 50	630 — 80
	130 — 60	140 — 70	310 — 60	380 — 90
	140 — 80	170 — 80	440 — 70	720 — 60

202. Школну ишлеген адамла аны 210 кюннѐ битдирирге керек эдиле, ала $\frac{1}{5}$ 190 кюннѐ ишлеб бошагъандыла. Школ болджалындан эсе ненча кюнню алгъа ишлениб бошагъанды?

203.	210 — 150	410 — 150	730 — 260	860 — 190
	320 — 140	640 — 180	550 — 470	970 — 280
	240 — 170	350 — 160	620 — 180	710 — 150

204. Былтыр районда 170 трактор болгъанды, комбайнла уа аладан 80-нъа аз болгъандыла. Быйыл районда 210 трактор бла 120 комбайн барды. Бир джылгъа тракторланы санлары къаллай бирге ёсгенди, комбайнланы санлары къаллай бирге ёсгенди?

205.	130 — 80	210 — 150	250 + 70 — 130
	150 — 90	340 — 180	140 + 180 — 250
	640 — 70	560 — 270	510 — 360 + 170
	810 — 60	720 — 360	920 — 780 + 160

206. Ишчи бригада шахардан 110 км узакълыкъда тургъан совхозгъа тебрегенди. Джолда бара тохдагъанларында шофёр: „Бизге энтда 20 км барыргъа керекди“ — дегенди. Тохдагъынчы ала ненча километр баргъандыла?



207. Сохда 300 м узунлугъу болгъан джолну чабханды. Бир минутдан ол джолну бошаргъа 30 м къалгъанды. Сохда бир минутха ненча метр чабханды?

208. Школ сабийле 300 кг джангъы джуала джыйыб, загот-пунктха бергендиле. Къурутхандан сора ала 40 кг болгъандыла. Джуаланы къурутхан заманда аланы аурлукъларындан ненча килограмм къорагъанды?

209. Бир районну школ сабийлери 400 кг дарман ханс джыйгъандыла. Ол хансланы къурутханларында къуру 70 кг къалгъанды. Соруууну салыгъыз эм хыйсабны тергеб чыгъарыгъыз.

210. Соруууну салыгъыз эм хыйсабны тергегиз:

Библиотеканы шкафында 240 китаб болгъанды. Бир талайын чачхандан сора, шкафта 180 китаб къалгъанды. Ненча ...?

211.	86 — 24	380 — 120	5 — 5	7 — 0
	90 — 63	500 — 150	9 — 9	4 — 0
	79 — 56	810 — 260	6 — 6	0 — 0

$$212. \quad 135 - 99 = (135 - 100) + 1 = 35 + 1 = 36$$

150 — 99	146 — 99	130 — 98	130 — 49
127 — 99	173 — 99	175 — 98	140 — 68
184 — 99	166 — 99	154 — 98	120 — 59

213. Школа-интернатны живой угологунда 39 юй къоян болгъанды. Бир джылдан ала 120 болгъандыла. Ненча юй къоян къошулгъанды?

214. Заводну посёлогунда 98 джанъы юй болгъанды. Бир джылдан ала 145 болгъандыла. Бир джылгъа ненча джанъы юй ишленнъенди?

Джазыб алыу.

215. Школ сабийле 375 г гокга ханс урлукъ джыйгъандыла; андан 125 г-ны хошну школга бергендиле. Кеслерине ненча грамм урлукълары къалгъанды?

Бу хыйсаб алыу бла этиледи.

$$\begin{array}{r} 375 \text{ г} - \text{азланыу чу} \\ - 125 \text{ г} - \text{азлау чу} \\ \hline 250 \text{ г} - \text{къалгъаны неда разность} \end{array}$$

Къайсы сандан ала эселе, ол саннга азланыу чу дейдиле.

Къайсы санны ала эселе, ол саннга азлау чу дейдиле.

Алгъандан сора къалгъан саннга къалгъаны, неда разности дейдиле.

Алыу ну белгиси — (минус).

216.	$\begin{array}{r} 486 \\ - 124 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 798 \\ - 567 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 964 \\ - 854 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 639 \\ - 432 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 895 \\ - 65 \\ \hline \end{array}$
	$\begin{array}{r} 784 \\ - 320 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 692 \\ - 501 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 903 \\ - 403 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 890 \\ - 670 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 947 \\ - 30 \\ \hline \end{array}$

947-ден 30-ну алсанъ неллей бири къаллыкъды? 947-ни 30-гъа аз этсек къаллай бир чыгъарыкъды? 30-дан 947 къаллай бирге кѣбдю? 947-ден 30 къаллай бирге азды?

217. Азланыучу 576-ды, азлаучу 250-ди. Разностну табыгъыз.

218. Мырдыны кзурутур ючюн юч илипин къазгъандыла: бир илипинни узунлугъу 388 м-ди, экинчи биринчиден эсе 136 м-ге къысхады, ючюнчю уа экинчиден эсе 140 м-ге къысхады. Юч илипинни да узунлукълары биргелей къаллай бирди?

219. Юннатла къанатлылагъа ашха: 278 кг зынтхы, андан 26 кг-гъа аз тары, нартюхден 30 кг-гъа аз нартюх къоратхандыла. Къанатлылагъа ашха саулай да неллей бир мюрзеу къоратхандыла?

220.	$\begin{array}{r} 956 \\ - 735 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 875 \\ - 325 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 768 \\ - 407 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 697 \\ - 75 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 869 \\ - 50 \\ \hline \end{array}$
------	---	---	---	--	--

221.	368 + 579	60 : 5 × 7	84 : 6 × 4
	637 + 290	91 : 7 × 6	51 : 3 × 5

222. Магазинде 345 ручка бар эди. Школгъа 28 ручка сатхандыла. Магазинде ненча ручка къалгъанды?

223.	572 — 4	593 — 306	860 — 325	690 — 208
	854 — 28	741 — 537	780 — 547	580 — 372
	685 — 59	924 — 816	970 — 856	935 — 128

224. 154-ден 672 ненчагъа кѣбдю? 672-ден 154 ненчагъа азды?

225. Бир колхозда 255 ийнек, экинчиде 270 ийнек болгъанды. Бир джылдан биринчи колхозну ийнеклерине 80, экинчилеге уа 90 ийнек къошулгъанды. Къайсы колхозну ийнеклери аслам болгъандыла эмда ненчагъа?

226. Фабриканы посѣлогунда 138 таш юй, 160 агъач юй ишленнѣнди. Арт джылланы ичинде дагъыда 146 таш юй эмда 55 агъач юй ишленнѣнди. Таш юйле агъач юйледен эсе ненчагъа кѣб болдула?

227.	485 — 37	792 — 485	780 — 139	237 + 365
	946 — 18	652 — 309	690 — 253	590 + 369
	884 — 57	576 — 368	880 — 74	87 + 765

228. Школ мастерскойда 326 чарх халы болгъанды. Бир кюннѳе 65 чарх халыны кѳоратхандыла. Ненча чарх халы кѳалгъанды?

229.	548 — 65	612 — 472	705 — 384	504 — 390
	926 — 72	423 — 380	608 — 268	906 — 45
	815 — 44	736 — 596	909 — 814	408 — 78

230. Юч школа-интернатда 607 сохда барды. Биринчи школа-интернатда 236 сохда барды, экинчиде биринчиден эсе 45 сохдагъа азды. Ючюнчю школда ненча сохда барды?

231. Фузкультура эрнишюде 318 адам болгъанды, аладан джюзюуде 85 адам, чабыуда джюзюуден эсе 90 адамгъа кѳб болгъанды, андан кѳалгъанлары уа кѳайыкѳлада эришгендиле.

Сорууун салыргъа эм хыйсабны чыгъарыргъа.

232.	637 — 85	735 — 475	407 — 167	107 + 796
	918 — 53	608 — 372	305 — 285	648 + 57
	826 — 94	503 — 290	916 — 676	94 + 879

233. 1) Абадан школ сабийле библиотеканы 125 китабына ремонт этгендиле, джашыракѳла уа—48 китабына ремонт этгендиле. Абадан школ сабийле джашыракѳладан эсе неллей бир китабха аслам ремонт этгендиле?

2) Кесигизни школну сохдалары китаб эм окѳуу пособие-леге ремонт этгенлерине хыйсаб джарашдырыргъыз.

234.	742 — 67	940 — 875	425 — 387	702 — 562
	934 — 86	631 — 286	614 — 286	811 — 394
	523 — 97	830 — 772	346 — 198	910 — 589

235. Юч айны ичинде 220 колхозчуну юйюне электричество чыракѳ салыннѳанды; биринчи айда 45 юйге, экинчи айда биринчиден эсе эки кере кѳб юйге салыннѳанды. Ючюнчю айда ненча юйге электричество чыракѳ салыннѳанды?

236. Школ сабийле 206 терек орнатхандыла; аладан 29 терекни сабий яслилени арбазында орнатхандыла, сабий садны арбазында уа андан эсе юч кере кѳб, кѳалгъан терекни да паркда орнатхандыла. Школ сабийле паркда ненча терек орнатхандыла?

237.	534 — 76	730 — 584	830 — 376	(47 + 37) : 28
	625 — 88	920 — 776	403 — 173	(91 — 26) : 13
	863 — 95	810 — 547	628 — 570	(83 — 19) : 16

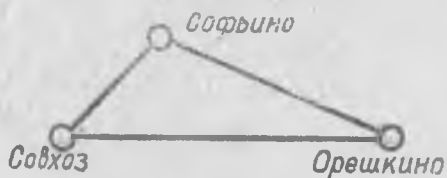
238. (Эсде.) $70 - 6$ $100 - 3$ $500 - 7$ $700 - 4$
 $90 - 8$ $400 - 2$ $800 - 9$ $900 - 1$

239. $201 - 5$ $500 - 38$ $705 - 87$ $503 - 76$
 $406 - 8$ $802 - 56$ $607 - 98$ $900 - 82$
 $602 - 7$ $904 - 78$ $308 - 69$ $804 - 59$

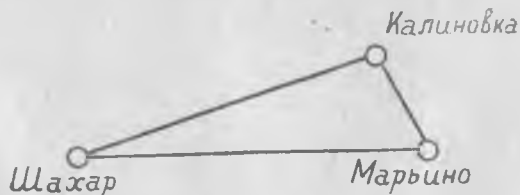
240. Ларёкда 405 карандаш болганды, аладан 138 карандашны сатхандыла. Ларёкда ненча карандаш кълалганды?

241. $602 - 156$ $806 - 487$ $500 - 275$ $1000 - 824$
 $704 - 268$ $503 - 496$ $700 - 169$ $1000 - 277$
 $901 - 575$ $405 - 49$ $600 - 382$ $1000 - 86$
 $805 - 408$ $906 - 58$ $900 - 824$ $1000 - 61$

242. Совхоздан Орешкино деген элге дери не тюз джол бла барыргъа, не Софьинону юсю бла барыргъа боллукъду. Совхоздан Орешкиногъа дери тюз джол бла 87 км-ди, совхоздан Софьиногъа дери 34 км-ди. Софьинодан Орешкиногъа дери да 68 км-ди. Совхоздан Орешкиногъа дери тюз джол бла барсанъ, ненча километрге кълсахады?



243. Шахардан Марьино деген элге тюз джол бла 96 км-ди. Шахардан Калиновкагъа 87 км-ди. Калиновкадан Марьиногъа, шахардан Калиновкагъа дериден эсе, юч кере кълсахады. Шахардан Марьиногъа дери тюз джол бла барсанъ, Калиновканы юсю бла баргъандан эсе неллей бирге кълсахады?



244. $401 - 175$ $300 - 147$ $356 + 479 - 236$ $87 : 29$
 $804 - 638$ $700 - 629$ $87 + 868 - 406$ $91 : 13$
 $503 - 296$ $900 - 53$ $735 + 90 - 350$ $76 : 38$

Бир тархлы санъа керелеу.

Эсде керелеу.

245. Биринчи тизгинни хар бир санын экинчи тизгинни хар бир санына керелегиз:

7	5	9
9	6	8

246.



$$\underline{30 \times 4 = ?}$$

$$3 \text{ он.} \times 4 = 12 \text{ он.}$$

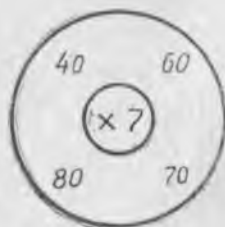
$$30 \times 4 = 120$$

247. 6×3	7×5	9×4	8×6	5×9
60×3	70×4	90×4	80×6	50×9

248. Колхозну бал къошунда 80 бал четен болгъанды. Бир джылдан бал четенлени санлары эки кере кѣб болгъанды. Бал къошну бал четенлери къаллай бир болдула?

249. Колхоз садда, хар биринде 40 алма тереги бла, 5 тизгин алма терек барды. Садда саўлай да неллей бир алма терек барды?

250. 1)



2) Гитче карточкада джазыгъыз: $\times 6$. Сол джанындагъында гитче тегерекни орнуна ол карточканы салыгъыз: 50; 70; 90; 80 деген санланы алтыгъа керелегиз.

Ол санланы дагъыда 8-ге, 5-ге, 9-гъа керелегиз.

251. Эки джаяу джолоучу эки колхоздан бир-бирлерине тюберча чыкыгъандыла. Тюбегинчи биринчи джолоучу, хар сагъатха 4 км этиб, 2 сагъатны, экинчи уа, хар сагъатха 3 км этиб, 3 сагъатны баргъандыла. Эки колхозну араларыны узунлугъун табыгъыз.



252. Эки шахардан эки поезд бир-бирлерине тюберча чыкыгъандыла. Тюбегинчи биринчи поезд, хар сагъатха 50 км этиб, 3 сагъатны келгенди, экинчи уа, хар сагъатха 40 км этиб, 2 сагъатны келгенди. Ол шахарланы арасыны узунлугъун табыгъыз?

$$\begin{array}{lll}
 253. & 60 \times 4 & 80 \times 7 & (130 - 80) \times 7 \\
 & 80 \times 5 & 50 \times 9 & (120 - 90) \times 9 \\
 & 90 \times 3 & 60 \times 8 & (680 - 610) \times 8 \\
 & 70 \times 6 & 90 \times 6 & (590 - 530) \times 9
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 254. & 13 \times 3 & 14 \times 4 & 17 \times 5 & 26 \times 3 \\
 & 130 \times 3 & 140 \times 4 & 170 \times 5 & 260 \times 3
 \end{array}$$

255. Заводну ишчилери эки джолда колхозгъа китабла ийгендиле, хар ийгенлеринде 250-шер китаб болгъанды. Ала саулай да ненча китаб ийгендиле:

256. 1)

$$\begin{array}{ccc}
 150 & & 170 \\
 & \boxed{\times 3} & \\
 240 & & 280
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc}
 120 & & 160 \\
 & \boxed{\times 5} & \\
 140 & & 190
 \end{array}$$

2) Гитче карточкада джазыгъыз: $\times 3$. Онъ джанында гитче квадратны орнуна ол карточканы салыгъыз: 120-ны; 140-ны; 160-ны; 190-ны ючге керелегиз.

Бу санланы аны кибиб 4-ге да керелегиз.

257. Ларёкда 900 тетрадь болгъанды. Бир ыйыкъдан сора ларёкда 150-шер тетрады болгъан 2 пачка къалгъанды. Ыйыкъны ичинде ненча тетрадь сатылгъанды?

258. Туристлеге 980 км барыргъа керек эди. Биринчи джолучу кюнлерини аягъында тергегенлеринде, мындан ары хар кюн сайын 240 км этиб барсала, алагъа къалгъан джолларын барыр ючюн 3 кюн керек болгъанды. Биринчи кюн ала ненча километр баргъандыла?

$$\begin{array}{llll} 259. & 160 \times 2 & 130 \times 6 & 120 \times 7 & (70 + 80) \times 4 \\ & 190 \times 3 & 240 \times 4 & 150 \times 5 & (90 + 50) \times 7 \\ & 180 \times 5 & 170 \times 5 & 290 \times 3 & (120 - 30) \times 5 \\ & 170 \times 4 & 280 \times 3 & 140 \times 6 & (750 - 620) \times 6 \end{array}$$

260. 1) Бир тархлы къайсы эки сан бир-бирлерине кереленгенден чыгъарыкъды: 28? 35? 27? 56? 42? 63?

$$2) 120 \times 3 \quad 260 \times 2 \quad 180 \times 3 \quad 230 \times 4$$

261. Бир участокдан 3 четен, экинчиден'а 5 четен помидор джыйгъандыла. Хар четенде 30 кг помидор болгъанды. Эки участокдан да ненча килограмм помидор джыйгъандыла?

Ахмат хыйсабны
былай чыгъаргъанды:

Аслан хыйсабны былай
чыгъаргъанды:

$$\begin{array}{l} 1) 30 \text{ кг} \times 3 = 90 \text{ кг} \\ 2) 30 \text{ кг} \times 5 = 150 \text{ кг} \\ 3) 90 \text{ кг} + 150 \text{ кг} = 240 \text{ кг} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 1) 3 \text{ ч.} + 5 \text{ ч.} = 8 \text{ ч.} \\ 2) 30 \text{ кг} \times 8 = 240 \text{ кг} \end{array}$$

Хыйсабны чыгъаргъан заманында хар сохда къаллай тергеу сагъышла этгенди?

Къайсы тергеу джол игиди?

262-чи эм 263-юнчю №-ледеги хыйсабланы эки тюрлю джол бла да чыгъарыгъыз.

262. Бир звенода 8 пионер, экинчиде—7 пионер барды. Хар пионер 6 юй къоянны ёсдюрюрге сёз бергенди. Эки звенону пионерлери да ненча къоянны ёсдюрюрге керекдиле?

263. Школ сабийле бир участкада 3 тизгин, экинчи участкада ўа 4 тизгин наныкъ терек орнатхандыла. Хар тизгинде 20 терек орнатылгъанды. Школ сабийле саўлай да ненча наныкъ терек орнатхандыла?

Джазыб керелеу.

264. Эки пионер звено эски темир джыйгандыла. Хар звено 124-шер кг темир джыйганды. Эки звено бирге саулай да ненча килограмм темир джыйганды?

Бу хыйсаб керелеу бла этиледи.

$$\left. \begin{array}{l} 124 \text{ кг} — \text{керелениучю} \\ \times 2 \quad — \text{керелеучю} \\ \hline 248 \text{ кг} — \text{произведение} \end{array} \right\} \text{ керелениучюле}$$

Къайсы санны керелей эселе, ол санныа керелениучю дейдиле.

Къайсы санныа керелей эселе, ол санныа керелеучю дейдиле. Керелениучю бла керелеучюге бирге керелениучюле дейдиле.

Керелегенден чыкъгъан санныа произведение дейдиле. Керелеучю белгиси \times неда. (точка) болады.

$$\begin{array}{r} 265. \quad 232 \quad 143 \quad 321 \quad 313 \quad 212 \\ \quad \times 2 \quad \times 2 \quad \times 3 \quad \times 3 \quad \times 4 \end{array}$$

266. 1) Керелениучю 213-дю. Керелеучю 3-дю. Произведенияни табаргъа.

2) 121 бла 4-ню произведениелерин табыгъыз.

$$\begin{array}{l} 267. \text{ (Эсде.) } 1 \times 5 = 1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 5 \\ \quad \quad \quad 0 \times 5 = 0 + 0 + 0 + 0 + 0 = 0 \\ \quad \quad \quad 2) \quad 0 \times 4 \quad 0 \times 5 \quad 0 \times 9 \quad 0 \times 1 \\ \quad \quad \quad \quad 0 \times 2 \quad 0 \times 3 \quad 0 \times 7 \quad 0 \times 8 \end{array}$$

$$268. \quad 302 \quad 103 \quad 401 \quad 203 \quad 202 \\ \quad \times 2 \quad \times 3 \quad \times 2 \quad \times 3 \quad \times 4$$

202-ден 4 кере къайсы сан кѣбдю? 202-ни 4 кере кѣб этсенъ, не сан чыгъарыкъды?

269. Бир керелениучю 202-ди, экинчи керелениучю 3-дю. Ол санланы произведениелерин табыгъыз.

270. Бир пионер отряд эл школгъа 132 китаб, экинчи уа андан 2 кере кѣб джыйгандыла. Экинчи отряд ненча китаб джыйганды?

271. Биринчи четвѣртде орта школда 78 айырма окъугъан болгъанды. Экинчи четвѣртде ала 24-ге аслам болгъандыла, джылны артында айырма окъугъанланы саны экинчи четвѣртден эсе 2 кереге кѣб болгъанды. Джылны артында школда ненча айырма окъугъан болгъанды?

272. „Пионер правда“ газетни алыргъа бир школда кесин 104 сохда джаздыргъанды, экинчи школда 28 сохдагъа аслам, ючюнчю ўа биринчиден эсе эки кере кѣб сохда джаздыргъанды. Юч школда да „Пионер правда“ газетге ненча сохда джаздыргъанды?

273.	342×2	204×2	122×4	$435 + 287$
	213×3	302×3	103×3	$561 - 274$
	414×2	101×5	101×8	$601 - 429$

274. (Эсде.)	40×7	50×9	80×8
	90×7	70×6	90×6

275.	32×6	56×7	225×3	438×2
	45×5	74×8	123×4	329×3

276. Завод джылны ал 5 айында хар айына 35 паровозгъа ремонт этгенди, къалгъан 7 айыны хар бирине 38 паровозгъа ремонт этгенди. Завод сау джылгъа бютеу да ненча паровозгъа ремонт этгенди?

277. 6 таукъ бир джылгъа хар бири 165-ишер гакгы, 6 бабуш'а 50-шер гакгы табхандыла. Таукъла, бабушладан эсе, ненча гакгы артыкъ табхандыла?

278.	42×8	58×7	124×4	$(178 + 169) \times 2$
	74×5	69×8	227×3	$(261 - 176) \times 8$
	96×6	87×9	112×7	$(440 - 358) \times 9$

279. (Эсде.)	130×5	170×4	180×5	270×3
--------------	----------------	----------------	----------------	----------------

280.	142×4	151×5	136×4	186×5
	253×3	182×4	278×3	124×8
	374×2	161×6	157×6	128×7

281. Эртден бла тюкенде 40 радиоприемник болгъанды. Кюнню аягъына 32 радиоприемник къалгъанды. Хар бирини багъасы 72 сом болгъан эсе, тюкен кюндюз сатхан приемниклерини барына ненча сом алгъанды?

282. Тюкенде 33 телевизор болгъанды. Кюнню аягъына 29-у къалгъанды. Хар телевизорну багъасы 225 сом эсе, тюкен кюндюз аланы сатыб, ненча сом алгъанды?

283. Таукълагъа ашха, хар биринде 75 кг болгъан 8 мешок тары хазырлагъандыла. Бир айдан сора 5 мешок тары къалгъанды. Бир айгъа ненча килограмм тары къоратхандыла?

284.	182×4	238×4	166×6	$157 \times (96 : 24)$
	293×3	142×7	279×3	$129 \times (98 : 14)$
	171×5	136×6	198×4	$256 \times (84 : 28)$

285. Чабакъчыла бир кюннѐе 106 кг чабакъ тутхандыла, экинчи кюн'а 2 кере кѐб тутхандыла. Чабакъчыла 2 кюннѐе ненча килограмм чабакъ тутхандыла?

286.	204×3	107×6	109×4	105×6
	103×8	108×5	206×3	107×9

287. 1) Берилген санны талай бирликге кѐб этерге керек болгъан хыйсабла къайсы амал бла этиледиле?

Аллай хыйсаб къурагъыз.

2) Берилген санны талай кере кѐб этерге керек болгъан хыйсабла къайсы амал бла этиледиле?

Аллай хыйсаб къурагъыз.

288. Липовкадан Софриногъа 103 км-ди, Софринодан Осиповкагъа дери, Липовкадан Софриногъа дериден эсе 5 кере узакъды. Липовкадан Осиповкагъа дери нечча километрди?



289. Къышны аллында конѐклада школда 108 сохда уча билгенди, къышны аягъына ѱа юч кере кѐб сохда уча билгенди. Бу школну къыш ненча сохдасы конѐкла бла учаргъа юреннѐенди?

$$290. \quad \begin{array}{cc} 106 \times 5 & 307 \times 3 \\ 208 \times 4 & 109 \times 6 \end{array} \quad \begin{array}{cc} 135 \times 7 & 107 \times 8 \\ 198 \times 4 & 269 \times 3 \end{array}$$

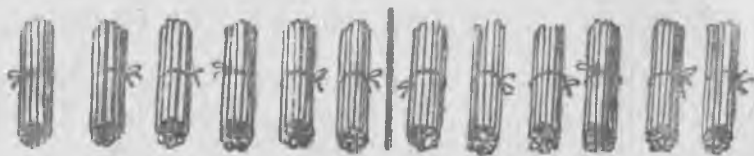
291. Примерле тюз этилгенмидиле, сынаб кёрюгюз:

$$\begin{array}{cc} (411 - 328) \times (85 : 17) = 415 & (400 - 292) \times (96 : 16) = 648 \\ (700 - 497) \times (72 : 18) = 812 & (912 - 784) \times (91 : 13) = 896 \end{array}$$

Бир тархлы санъа юлешиу.

Эсде юлешиу.

292. Эки уллу коробкагъа 120 карандашны тенъ юлешиб салгъандыла. Хар коробкагъа ненча карандаш салгъандыла?



Чыгъарыу.

$$120 \text{ к.} : 2 = ?$$

$$12 \text{ он. к.} : 2 = 6 \text{ он. к.}$$

$$120 \text{ к.} : 2 = 60 \text{ к.}$$

$$293. \quad \begin{array}{ccccc} 18 : 2 & 24 : 3 & 30 : 5 & 32 : 4 & 45 : 9 \\ 180 : 2 & 240 : 3 & 300 : 5 & 320 : 4 & 450 : 9 \end{array}$$

294. Элде 180 юй барды: аланы джартысы къанджал бла, юч этиб бири да къошун бла джабылгъандыла. Ненча юй къошун бла джабылгъанды, ненча юй къанджал бла джабылгъанды?

$$295. \quad \begin{array}{ccccc} 250 : 5 & 210 : 3 & 350 : 7 & 360 : 9 & 400 : 8 \\ 360 : 4 & 420 : 6 & 480 : 8 & 560 : 7 & 810 : 9 \end{array}$$

296. Биринчи участокдан 165 кг къобусда алгъандыла, экинчиден биринчиден алгъанларындан эсе, 5 кг-гъа аз, ючюнчюден'а экинчиден эсе, эки кере аз алгъандыла.

Хыйсаб эки амал бла этилирча сорууун алай салыгъыз.

Хыйсаб юч амал бла этилирча сорууун алай салыгъыз.

297. Биринчи участокдан 90 кг сохан алгъандыла, экинчиден биринчиден алгъанларындан эсе 4 кере кѣб, ючюнчюден э экинчиден алгъанларындан эсе 6 кере аз алгъандыла. Юч участокдан да ненча килограмм сохан алгъандыла?

298. $180 : 3$ $240 : 8$ $270 : 3$ $20 \times 9 : 6$
 $420 : 7$ $280 : 4$ $490 : 7$ $60 \times 4 : 3$
 $450 : 5$ $540 : 6$ $300 : 6$ $40 \times 9 : 6$
 $480 : 6$ $630 : 9$ $720 : 9$ $30 \times 8 : 4$

299. $36 : 3$ $56 : 4$ $60 : 5$ $96 : 8$ $78 : 6$
 $360 : 3$ $560 : 4$ $600 : 5$ $960 : 8$ $780 : 6$

300. Джолоучу поездде 600 км баргъанды, кемедѣ уа 4 кере аз баргъанды. Джолоучу саулай да ненча километр баргъанды?

301. $520 : 2$ $600 : 5$ $640 : 4$ $780 : 2$ $810 : 3$
 $450 : 3$ $750 : 3$ $510 : 3$ $900 : 6$ $950 : 5$

302. Бир ишчи бригада 5 кюннѣе 600 китабны тышлагъанды. Башха бригада аллай бир китабны 4 кюннѣе тышлагъанды. Бир кюннѣе къайсы бригада кѣб китаб тышлагъанды эмда ненчагъа кѣб тышлагъанды?

303. Бир лыжачы 5 минутха 800 м баргъанды, экинчи уа аллай узунлугъу болгъан джолну 1 минутха дженъил баргъанды. Экинчи лыжачы бир минутха, биринчиден эсе ненча метрге аслам баргъанды?

304. $320 : 2$ $680 : 4$ $480 : 3$ $(340 + 230) : 3$
 $580 : 2$ $720 : 3$ $910 : 7$ $(890 - 250) : 4$
 $420 : 3$ $840 : 6$ $650 : 5$ $(920 - 80) : 7$
 $600 : 5$ $950 : 5$ $920 : 4$ $(810 - 90) : 6$

305. Юлешиуню толтуругъуз:

$32 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 4$ $320 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 4$ $350 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 5$ $480 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 6$
 $72 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 4$ $720 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 4$ $850 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 5$ $900 \left| \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right. : 6$

306. 1) Школа-интернатха 930 сомгъа хар бири 90 сомдан 5 тикген машина бла 2 холодильник сатыб алгъандыла. Хар холодильникни багъасы не болгъанды?

2) Хар тикген машинаны багъасын 70 сом этиб, хыйсабны экинчи кере тергегиз.

307. 36 м къумачдан 9 чебген тикгендиле. 760 м къумачдан 'а аллай ненча чебген тигерге боллукъду?

308. Былдай тергеллик хыйсаб къурагъыз:

1) $12 м : 4 = 3 м$

2) $420 м : 3 м = 140$ (пальто).

Д ж у а б ы. 140 пальто.

309. Санла берилгендиле: 180, 6, 300. Биринчи сан экинчи сандан эсе ненча кере кѣбдю? Ючюнчю сан экинчиден эсе къаллай бирге кѣбдю?

310. Санла берилгендиле: 8, 240, 360. Биринчи сан экинчи сандан эсе неллей бирге азды? Биринчи сан экинчиден эсе ненча кереге азды?

311. Физкультурник 2 минутха 500 м-ни чабханды. Ол минутха андан 20 м-ге дженъилирек чабса, 3 минутха ненча метрни чабарыкъды?

312. Тергеб чыгъаргъан джолу муну аллындагъына ушаш хыйсаб къурагъыз эм аны тергегиз.

313.	$360 : 4$	$400 : 6$	$870 : 3$	$(470 + 90) : 8$
	$680 : 4$	$700 : 5$	$910 : 7$	$(830 - 80) : 5$
	$240 : 3$	$420 : 7$	$780 : 6$	$(990 - 310) : 4$

100-ню ичинде къаллыкъ къалыб юлешиу.

314. 1) 20-дан 30-гъа дери санланы къайсылары 3-ге, 4-ге, 6-гъа къаллыкъсыз юлешинедиле?

2) 30-дан 40-гъа дери санланы къайсылары 4-ге, 5-ге, 6-гъа, 7-ге къаллыкъсыз юлешинедиле?

315. Хогагъа 2 м къумач киреди. 15 м къумачдан ненча хотя тигерге боллукъду, ненча метр артыкъ къаллыкъды?

316.	$12 : 2$	$15 : 3$	$20 : 4$	$25 : 5$	$27 : 3$
	$13 : 2$	$17 : 3$	$23 : 4$	$26 : 5$	$29 : 3$
	$18 : 2$	$24 : 3$	$36 : 4$	$40 : 5$	$28 : 4$
	$19 : 2$	$25 : 3$	$38 : 4$	$44 : 5$	$31 : 4$

317.	15 : 2	38 : 5	34 : 4	19 : 3	39 : 4
	20 : 3	30 : 4	14 : 3	49 : 5	26 : 3
	29 : 4	28 : 3	23 : 5	26 : 4	34 : 5
	14 : 5	11 : 2	33 : 4	21 : 5	35 : 4

318. Джашчыкыны 5 капеклик 6 монетасы болганды. 4 капек багыасы болган ручкаладан ол ненчасын алыргыа боллукъду эм ненча капеги къаллыкъды?

319. Бир тархлы къайсы эки санны керелегенден чыгъарыкъдыла: 48? 63? 49? 56? 72?

320. 50-ден 60-ха дери санланы къайсылары къаллыкъсыз 6-гъа; 7-ге; 8-ге; 9-гъа юлешиндиле?

321. Бир тетрадь этер ючюн 6 лист къагъыт керек эсе, 20 листден ненча тетрадь этерге боллукъду? Андан ненча лист къаллыкъды?

322.	24 : 6	35 : 7	40 : 8	36 : 9	49 : 7
	25 : 6	40 : 7	47 : 8	40 : 9	54 : 7
	42 : 6	56 : 7	56 : 8	81 : 9	54 : 9
	45 : 6	61 : 7	59 : 8	89 : 9	62 : 9

323. 8-ге юлешгенде эм уллу къаллыкъ неллей бир болур-гъа боллукъду? 6-гъа юлешгенде уа? 9-гъа юлешгенде уа? 7-ге юлешгенде уа?

324.	15 : 6	36 : 8	51 : 9	44 : 7	26 : 7
	30 : 7	35 : 6	47 : 6	58 : 6	64 : 7
	28 : 8	47 : 9	50 : 8	75 : 9	58 : 8

325.	32 : 6	31 : 7	43 : 6	45 : 8	52 : 9
	18 : 7	28 : 9	67 : 9	32 : 7	63 : 8
	21 : 8	37 : 8	55 : 7	40 : 6	41 : 7

326. Тигиучюню 15 тьюмеси болганды. Анъа мастерской-да дагыда аллай 35 тьюме бергендиле. Кёлекге ол 6 тьюме тикгенди. Тьюмеле ненча кёлекге джетгендиле, тигиучюде да ненча тьюме къалганды?

327.	47 : 5	39 : 7	66 : 9	33 : 5	52 : 6
	35 : 4	42 : 5	30 : 4	51 : 8	42 : 8
	23 : 3	59 : 8	54 : 7	49 : 6	77 : 9

328. Колхозчу тиширыу сютню эртден бла 9 л, кюндюз'а андан эсе 3 л-ге аслам сауғанды. Сютню барысын да ол эки литрлик банкалагъа къуйганды. Ненча банка толу болганды эм ненча литр сют сыйынмай къалганды?

$$\begin{array}{r}
 329. \quad 38 : 4 \quad 40 : 6 \quad 71 : 8 \quad 54 : 7 \quad 51 : 6 \\
 \quad \quad 20 : 3 \quad 50 : 9 \quad 59 : 6 \quad 80 : 9 \quad 60 : 9 \\
 \quad \quad 37 : 5 \quad 48 : 7 \quad 84 : 9 \quad 70 : 8 \quad 55 : 8
 \end{array}$$

330. Примерле тюзю этилгендиле?

$$\begin{array}{ll}
 (57 + 186) \times 4 = 972 & (612 - 536) \times 9 = 684 \\
 (704 - 637) \times 8 = 536 & (900 - 768) \times 7 = 924 \\
 (201 - 76) \times 5 = 625 & (502 - 428) \times 8 = 592
 \end{array}$$

Джазыб юлешю.

331. Джолну эки джаны бла хар джанында тенъ, 284 къайын терек орнатхандыла. Джолну хар джанында ненча къайын терек орнатхандыла?

$$\begin{array}{r}
 \begin{array}{l}
 \underline{284} \text{ т.} \quad | \quad \begin{array}{l} 2 \\ \hline 142 \text{ терек} \end{array} \\
 \underline{2} \\
 8 \\
 \underline{8} \\
 4 \\
 \underline{4} \\
 0
 \end{array}
 \end{array}$$

Бу хыйсабда: 284—юлешиниучю
 2—юлешиючу
 142—юлюш

Къайсы санны юлеше эселе, ол санныа юлешиниучю дейдиле.

Къайсы санныа юлеше эселе, ол санныа юлешиючу дейдиле.

Юлешиннъенден чыкъгъан санныа юлюш дейдиле. Юлюшню белгиси : (эки точка).

$$\begin{array}{r}
 332. \quad 486 : 2 \quad 693 : 3 \quad 936 : 3 \quad 996 : 3 \quad 966 : 3 \\
 \quad \quad 642 : 2 \quad 848 : 4 \quad 264 : 2 \quad 555 : 5 \quad 484 : 4
 \end{array}$$

484-ню 4 тенъ кесекге юлешгенде неллей бир чыгъарыкъды?

484-ню 4 кереге аз этсенъ'а?

484-ню тёрт этиб бири неллей бир боллукъду?

484-де 4 ненча кере барды?

4-ден 484 ненча кере кёбдю?

333. Юлешиниу́чу 396-ды; юлешию́чу 3-дю. Юлюшню табыгъыз.

334. Китаблагъа тыш салгъан мастерскойну ишчилери юч кюннъе 848 китабха тыш салгъандыла. Ала биринчи кюн сау́лай китабланы тёрт этиб бирине тыш салгъандыла, экинчи кюп'а биринчи кюнден эсе 88 китабны артыкъ тышлагъандыла. Ишчиле ючюнчу кюн ненча китабны тышлагъандыла?

335. Атасы колхозда бир джылгъа 428 иш кюн салгъанды, джашы атасындан эки кере аз, анасы уа атасындан 78 иш кюннъе аз ишлегендиле. Ала барысы да биргелей бир джылгъа ненча иш кюн этгендиле?

$$\begin{array}{r} 336. \quad 488:2 \quad 448:4 \quad 684:2 \quad (700-212):4 \\ \quad \quad 963:3 \quad 639:3 \quad 777:7 \quad (604-136):2 \end{array}$$

337. (Эсде.) 1) 64:4 91:7 520:2 750:5

2) Юлюшню эмда къаллыкъны табаргъа:

$$7:2 \quad 9:4 \quad 7:4 \quad 8:3$$

3) Ненча бирликни къурайдыла: 7 он. бла 4 бир.? 2 он. бла 8 бир.? 6 он. бла 5 бир.?

338. Мастерской, хар тюкеннъе теб-тенъ этиб, эки кюннъе 456 сабий кюрек ийгенди. Хар тюкеннъе ненча кюрекчик ийилгенди?

$$\begin{array}{r} \text{Чыгъару́: } \underline{\quad} 456 \text{ к.} \quad \left| \begin{array}{l} 2 \\ \hline 228 \text{ к.} \end{array} \right. \\ \quad \quad \underline{4} \\ \quad \quad \quad 5 \\ \quad \quad \quad \underline{4} \\ \quad \quad \quad \quad 16 \\ \quad \quad \quad \underline{16} \\ \quad \quad \quad \quad \quad 0 \end{array}$$

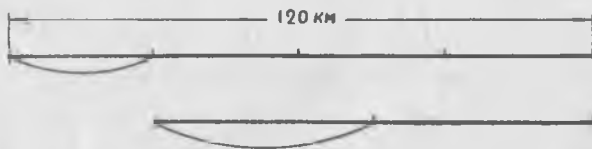
Чыгъарылгъанына къарагъыз да, къалай этилгенин анъылагъыз.

339.	674 : 2	892 : 4	490 : 2	678 : 6	476 : 4
	896 : 2	676 : 2	860 : 4	896 : 8	687 : 3
	678 : 3	954 : 3	580 : 5	798 : 7	585 : 5

340. 678 км узунлугу болган телефон линияны салырга керек болганды. Бир бригада аны айга юч этиб бирин, экинчи бригада уа саулай линияны джартысын салганды. Экинчи бригада биринчи бригададан эсе айга ненча километрге артык салганды?

341. Эки пристаньны араларыны узаклыгы 560 км-ди. Биринчи кюн кеме саулай джолну беш этиб бирин, экинчи кюн'а тётрден бирин барганды. Кеме к'айсы кюнде аслам эм ненчага аслам барганды?

342. Ишчиле 120 км узунлугу болган джолга ремонт этерге керек болгандыла. Биринчи кюн ала джолну тётр этиб бирин, экинчи кюн'а — к'валганыны джартысын этгендиле. Ала экинчи кюн ненча километр джолга ремонт этгендиле?



343. Школ сабийлеге школну библиотекасыны 150 китабын тышларга керек болганды. Биринчи кюн ала саулай китابلаны беш этиб бирин, экинчи кюн'а — к'валганыны юч этиб бирин тышлагандыла. Ала экинчи кюн ненча китабы тышлагандыла.

344.	654 : 2	298 : 2	468 : 4	684 : 6	$214 \times 4 : 2$
	876 : 4	675 : 3	595 : 5	872 : 4	$228 \times 3 : 6$

345. (Э сде.) 1)	240 : 6	480 : 8
	350 : 7	810 : 9

2) Юлюшню эм к'валлыкны табыгыз:

29 : 3	27 : 5	38 : 9	50 : 8
--------	--------	--------	--------

3) Ненча онлукъ болады: 2 джюзлюк 4 онлукъ? 1 джюзлюк 5 онлукъ? 2 джюзлюк 7 онлукъ? 4 джюзлюк 5 онлукъ?

346. Пионер дружина эки отрядха 150 кг эсги кьагъыт джыяргъа борч салгъанды. Хар отрядха, тенъ джыяргъа деген эсе, аланы хар бири ненча килограмм кьагъыт джыяргъа керекди?

347. $146 : 2$ $355 : 5$ $408 : 8$ $567 : 7$ $486 : 6$
 $219 : 3$ $288 : 4$ $426 : 6$ $549 : 9$ $728 : 8$

348. $196 : 2$ $370 : 5$ $330 : 6$ $684 : 9$ $595 : 7$
 $332 : 4$ $291 : 3$ $455 : 7$ $504 : 8$ $531 : 9$

349. Бир участокда школ сабийле 248 кг кьобусда ёсдюргендиле, экинчиде андан 2 кере аз ёсдюргендиле. Ёсдюрген кьобусдаларыны тёрт этиб бирин юй кьсянлагъа ашха кьоратхандыла. Юй кьоянлагъа ашха ненча килограмм кьобусда кьорагъанды?

350. Школ сабийле бир участокдан 168 кг быхы джыйгъандыла, экинчиден а андан 3 кере аз джыйгъандыла. Джыйылгъан быхыны джартысын эртденнъи джылы ушхуургъа кьошуб, ашаб бошагъандыла.

Эртденнъи джылы ушхуургъа салыб ненча килограмм быхыны кьоратхандыла?

351. $168 : 4$ $232 : 4$ $432 : 9$ $(642 - 357) : (51 : 17)$
 $189 : 3$ $504 : 6$ $539 : 7$ $(843 - 358) : (95 : 19)$
 $405 : 5$ $592 : 8$ $516 : 6$ $(700 - 196) : (78 : 13)$
 $260 : 4$ $252 : 3$ $376 : 8$ $(980 - 278) : (96 : 16)$

352. Ишчи тиширыу 108 сом алгъанды. Ол ачханы тёртден бирин сакълаучу кассагъа салгъанды. Сакълаучу кассагъа ол кьаллай бир ачха салгъанды.

353. $570 : 5$ $840 : 5$ $882 : 7$ $708 : 4$ $984 : 8$
 $672 : 4$ $936 : 6$ $965 : 5$ $903 : 7$ $852 : 6$
 $792 : 3$ $920 : 8$ $738 : 6$ $822 : 6$ $973 : 7$
 $828 : 6$ $912 : 4$ $803 : 3$ $895 : 5$ $936 : 4$

354. Эки пристаньны арасы 180 км-ди. Кеме ол узакълыкъны суу баргъан джанына 5 сагъатха, сууну ёрге уа 6 сагъат-

ха баргъанды. Кеме ёрге баргъанындан эсе сууну энишге
ненча километрге дженгил баргъанды?



355. Ишчи бригадагъа 7 сагъатха 112 деталь этерге керекди. Алай'а коммунист урунууну бригадасы къуру 4 сагъатха 128 деталь этеди. Коммунист урунууну бригадасы 1 сагъ. нормасындан эсе ненча кереге кёб деталь этеди?

356. Поезд 8 сагъатха 352 км баргъанды, пароход'а 6 сагъатха 132 км баргъанды. Поезд бир сагъатха пароходдан эсе ненча кере кёб баргъанды?

357.	$875 : 5$	$918 : 6$	$996 : 4$	$(329 + 127) : 8$
	$572 : 4$	$966 : 7$	$894 : 7$	$(803 - 158) : 5$
	$855 : 3$	$992 : 8$	$889 : 6$	$(900 - 156) : 6$
	$976 : 2$	$792 : 3$	$952 : 8$	$(704 - 156) : 4$

358. 416 карандаш 2 коробкагъа теб-тењ бёлюнюб салынгъанды. Хар коробкада ненча карандаш барды?



Чыгъаруу: $\begin{array}{r} \underline{416} \text{ к.} \quad | \quad 2 \\ \underline{4} \quad \quad \quad | \quad 208 \text{ к.} \\ 16 \\ \underline{- 16} \\ 0 \end{array}$

Юлешиу къалай этилгенине къарагъыз да, тергелгенин ангылатыгъыз. Юлюште онланы орнуна нуль нек салынгъанды?

359.	$612 : 2$	$828 : 4$	$742 : 7$	$745 : 5$	$536 : 8$
	$927 : 3$	$648 : 6$	$963 : 9$	$872 : 8$	$861 : 7$
	$540 : 5$	$921 : 3$	$864 : 8$	$954 : 9$	$576 : 6$

360. Школ сабийле 735 г нартюх урлукъ хазырлагъандыла эм аланы 7 къагъыт хурджунгъа тенъ этиб къуйгъандыла. Ала 4 хурджунну кеслерине къойгъандыла, андан къалгъанын сабий юйге сауъгагъа бергендиле. Сабий юйге сауъгагъа ала ненча грамм урлукъ бергендиле?

361. Колхоз саддан бир кюннъе 216 кг джилек джыйгъандыла. Аны джартысын, хар бирине 4 кг сыйыннъан ящиклеге къуйгъандыла. Ненча ...?

Сорууну салыгъыз эмда хыйсабны этигиз.

362. Берилгенлени къысха джазылгъанына кёре хыйсабла къурагъыз:

1) 5 мешок 350 кг	2) 5 сагъ. 350 км
7 мешок x кг	7 сагъ. x км

363. Пионер бир кюннъе 8 кг темир джыйгъанды; ыйыкъгъа уа—192 кг джыйгъанды. Пионер ыйыкъгъа бир кюнден эсе ненча кере кёб темир джыйгъанды?

364.

$436 : 4$	$648 : 6$	$675 : 5$	$106 \times 6 : 3$
$530 : 5$	$836 : 4$	$954 : 6$	$126 \times 7 : 3$
$856 : 8$	$972 : 9$	$896 : 7$	$132 \times 6 : 3$

Амалланы барына хыйсабла бла примерле.

Эсде тергерге.

365.

$65 : 5 \times 6 + 22$	$(240 + 360) : 5$	$60 \times 6 : 4$
$72 : 6 \times 7 - 18$	$(180 + 450) : 7$	$80 \times 6 : 3$
$96 : 24 \times 13 + 19$	$(600 - 520) \times 6$	$560 : 7 \times 9$
$84 : 14 \times 12 - 29$	$(310 - 180) \times 4$	$680 : 4 \times 5$

366. 1) Къайсы эки санны бир-бирине керелегенден чыгъаргъа боллукъдула: 48? 75? 84? 96?

2) Къайсы эки санны бир-бирине керелегенден чыгъаргъа боллукъду: 180? 240? 360? 450?

367. 1) Биринчи сандан экинчи 15-ге аз болгъан сан айтыгъыз.

2) Экинчи сан биринчиден 8 кере аз болгъан эки сан айтыгъыз.

368. 1) 6-ны 15 кере кёб этигиз, чыкыгъан санны 6-гъа кёб этигиз, андан чыкыгъан санны 4 кере аз этигиз.

2) 58-ни 16-гъа аз этигиз, чыкыгъан санны 3 кере аз этигиз, андан чыкыгъан санны 5 кере кёб этигиз.

369. Тёгереклеу джол бла тергегиз:

35 + 19	63 + 99	52 - 19	145 - 99
47 + 29	75 + 98	67 - 39	230 - 98
58 + 36	99 + 54	81 - 58	423 - 99
69 + 25	98 + 85	93 - 79	654 - 98

370. 1) Къошуугъа төгереклеу джол бла чыгъарыгъа таб болгъан примерле къурагъыз.

2) Алыугъа да алача примерле къурагъыз.

371. Школну выставкасына экинчи класс 28 сурат бергенди, ююнчю экинчиден эсе эки кере кёб бергенди, төртюнчю уа экинчи бла ююнчю биргелей бергенден эсе 2 суратха аслам бергенди. Төртюнчю класс ненча сурат бергенди?

372. Тергелгени бу алдагыгъа ушагъан хыйсаб къурагъыз эм аны тергегиз.

373. Бир пионер 45 кг, экинчи 68 кг, ююнчю—90 кг темир уалгъан джыйгъандыла. Ююнчю пионер экинчиден эсе къаллай бирге аслам темир джыйгъанды? Ююнчю пионер биринчиден эсе ненча кере кёб джыйгъанды?

374. Физкультурникге 1 000 м чабаргъа керек болгъанды. Ол 400-юшер м болгъан эки кругну чабыб бошагъанды.

Хыйсабха соруу салыгъыз эм тергегиз.

375. Слесарь 100 детальны хазырлагъанды. Ол 3 сагъатны ичинде хар сагъатха 12 деталь этгенди, андан сора уа—хар сагъатха 16 деталь этиб бошагъанды. Бютеу детальланы этерге нелей бир заман кетгенди?

376. Лыжачылагъа 50 км барыргъа керек эди. Эки сагъатны ичинде ала хар сагъатха 9 км баргъандыла, андан сора уа бир сагъатха—8-ишер км баргъандыла. Лыжачыла бютеу джолну ненча сагъатха баргъандыла?

377. Партной 6 кюннѐ 96 джасдыкъ тыш тикгенди. Ол 80 джасдыкъ тышны ненча кюннѐ тигерикди?

378. Таукъ гакгы 60 г тартханды. Аны аурлугъуну ондан бири къабугъуна, аурлугъуну джартысы—агъына, къалгъаны уа сарысына кетеди. Сарысы не тартханды?

379. Пионерле детсадха 60 оюнчакъны джамаргъа керек эдиле. Биринчи кюн ала оюнчакъланы бешден бирин, экинчи кюн'а къалгъанларыны ючден бирин джамагъандыла. Пионерле экинчи кюн ненча оюнчакъны джамагъандыла?

380. Садда ишлеучю бир терекден, теб-тенъ болгъан, 2 корзина алма джыйгъанды, саўлай'а—60 кг джыйгъанды. Башха терекден да ол аллай 3 корзина алма джыйгъанды. Ол эки терекден ненча килограмм алма джыйгъанды? (Эки тюрлю джол бла тергегиз).

381. Тереклени керек затларына къарар ючюн эки сохда бригаданы арасында 90 терекни юлеширге керекди. Биринчи бригадада 10 сохда, экинчиде ўа 8 сохда барды. Тенъ ишлер ючюн хар сохдагъа ненча терек берирге керекди?

382. Сабий юйге 6 кг печенье сагыб алгъандыла...

Хыйсабны бу тебен кёргюзюлгенча этер ючюн, джетмегенин къошуб толтуругъуз:

$$1) 2 \text{ сом} \times 6 \text{ сом} = 12 \text{ сом}$$

$$2) 33 \text{ сом} - 12 \text{ сом} = 21 \text{ сом}$$

$$3) 21 \text{ сом} : 3 = 7 \text{ (кг)}.$$

Д ж у а б ы . 7 кг конфет сатыб алгъандыла.

Джазыб тергерге.

$$383. \quad 356 + 248 + 151 \quad 832 - (245 + 387) \quad 641 - (810 - 577)$$

$$164 + 409 + 372 \quad 754 - (96 + 478) \quad 912 - (702 - 436)$$

$$76 + 665 + 88 \quad 963 - (539 + 67) \quad 700 - (511 - 395)$$

$$384. \quad 148 \times 3 : 6 \quad 632 : 4 \times 3 \quad 918 : 3 : 2 \quad 864 : 3 : 4$$

$$128 \times 7 : 8 \quad 801 : 9 \times 7 \quad 732 : 4 : 3 \quad 522 : 2 : 3$$

$$108 \times 6 : 9 \quad 675 : 5 \times 4 \quad 855 : 5 : 9 \quad 936 : 2 : 4$$

385. 1) Магазин октябрда 185 радиоприёмник сатханды, ноябрда октябрда сатханындан эсе 57-ге аслам сатханды, декабрда ўа—октябрь бла ноябрда сатханын да бир-бирлерине къошхан тенъли бир сатханды. Юч айда ненча радиоприёмник сатылгъанды?

2) Магазин октябрда 215 радиоприёмник сатханды деб хыйсабны экинчи кере алай тергегиз.

386. Китаб магазин юч кюннъе 910 учебник сатханды, биринчи кюн 340 учебник, экинчи кюн биринчи кюнден эсе 60-ха аз, ючюнчю кюн'а—къалгъанын сатханды. Ючюнчю кюн ненча учебник сатханды?

387. 1) Классны библиотекасында 128 китаб болгъанды. Библиотеканы китабларын аслам этер ючюн 14 сохда экишер китаб, 18 сохда да бирер китаб келтиргендиле. Классны библиотекасында ненча китаб болду?

2) Кесигизни классны библиотекасыны китабларыны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

388. Эл школну сохдалары Москвагъа экскурсиягъа тебрегендиле. Школдан темир джолну станциясына дери бир сагъатха 34 км джол къоратхан автобус бла 2 сагъатны баргъандыла. Ала Москвагъа дери темир джолда сагъатха 45 км джол къоратыб, 6 сагъатны баргъандыла. Сабийле бютеу да ненча сагъатны баргъандыла?

389. 4 кюннъе 5 таукъгъа 900 г мюрзеу къоратхандыла. Бир таукъгъа бир кюннъе ненча грамм мюрзеу джетгенди?

390. 7 кюннъе 8 ийнекге 168 кг кышхыр къоратхандыла. 1 ийнекге кюннъе ненча килограмм кышхыр джетгенди?

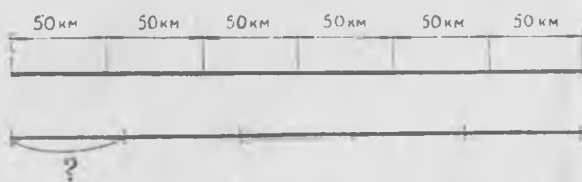
391. Ийнек саууучу тишируу кюннъе 174 л сют саугъанды: 6 ийнекни хар бири 20 л, къалгъанларыны хар бири уа—18 л бергендиле. Ийнек саууучу тишируу ненча ийнекни саугъанды?

392. Колхозниклеге ишлери ючюн джети бирча бёчгеден алыб 525 кг бал чачхандыла, чибинлеге ашаугъа уа аллай 2 бёчге бал къойгъандыла. Колхоз саулай да неллей бир бал джыйгъанды? (Эки тюрлю джол бла тергегиз).

393. Мастерской кюннъе 7 тракторгъа ремонт этиу бла 189 тракторгъа ремонт этерге керекли эди, ол'а кюн сайын 9 тракторгъа ремонт этгенди. Мастерской ишни болджалдан ненча кюнню алгъа бошарыкъды?

394. Мебель мастерской 288 шкафны этерге заказ алгъанды, ол себебден хар кюннъе 6 шкафны чыгъарыб барыргъа керекли болгъанды. Мастерской кюн сайын 8 шкаф этиб барса заказны ненча кюннъе алгъа толтурлукъду?

395. Шофёр хар сагъатха 50 км джол къроратыу бла барыб экинчи шахаргъа 6 сагъатха джетгенди. Башха шофёр ол джолну 5 сагъатха къроратыргъа керекди. Ол хар сагъатха неллей бир барыргъа керекди?



Ол джолну 4 сагъатха къроратыр ючюн шофёр хар сагъатха неллей бир барыргъа керекди?

396. $(531 - 162) : 3$ $540 : 5 \times 9$ $728 : (68 : 17)$
 $(704 - 376) : 4$ $672 : 7 \times 8$ $609 : (91 : 13)$
 $(822 - 156) : 6$ $567 : 9 \times 7$ $834 : (90 : 15)$
 $(976 - 288) : 8$ $732 : 6 \times 5$ $905 : (65 : 13)$

397. Тигиучю фабрика биринчи кере 408 м, экинчи кере уа андан 136 м-ге аслам кзумач алгъанды. Кзумачны барындан да чебгенле тикгендиле. Хар чебгеннге 4 м киргенди.

Сорууун салыгъыз эм хыйсабны тергегиз.

398. Мебель тюкенде эртденбла хар бирини багъасы 126 сом болгъан 15 шкаф болгъанды. Кюнню аягъына тюкенде 9 шкаф къалгъанды. Ол кюн тюкен шкафланы сатыб къаллай бир ачха алгъанды?

399. Тергелгени мынга ушагъан хыйсаб кзурагъыз эм аны тергеген да этигиз.

400. 288 км-ни бир автомобиль 3 сагъатха, экинчи уа 4 сагъатха баргъандыла. Бир сагъатха къайсы автомобиль дженъил бара эди эмда ненча километрге дженъил бара эди?

401. Колхозда 949 кг джюн къркъылгъанды: 116 кюйну хар биринден 4 кг, къалгъан кюйланы да хар биринден 5 кг джюн къркъгъандыла. Бютеу да неллей бир кюй къркъгъандыла?

402. Биринчи участокдан 5 мешок гардош, экинчи участокдан а алай 4 мешок джыйгъандыла. Эки участокдан саулай да 468 кг гардош джыйгъандыла. Хар мешокда ненча килограмм гардош болгъан эди?

403. Тигиүчү мастерской 27 кюннѣ 216 пальтону тигерге борч алгъанды. Мастерской хар кюн сайын 9 пальтону тикгенди. Борчларын болджалдан ненча кюнню алгъа этиб тындыргъандыла?

404. Бир школну 140 пионерини төртден бири къартлагъа эм инвалидлеге юй бачхаларында ишлерге, бешден бири къышха отун хазырларгъа, андан къалгъанлары ўа овозла джыяргъа болушхандыла. Хар тюрюю иште неллей бир пионер кюрешгенди?

405. Школ сабийле 465 г уакъ урлукъ хазырлагъандыла. Урлукъланы ючден бири агурча урлукъ, 130 г быхы урлукъ, къалгъаны чюгюндюр урлукъ болгъанды. Школ сабийле къаллай бир чюгюндюр урлукъ хазырлагъандыла?

406. Эм иги тетрадланы выставкасына бир классда 174 тетрады ючден бири, экинчи классда 180 тетрады төртден бири алыннъанды. Выставкагъа къайсы классдан аслам тетрадь эм къаллай бирге кѣб алгъандыла?

407. Уўчуланы артели тери хазырлаўчу джерге 435 тери бергенди. Ол санны бешден бири тюлюю тери, къоян териле—185, къалгъанлары агъач къоян териле болгъандыла. Агъач къоян териле ненча эдиле?

408. Школьниклеге 108 терекни төгерегин къазаргъа керек эди. Ал кюн ала тереклени барыны алтыдан бирини, экинчи кюн'а къалгъанларыны ючден бирини төгереклерин къазгъандыла. Школ сабийле экинчи кюн ненча терекни төгерегин къазгъандыла?

409. Къызчыкъ юйлеринден 56 м узакълыгъы болгъан къуюгъа эки кере суўгъа баргъанды. Къызчыкъ саулай да ненча метр джюрюгенди?

410. Ахмат отун баугъа эки кере баргъанды. Ол саулай да 116 м джюрюгенди. Юйден баугъа дери ненча метрди?

411.	$356 + 247 + 98$	$632 : 8 \times 9 - 409$
	$960 - (75 + 588)$	$123 \times 8 : 6 - 87$
	$705 - (814 - 696)$	$801 : 9 \times 8 - 379$
	$912 - (623 - 387)$	$736 : 4 \times 5 - 538$

412.	$124 \times 6 : 4 + 196$	$848 : 8 \times 9 - 186$
	$132 \times 7 : 3 + 188$	$732 : 3 \times 4 - 298$
	$248 \times 4 : 2 - 167$	$822 : 6 \times 5 - 389$
	$237 \times 4 : 3 - 159$	$912 : 3 \times 2 - 277$

$$\begin{array}{ll}
 413. & (169 + 187) \times (78 : 39) & (724 - 388) : (96 : 24) \\
 & (501 - 395) \times (81 : 27) & (882 - 186) : (84 : 14) \\
 & (810 - 685) \times (85 : 17) & (900 - 395) : (80 : 16) \\
 & (976 - 288) : (96 : 12) & (712 - 496) : (92 : 23)
 \end{array}$$

414. Примерле тюзмю тергелгендиле?

$$\begin{array}{ll}
 (512 - 257) \times (72 : 24) = 765 & (856 : 8) \times (95 : 19) = 535 \\
 (904 - 328) : (68 : 17) = 144 & (936 : 2) : (87 : 29) = 156 \\
 (913 - 198) : (75 : 15) = 143 & (912 : 4) : (94 : 47) = 114 \\
 (834 - 216) : (57 : 19) = 206 & (804 : 3) : (76 : 19) = 67
 \end{array}$$

415. 1) Къошуу эм алыу бла тергелген хыйсаб къурагъыз.

2) Керелеу эм юлешиу бла къуралгъан хыйсаб къурагъыз.

3) Къошуу эм керелеу бла тергелген хыйсаб къурагъыз.

4) Алыу эм юлешиу бла тергелген хыйсаб къурагъыз.

Кёб тархлы санла.

Кёб тархлы санланы нумерлеу.

416. Онда ненча бир барды? Джюзде ненча он барды? Минъде ненча джюз барды?



417. Пачкада 1000 карандаш болгъанды. Эки аллай пачкада ненча карандаш боллукъду? Аллай 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 пачкада уа?

418. 1) Счётда бирни салыгъыз. Бирледен 10 болгъунчу бирем-бирем къошуб барыгъыз. 10 бирликни бир онлукъ бла аушдуругъыз.

2) Счётда оннъа джюз чыкъгъынчы он-он къошугъыз. Минъ чыкъгъынчы джюзге джюз-джюз къошугъыз. Тогъуз минъ чыкъгъынчы, минънъе минъ-минъ къошугъыз.

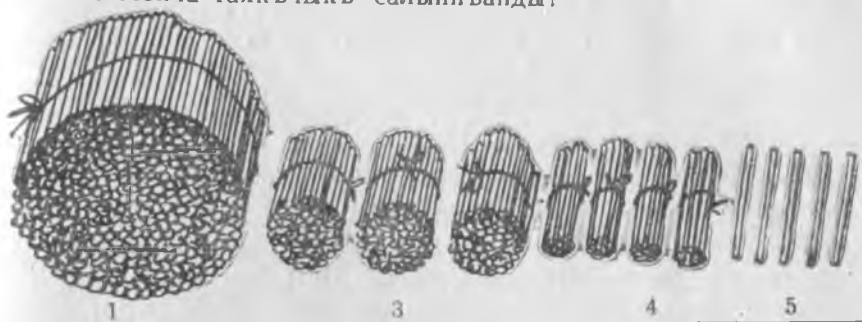
3) Эки минъ чыкъгъынчы минънъе джюз-джюз къошуб барыгъыз.

419. Сегиз минъ чыкъгъынчы минънъе 500-юшер къошуб барыгъыз. Сегиз минънъе тогъуз минъ чыкъгъынчы 200-юшер къошуб барыгъыз.

420. Минъ бла джыйырма чыкъгъынчы минънъе бир-бир

кѡшуб барыгъыз.

421. Ненча таякъчыкъ салыннъанды?



Суратны тюбюнде джазылгъан санны окъугъуз.

422. Таблицада джазылгъан санланы окъугъуз. Аланы сѣт-
да тартыгъыз.

Минълени бирликлери	Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле
3	4	5	6
6	2	0	5
5	0	4	8
8	0	0	4
5	0	3	0
7	2	0	0

423. Санланы окъугъуз, сѣтда да тартыгъыз:

2768; 4281; 3560; 6400; 1704; 6085;
9040; 7010; 8002; 5003; 4000; 7000.

424. Быладан кѡуралгъан санланы айтыгъыз: 1 минълик 3
джюзлюк 6 онлукъ 2 бирлик; 4 минълик 7 джюзлюк 5 бир-
лик; 6 минълик; 9 онлукъ 1 бирлик; 5 минълик 4 джюзлюк;
7 минълик 8 онлукъ; 2 минълик 9 бирлик.

425. Счѣтда тартыгъыз эм тархла бла джазыгъыз: юч минъ тѣртджюз сексен бир; алты минъ бешджюз; эки минъ отуз сегиз; беш минъ кыркъ алты; джети минъ джыйырма; тѣрт минъ алты; тогъуз минъ.

426. Уллу Октябрь социалист революция минъ тогъузджюз онджетинчи джыл болгъанды.

427. Кесинъи туугъан джылынъы, школгъа киргинчи джылынъы тархла бла джаз.

428. Санланы тархла бла джазыгъыз: юч минъ тогъузджюз сексен джети; алты минъ сегизджюз; беш минъ джыйырма тѣрт; эки минъ токъсан; тогъуз минъ тѣрт; джети минъ сегиз; алты минъ.

429. (Э с д е).

$3\ 000 \div 4\ 000$	$1\ 000 \times 5$	$4\ 000 : 2$
$8\ 000 - 2\ 000$	$4\ 000 \times 2$	$3\ 000 : 3$
$9\ 000 - 4\ 000$	$3\ 000 \times 3$	$8\ 000 : 4$
$7\ 000 - 3\ 000$	$2\ 000 \times 4$	$5\ 000 : 5$

430. 1) Километрде 1 000 метр барды. 3 км-де, 7 км-де, 9 км-де ненчашар метр барды?

Джазыллыкъ юлгюсю: 3 км = 3 000 м.

2) Ненча метр барды: 1 км 240 м-де? 4 км 375 м-де? 6 км 80 м-де? 8 км 36 м-де? 7 км 5 м-де?

Джазыллыкъ юлгюсю: 1 км 240 м = 1 240 м.

431. Бир килограмм 1000 г болады. 2 кг-да, 3 кг-да ненчашар грамм барды?

432. (Э с д е.) Колхозда 1 000 таукъ болгъанды. Бир джылдан сора аланы санлары эки кере кѣб, дагъыда бир джылтан'а 7 000-нѣе кѣб болду (ал джыл бла тенълешдиргенде). Колхозда таукъла ненча болдула?

433. (Э с д е.) $5\ 000 \div 1\ 000 - 4\ 000 \div 3\ 000$
 $2\ 000 \times 4 : 2 + 1\ 000$
 $6\ 000 : 3 \times 4 - 5\ 000$
 $8\ 000 : 4 : 2 - 1\ 000$

434. Не чыгъарыкъды 9 бирликге 1 бирликни къошханда? 9 минъликге 1 минъликни къошханда?

435. Ящикде 10 минъ карандаш барды. Аллай эки ящикде ненча карандаш барды? Аллай 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ящикде уа?

436. 1) Он минъ чыкыгынчы, счѣтда минънъе бирем-бирем минълени кыошугъуз.

2) Тогъуз он минълик чыкыгынчы, счѣтда он минънъе бирем-бирем он минълени кыошугъуз.

437. 1) Он минънъе джыйырма минъ чыкыгынчы, 1000-ишер кыошуб барыгъыз.

2) Отуз минънъе, токъсан минъ чыкыгынчы, 5 000-ишер кыошуб барыгъыз.

438. Таблицада джазылгъан санланы окъугъуз, аланы счѣтда тартыгъыз.

Он минъ-ликле	Бир минъ-ликле	Джюз-люкле	Онлукъ-ла	Бирлик-ле
3	5	4	8	2
7	6	0	2	4
5	3	0	0	8
1	0	0	0	0
8	0	5	0	6
3	8	0	7	0

439. Санланы окъугъуз да аланы счѣтда да тартыгъыз: 11 111; 34 268; 85 400; 90 803; 72 045; 46 020; 5 100; 50 100; 72 003; 91 000; 8 025.

440. Счѣтда тартыгъыз, тархла бла джазгъан да этигиз: кыркъ сегиз минъ юджюз сексен; джыйырма минъ алтыджюз отуз; токъсан юч минъ экиджюз беш; отуз алты минъ элли; алтымыш минъ сегиз; джетмиш минъ.

441. Джетиджыллыкны биринчи джылында завод онсегиз минъ юджюз машина, экинчи джылында уа—джыйырма беш минъ бешджюз машина этгенди. Бу санланы тархла бла джазыгъыз.

442. Тархла бла санланы джазыгъыз: отуз беш минъ тѣртджюз оналты; сексен минъ юджюз токъсан беш; элли бир минъ бир джюз кыркъ; джетмиш минъ алтыджюз; джыйырма сегиз минъ отуз беш; токъсан минъ алтыджюз; кыркъ минъ беш; сексен минъ.

443. (Эсде.)	12 000 + 16 000	7 000 × 5	24 000 : 4
	28 000 — 13 000	12 000 × 4	68 000 : 2
	75 000 — 20 000	16 000 × 6	75 000 : 3

444. (Эсде.) Сабий санаторийге 6 000 сом, пионер лагерге уа андан 2 кере кѣб ачха джоюлгъанды. Санаторий бла лагерге биргелей къаллай бир ачха джоюлгъанды?

445. (Эсде.) Консерв фабриканы ишчилери 4 кюннѣ 12 000 банка консерв чыгъаргъандыла. Ала 6 кюнню алай ишлеб турсала ненча банка консерв чыгъарлыкъдыла?

Ала 9 кюннѣ ненча банка консерв чыгъарлыкъдыла?

446. 9 онлукъгъа 1 онлукъну къошсанъ къаллай бир чыгъарыкъды? 9 он минъликге 1 он минъликни къошсанъ'а?

447. План бла завод айгъа 100 000 электролампочка этерге керекди. Ол 2 айгъа ненча лампочка этерге керекди? 3 айгъа уа? 4 айгъа уа? 5 айгъа уа? 6 айгъа уа? 7 айгъа уа? 8 айгъа уа? 9 айгъа уа?

448. 1) Он минънѣ сѣтда онушар минъни къошуб барыгъыз, джюз минъ чыкъгъынчы.

2) Он джюзминълик, неда бир миллион чыкъгъынчы джюзминънѣ сѣтда джюзминъишер къошуб барыгъыз.

449. 1) Эки джюзминълик чыкъгъынчы джюзминънѣ сѣтда 10 000-шер къошуб барыгъыз.

2) Тогъузджюз элли минъ чыкъгъынчы, экиджюз минънѣ сѣтда 50 000-ишер къошуб барыгъыз.

450. Таблицада джазылгъан санланы окъугъуз. Аланы сѣтда тартыгъыз.

Джюз минъликле	Он минъликле	Бир минъликле	Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле
3	2	5	1	4	0
2	6	1	8	0	0
4	0	5	3	2	0
6	3	0	0	5	0
8	0	0	0	0	0
2	0	0	4	5	0

451. Санланы окъугъуз, аланы счѣтда тартыгъыз: 111 111; 186 436; 214 800; 530 705; 40 060; 600 480; 910 025; 702 008; 500 090; 100 000; 10 001; 320 047; 999 999.

452. Санланы счѣтда тартыгъыз эм тархла бла джазыгъыз: сегиз минъ беш; къыркъ джети минъ онеки; ючджюз къыркъ алты минъ экиджюз отуз; сегизджюз он минъ тѣртджюз; джетиджюз эки минъ ючджюз онеки; тѣртджюз минъ беш-джюз къыркъ; ючджюз минъ беш; джетиджюз минъ.

453. Тархланы барын да бир-бири ызларындан джазыгъыз.

Санла тархланы болушлукълары бла джазыладыла.

Джазар ючюн джанъыз бир тарх керек болгъан санлагъа **бир тархлыла** дейдиле. Джазар ючюн эки тарх керек болгъан санлагъа **эки тархлыла** дейдиле. Джазар ючюн юч тарх керек болгъан санлагъа **юч тархлыла** дейдиле, дагъыда ала кибик.

454. 2, 3, 7, 5 деген тархла бла талай санны джазыгъыз. Алада эм уллу къайсыды? Эм гитче къайсыды?

455. Эм уллу юч тархлы санны джазаргъа; эм уллу тѣрт тархлы санны джазаргъа.

Эм гитче беш тархлы санны джазаргъа; эм гитче алты тархлы санны джазаргъа.

456. Библиотекада джюз отуз сегиз минъ джетиджюз беш китаб барды.

Ол санны тархла бла джазаргъа. Ол санны джазар ючюн ненча тарх керек болду?

457. Тархла бла джазыгъыз: бешджюз онеки минъ сегизджюз оналты; тѣртджюз минъ бешджюз джетмиш; джюз тѣрт минъ ючджюз; джетиджюз минъ бешджюз; токъсан джети минъ алтмыш; алтыджюз джыйырма минъ сегиз; сегизджюз минъ.

458. (Эсде). Аякъ кийим фабрика бир джылгъа 600 000 пара эркиши аякъ кийим этгенди, тиширыу аякъ кийимни эркиши аякъ кийимден эсе 40 000 парагъа аслам, сабий аякъ кийимни тиширыу аякъ кийимден эсе 2 кере кѣб этгенди. Фабрика бир джылгъа ненча пара сабий аякъ кийим этгенди?

459. (Э с д е.) $200\ 000 + 300\ 000$ $100\ 000 \times 8$ $800\ 000 : 2$
 $700\ 000 - 400\ 000$ $300\ 000 \times 2$ $600\ 000 : 3$

460. 10 км ненча метр болады? 48 км? 72 км? 100 км?
 10 км 500 м ненча метр болады? 32 км 200 м? 56 км 860 м?
 40 км 75 м? 60 км 50 м? 100 км 400 м?

461. 10 кг ненча грамм болады? 26 кг? 50 кг?

462. Санланы окъугъуз:

2	200	20 000
20	2 000	200 000

463. Бу санланы тархла бла джазыгъыз:

6 бирлик; 6 онлукъ; 6 джюзлюк; 6 мишьлик; 6 он мишьликъ; 6 джюз мишьлик.

464. Бирликле санны онъ джанындан ненчанчы орунда джазыладыла? Онлукъла уа? Джюзлюкле уа? Мишьликле уа? Он мишьликле уа? Джюз мишьликле уа?

Бош бирликлеге 1-инчи разрядны бирликлери деб аталады эм ала онъ джанындан биринчи орунда джазыладыла.

Онлукълагъа 2-нчи разрядны бирликлери деб аталады эм ала экинчи орунда джазыладыла.

Джюзлюклеге 3-юнчю разрядны бирликлери деб аталады эм ала ююнчю орунда джазыладыла.

Бир мишьликлеге 4-юнчю разрядны бирликлери деб аталады эм ала тёртюнчю орунда джазыладыла.

Он мишьликлеге 5-инчи разрядны бирликлери деб аталады эм ала бешинчи орунда джазыладыла.

Джюз мишьликлеге 6-нчы разрядны бирликлери деб аталады эм ала онъ джанындан алтынчы орунда джазыладыла.

465. Къыйсы санны кёргюзеди: 4 деген тарх онъ джанындан биринчи орунда? экинчи орунда? ююнчю орунда? тёртюнчю орунда? бешинчи орунда? алтынчы орунда?

466. Быладан къуралгъан санланы тархла бла джазыгъыз: 3-юнчю разряддан 8 бирлик; 4-юнчю разряддан 6 бирлик; 5-инчи разряддан 7 бирлик; 6-нчы разряддан 9 бирлик.

467. Тархла бла санланы джазыгъыз: джети мишь сексен; онбеш мишь ючджюз; джюз мишь тёртджюз сегиз; бешджюз мишь токъсан алты; ючджюз оналты мишь тёрт.

468. Быладан кѳуралгѳан санланы тархла бла джазыгѳыз:
 2-нчи разряддан 6 бирлик; 4-юнчю разряддан 3 бирлик;
 5-нчи разряддан 1 бирлик; 6-нчы разряддан 8 бирлик.

Разрядла класслагѳа бѳлюнедиле, хар классда юч разряд болады.

Бирликле, онѳлукѳла эм джюзлюкле—бирликлени классын, башхача айтханда, биринчи классны кѳурайдыла.

Бир минѳликле, он минѳликле эм джюз минѳликле—минѳликлени классын, башхача айтханда, экинчи классны кѳурайдыла.

469. Бу таблицаны тизгинлеринде джазылгѳан санланы окѳугѳуз. Бирликледен башлаб джюз минѳликлеге дери бир-бири ызларындан келгенлерича разрядланы атларын айтыгѳыз. Биринчи классны разряд бирликлерини барыны да атларын айтыгѳыз; экинчи классныкѳыланы да айтыгѳыз.

Экинчи класс—минѳликле			Биринчи класс – бирликле		
джюз-люкле	онлукѳла	бирликле	джюз-люкле	онлукѳла	бирликле
3	4	5	2	7	6
1	9	0	4	2	5
7	0	0	0	0	0

470. Классла бла разрядланы таблицасын тетрадада сызыгѳыз. Кѳб тархлы беш санны табыгѳыз эм таблицагѳа джазыгѳыз.

471. Быладан кѳуралгѳан санланы тархла бла джазыгѳыз:
 1) экинчи классны 156 бирлиги бла биринчи классны 840 бирлигинден;

2) экинчи классны 180 бирлиги бла биринчи классны 300 бирлигинден;

3) экинчи классны 92 бирлиги бла биринчи классны 50 бирлигинден;

4) экинчи классны 8 бирлиги бла биринчи классны 6 бирлигинден.

472. 1) Бир-бири ызларын- дан тергегиз эм сан- ланы джазыгъыз:	2) Бирни алыу бла ызына са- нагъыз эм чыкъгъан санланы джазыгъыз:
998-ден 1 003-ге дери;	1 002-ден 996-гъа дери;
9 997-ден 10 002-ге дери;	10 003-ден 9 998-ге дери;
99 998-ден 100 005-ге дери.	100 004-ден 99 997-ге дери.

473. 1) Джюз минъден 2 бирликге аз болгъан санны джазыгъыз.

2) Он минъден 3 бирликге аз болгъан санны джазыгъыз.

3) 9 998-ни ызындан келлик санланы ючюсюн джазыгъыз.

474. Онда ненча бирлик барды? джюзде ненча онлукъ барды? минъде ненча джюзлюк барды? он минъде ненча минълик барды? джюз минъде ненча он минълик барды?

475. 1) Была ненча бирликни къурайдыла:

1 он. 6 бир.? 4 он. 8 бир.? 7 он. 5 бир.?

2) Ненча онлукъну къурайдыла:

1 дж. 4 он.? 3 дж.? 9 дж. 3 он.?

3) Ненча джюзлюкню къурайдыла:

1 минъ 5 джюз? 2 минъ? 6 минъ 7 джюз?

4) Ненча минъликни къурайдыла:

1 он минъ 8 минъ? 5 он минъ 4 минъ?

476. 1) 40 бир. = ... он.	30 дж. = ... минъ.
78 бир. = ... он. ... бир.	70 дж. = ... минъ.
20 он. = ... дж.	14 дж. = ... минъ. ... дж.
60 он. = ... дж.	20 минъ. = ... он минъ.
17 он. = ... дж. ... он.	25 минъ = ... он минъ. ... минъ.

2) Бу санлада саулай да ненча онлукъ барды:

72; 354; 600; 1 725; 24 380; 465 825?

3) Санлада саулай да ненча джюзлюк барды:

100; 800; 925; 2 520; 36 800; 57 284?

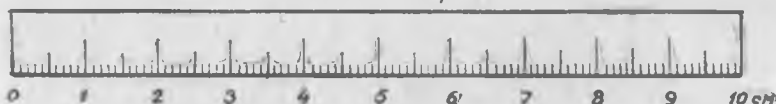
477. (Эсде.) Мастерскойда сентябрда ёлкагъа 8 000 оюнчакъ этгендиле, октябрда андан 4 000-нъе кёб, ноябрда ўа сентябрдан эсе 2 кере кёб этгендиле. 3 айгъа ненча оюнчакъ этгендиле?

478. (Эсде.) Эки тюкеннъе сызгъычла ийгендиле: бирине 3 ящик, экинчиге аллай 4 ящик. Эки тюкеннъе да биргелей 14 000 сызгъыч ийгендиле. Хар тюкеннъе ненча сызгъыч ийгендиле?

479. $324 + 476 + 85$ $962 - (518 - 379)$
 $290 + 68 + 537$ $504 - (830 - 648)$
 $816 - (256 + 187)$ $701 - (912 - 507)$
 $930 - (168 + 375)$ $621 - (724 - 589)$
480. $174 \times 5 : 3$ $528 : 4 \times 6$ $930 : 5 : 3$ $714 : 3 : 2$
 $246 \times 4 : 6$ $740 : 5 \times 3$ $816 : 2 : 6$ $912 : 4 : 3$
 $96 \times 9 : 8$ $872 : 8 \times 5$ $756 : 4 : 9$ $792 : 2 : 9$
 $84 \times 6 : 8$ $792 : 3 \times 2$ $522 : 3 : 2$ $708 : 4 : 3$
481. $(932 - 256) : (67 : 17)$ $(414 - 135) : 3 \times 7$
 $(830 - 345) : (75 : 15)$ $(906 - 258) : 6 \times 9$
 $(915 - 168) : (87 : 29)$ $(328 + 576) : 2 : 4$
 $(864 - 288) : (84 : 14)$ $(368 + 496) : 4 : 3$

Узунлукъну ёлчелери.

Дециметр



482. Къаты къагъытдан дециметр этигиз эм аны сантиметр-деге юлешигиз. Дециметрде ненча сантиметр барды?
 Сантиметрни 10 тень кесекге юлешигиз.

Сантиметрни он кесек этиб бир кесегине миллиметр дейдиле.

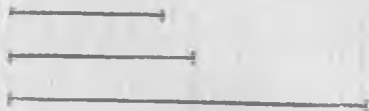
„Миллиметр“ деген сёз санланы къатында къысхача мм (точкасыз) деб джазылады; сёз ючюн: 2 мм; 6 мм; 39 мм.

$$1 \text{ см} = 10 \text{ мм.}$$

483. Сантиметрде 10 мм барды. 2 см-де; 4 см-де; 8 см-де; 5 см-де ненчашар миллиметр барды?
 1 дм-де, 4 дм-де, 7 дм-де ненчашар миллиметр барды?
 1 м-де, 2 м-де, 5 м-де, 7 м-де, 9 м-де ненчашар миллиметр барды?

484. Перону, карандашны, тетрадны узунлугъу бла кенълигин, китабны узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз да миллиметрде бла кёргюзюгюз.

485. Отрезокланы ёлчелегиз эм узунлукъларын миллиметр бла кёргозюгюз.



Узунлукъну ёлчелерини таблицасы.

Атларын толу джазыу	Атларын кысхача джазыу
1 километр = 1 000 метрге	1 км = 1 000 м
1 метр = 10 дециметрге, неда 100 сантиметрге	1 м = 10 дм = 100 см
1 дециметр = 10 сантиметрге	1 дм = 10 см
1 сантиметр = 10 миллиметрге	1 см = 10 мм

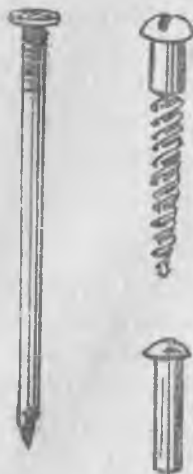
486. Метрни кьалын кьагъытдан не картондан этигиз. Аны сантиметрлеге эм дециметрлеге юлешигиз. Бир сантиметрни миллиметрлеге юлешигиз.

487. Классны узунлугъу бла кенълигин, кьанъаны узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз; ёлчелегенигизден чыкъгъанны метрлеге эм сантиметрлеге айландыргъыз.

488. Юйюгюзню узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз. Кесигизни узунлугъугъузну ёлчелегиз. Ёлчелеб билгенигизни тетрадларыгъызгъа джазыгъыз.

489. Сврагда кёргозюлген чюйню эм заклёпканы узунлукъларын ёлчелегиз; ёлчелегенигизден чыкъгъанны миллиметрлеге айландыргъыз.

490. 1) 1 дм узунлугъу болгъан, 4 дм болгъан, 5 дм 6 см болгъан тюз сызны отрезогун кьанъада сызыгъыз.



2) Тетрадлада узунлуктары 1 *дм* 2 *см*; 4 *см* 8 *мм*; 4 *мм* болгъан тюз сызны отрезогун сызыгъыз.

491. Кёз къарам бла столну узунлугъу бла кенълигин, тетрадна узунлугъу бла кенълигин, карандашны узунлугъун билигиз. Анча сайын ёлчелегиз, джанъылгъан эсегиз неллей бирге джанъылгъаныгъызны табыгъыз.

492. Кёз къарам бла арбазыгъызны не бачхагъызны узунлугъун билигиз. Узунлукъну метр бла ёлчелегиз. Неллей бирге джанъылгъансыз?

493. 1) Линейкада 2 *дм* кёрюзюгюз. Ол ненча сантиметрди? миллиметрди?

2) Линейкада 2 *дм* 8 *см* кёрюзюгюз. Ол ненча сантиметрди? миллиметрди?

494. Абадан ёлчелени гитче ёлчеле бла алмашдырыгъыз:

1) 5 км=5 000 м	2 м=200 см	3 см=30 мм
9 км=	7 м=	5 см=
2 км=	4 м=	8 дм=
4 км=	6 м=	9 дм=

2) 1 км 500 м=	2 м 50 см=	1 дм 5 мм=
4 км 750 м=	5 м 28 см=	1 см 5 мм=
6 км 258 м=	8 м 75 см=	6 см 8 мм=

495. 1) Кырпычны узунлугъу 2 *дм* 5 *см*-ди, кенълиги 1 *дм* 2 *см*-ди, къалынлыгъы 6 *см* 2 *мм*-ди. Кырпычны узунлугъун, кенълигин эм къалынлыгъын миллиметрле бла кёрюзюгюз.

2) Мияла листни узунлугъу 1 м 3 *см*-ди, кенълиги 6 *дм*-ди, къалынлыгъы 2 *мм*-ди. Мияланы узунлугъу бла кенълигин миллиметр бла кёрюзюгюз.

496. Эки джюзюучю бир-бирлерине туберча джюзгендиле. Аллында аланы аралары 1 км болгъанды. Биринчи 360 м, экинчи ўа 400 м джюзгенден сора, аланы аралары неллей бир болгъанды?

497. Ишчиле 2 км шоссе джолгъа бир кюннъе ремонт этгендиле; андан сора аланы дагъыда 200 м джолну ремонт этериклери къалгъанды. Алагъа саўлай да ненча метр джолгъа ремонт этерге керек эди?

498. Пионерле джолоучу болуб 7 км 500 м баргъандыла. Ол ненча метр болады?

499. Метрде 80 *см* ,кѣргюзюгюз. Ол ненча дециметрди? Метрде 200 *мм* кѣргюзюгюз. Ол ненча дециметрди? сантиметрди?

500. Ненча километр барды: 3 000 *м*-де? 5 000 *м*-де? 9 000 *м*-де? Ненча метр барды: 400 *см*-де? 600 *см*-де? 800 *см*-де?

Ненча сантиметр барды: 30 *мм*-де? 60 *мм*-де? 100 *мм*-де? 200 *мм*-де?

501. Гитче ёлчелени уллула бла алмашдыргъыз:

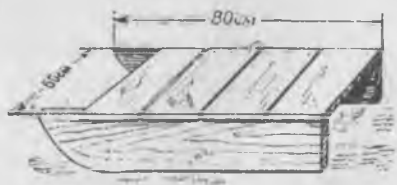
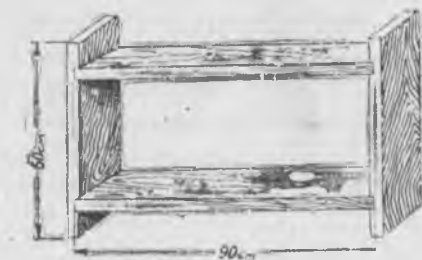
4 000 <i>м</i> = 4 <i>км</i>	200 <i>см</i> = 2 <i>м</i>	50 <i>мм</i> = 5 <i>см</i>
7 000 <i>м</i> =	800 <i>см</i> =	90 <i>мм</i> =
10 000 <i>м</i> =	1 000 <i>см</i> =	120 <i>мм</i> =
25 000 <i>м</i> =	1 800 <i>см</i> =	200 <i>мм</i> =

502. ТУ-104 самолёт 12 000 *м* мийикликде учады. Ол ненча километрди?

503. 1) Узунлукъгъа эм бек чынъагъан 813 *см*-ге, мийикликге уа 222 *см*-ге секиргенди (дуния рекордла). Ол узунлукъланы метрле бла эм сантиметрле бла кѣргюзюгюз. Аланы кесигизни классыгъызда кѣргюзюгюз.

2) Узунлукъгъа эм мийикликге чынъауда сизни болумугъуз къалайды?

504. Сохда суратда кѣргюзюлгенча китаб табхачыкъла этерге излейди. Аланы этерге ненча метр къанъа керекди?



505. Джашчыкъ, суратда кѣргюзюлгенча, чана этерге излейди. Аны ишлер ючюн ненча метр къанъа керекди?

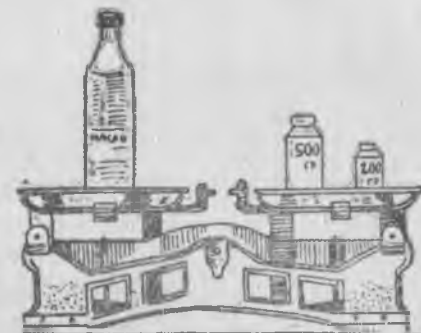
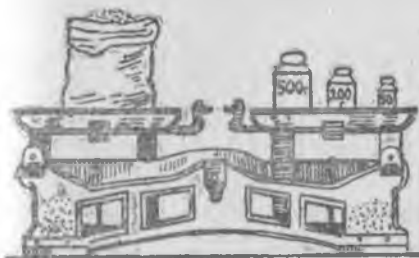
506. (258 + 693) : 3	(348 + 594) : 6	845 : 5 × 3
(185 + 590) : 5	(912 - 144) : 4	288 : 3 × 4
(455 + 189) : 7	(704 - 136) : 8	658 : 7 × 8
(378 + 534) : 6	(981 - 567) : 9	856 : 8 × 9

Аурлукъну ёлчелери.

507. 1 кг кѳумну, 300 г кѳумну, 750 г кѳумну чегигиз.

508. 1) Суратха кѳараб мешок крупаны. ненча чекгенин билигиз.

2) Бош шыша 310 г тартханды. Шышада джаѳуну кесини аурлугѳу неллей бир болгъанын билирге.



509. Базманны бир табакъында гирни аурлугѳу 500 г тартады, экинчи табакъында аурлугѳу 300 г болгъан шекер барды. Базман тень болур ючюн неллей бир грамм кѳошаргъа керекди?

510. Базманны бир табакъында банкада бал, экинчи табакъында 1 кг гирь барды. Базман теньди. Банканы аурлугѳу 300 г эсе, бал кѳаллай бир тартады?

511. Гитче оюн базманчыкѳла этигиз.



Дженъилирек затла килограммла, граммла бла, ауруракъ затла—центнерле, тоннала бла чегиледиле.

Бир центнерде 100 килограмм барды.

Бир тоннада 1000 килограмм барды.

„Центнер“ деген сёз санланы къатында къысхача *ц* деб (точкасыз) джазылады. Сёз ючюн: 3 *ц*, 6 *ц*, 19 *ц*.

“Тонна” деген сёз санланы къатында къысхача *т* деб (точкасыз) джазылады. Сёз ючюн: 4 *т*, 7 *т*, 15 *т*.

512. Окъугъуз:

1 <i>ц</i>	1 <i>т</i>	2 <i>ц</i>	10 <i>кг</i>	3 <i>т</i>	6 <i>ц</i>
6 <i>ц</i>	8 <i>т</i>	10 <i>ц</i>	5 <i>кг</i>	5 <i>т</i>	8 <i>ц</i>
9 <i>ц</i>	16 <i>т</i>	3 <i>ц</i>		9 <i>т</i>	4 <i>ц</i>

Аурлукъну ёлче таблицасы.

Атларын толу джазыу	Атларын къысхача джазыу
1 тонна=1000 килограмм, неда 10 центнер	1 <i>т</i> =1000 <i>кг</i> , неда 10 <i>ц</i>
1 центнер=100 килограмм	1 <i>ц</i> =100 <i>кг</i>
1 килограмм=1000 грамм	1 <i>кг</i> =1000 <i>г</i>

513. Центнер гардош болур ючюн 50 *кг*-лыкъ ненча мешок гардош алыргъа керекди?



514. Тонна кѳум шекер болур ючюн, 100-шер кг-лыкь
ненча шекер мешок алыргъа керекди?

515. 2 т-да? 5 т-да? 8 т-да? 10 т-да ненча килограмм
барды:

3 ц-де? 6 ц-де? 9 ц-де? 10 ц-де? ненча килограмм барды?

516. 2 т = 20 ц 3 т = 3 000 кг 2 ц = 200 кг

4 т = 5 т = 4 ц =

6 т = 7 т = 7 ц =

8 т = 9 т = 5 ц =

517. 2 т 8 ц = 28 ц 3 ц 50 кг = 350 кг 4 т 200 кг = 4 200 кг

5 т 5 ц = 6 ц 20 кг = 5 т 400 кг =

8 т 4 ц = 8 ц 45 кг = 8 т 756 кг =

518. Ненча килограмм барды: 3 ц 26 кг-да? 8 ц 50 кг-да?
4 т 200 кг-да? 7 т 856 кг-да?

519. Колхоз кышха: 15 т гардош

28 т кѳобусда

9 ц агурча

7 ц быхы

5 ц сохан хазырлагъанды.

Овощланы аурлукъларын бу тѳбюнде этилгенча, килограмм-
мла бла кѳргюзюгюз:

15 т = 15 000 кг

520. Колхозда иш кюннѳе мюрзеу берилгенди:

бир колхозчугъа 4 ц 85 кг,

экинчи колхозчугъа 5 ц 50 кг,

ючюнчю колхозчугъа 6 ц 78 кг.

Хар колхозчу ненча килограмм мюрзеу алгъанды?

521. Ненча тонна барды: 3 000 кг-да? 6 000 кг-да? 9 000 кг-да?

Ненча центнер барды: 200 кг-да? 500 кг-да? 700 кг-да?

Ненча килограмм барды: 2 000 г-да? 4 000 г-да? 8 000 г-да?

522. Джюк машинагъа 4 600 кг гардош джюклегендиле.

Ол джюк ненча тонна бла ненча килограмм болады?

523. Джерни ючюнчю Совет спутниги 1327 кг тартханды,

Ол аурлукъну тоннала эм килограммла бла да кѳргюзюгюз.

524. Тѳкенде 3 кюннѳе 1 т шекерни сатхандыла: биринчи
кюн 300 кг, экинчи кюн андан 2 кере кѳб сатхандыла. Ючюн-
чю кюн ненча килограмм шекер сатхандыла?

525. Юч участокдан 1 т гардош джыйгъандыла: биринчиден 450 кг, экинчиден 3 кере аз джыйгъандыла. Ючюнчю участокдан ненча килограмм гардош джыйгъандыла?

526. Быладан кьуралгъан санланы тархла бла джазыгъыз: экинчи классдан 40 бирлик бла биринчи классдан 76 бирликден; экинчи классдан 806 бирлик бла биринчи классдан 5 бирликден.

527.	567 + 389	139 + 206 + 387	325 + 47 + 288
	608 + 298	405 + 168 + 54	96 + 175 + 549
	487 + 96	194 + 307 + 86	85 + 667 + 54
	75 + 829	77 + 584 + 59	49 + 708 + 66

Кёб тархлы санланы кьошуу.

528. Бир сохда бригада колхозда 1 312 иш кюн, башха бригада—1 245 иш кюн этгендиле. Эки бригада да ненча иш кюн этгендиле?

529. Биринчи кьошулуучу 3 241-ди, экинчи кьошулуучу 1 635-ди. Ол эки санны суммасын табыгъыз.

530.	7 346 + 1 452	34 265 + 23 724	324 715 + 253 164
	6 581 + 315	80 461 + 19 328	456 028 + 42 051
	9 065 + 723	56 070 + 3 624	35 704 + 124 085
	841 + 4 057	7 306 + 41 092	8 092 + 631 607

531. Типография бир кюннъе 13 140 учебник, экинчи кюн'а 1 205 учебникге аслам басмалагъанды. Хыйсаб эки амал бла тергелирча соруу салыгъыз.

532. Биринчи библиотекада 40 750 китаб, экинчиде 24 135, ючюнчюде 32 608 китаб болгъанды. Джылгъа биринчи библиотекагъа 4 235, экинчиге 5 360, ючюнчюге да 6 090 китаб кьошулгъанды. Хар библиотекада ненча китаб болду?

533. Эсде этигиз:

8 + 7	80 + 70	800 + 700	8 000 + 7 000
6 + 9	60 + 90	600 + 900	6 000 + 9 000

534.	3 462 + 5 218	45 824 + 32 069
	2 634 + 6 293	241 452 + 56 397
	7 456 + 830	604 736 + 103 853
	935 + 8 625	74 527 + 806 371

535. Сентябрда завод 1380 машина, октябрда сентябрдан эсе 250 машинагъа артыкъ, ноябрда ўа октябрдан эсе 275 машинагъа артыкъ этгенди. Завод ноябрда ненча машина этгенди?

536. 1) Биринчи участокдан 12340 ц нартюх джашил масса, экинчиден—4850 ц-ге артыкъ алгъандыла. Эки участокдан да ненча джашил масса алгъандыла?

2) Биринчи участокдан 1065 ц ашлыкъ нартюх, экинчиден'а—андан 328 ц-ге артыкъ алгъандыла. Эки участокдан да къаллай бир нартюх алгъандыла?



$$537. \quad \begin{array}{r} 37284 + 2507 \\ 5052 + 32675 \\ 248724 + 534163 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 128 \times 6 + 950 \\ 932 - 186 + 872 \\ 705 - 248 + 629 \end{array}$$

538. 1) Бу квадратла ойлашдыргъан квадратла эселе сынагъыз:

100	800	300
600	400	200
500	0	700

600	100	800
700	500	300
200	900	400

2) Биринчи квадратны хар санына 100 къошугъуз. Чыкъгъан ойлашдыргъан квадратны тетрадыгъызгъа джазыгъыз.

Эсде тергегиз. Хар тизгинни санларын кьошханъа неллей бир чыгъарыкъды?

3) Былай бла энтда талай ойлашдыруу квадрат этигиз эм хар тизгинде санланы кьошхандан неллей бир чыкъгъанын тергегиз.

539.	$865 + 479$	$423\,486 + 59\,344$
	$3\,725 + 4\,185$	$82\,764 + 647\,538$
	$7\,856 + 308$	$574\,807 + 346\,196$
	$297 + 9\,856$	$5\,098 + 726\,907$

540. Совхоз кьыралгъа юч кюнню ичинде хар кюннъе 286 *m* мюрзеу ташыгъанды. Андан сора аны дагъыда 750 *m* берири кьалгъанды. Совхоз саулай да кьыралгъа ненча тонна мюрзеу берирге керек эди?

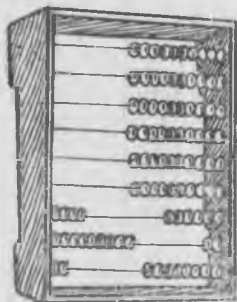
541. Тёрт айны ичинде колхоз 236 *m* силосну хар айгъа кьоратыб баргъанды. Айгъа 245 *m* кьораб барса кьалгъан силос дагъыда 3 айгъа джетерикди. Колхозда бютеу да кьаллай бир силос хазырлангъан эди?

542.	$45\,968 + 7\,275$	$834 : 6 \times 4 + 978$
	$72\,405 + 89\,097$	$576 : 4 \times 5 + 865$
	$356\,078 + 495\,824$	$900 - 356 + 759$

543. Тёгереклеу джол бла эсде тергегиз:

$36 + 19$	$58 + 99$	$199 + 65$	$199 + 135$
$49 + 28$	$99 + 73$	$399 + 86$	$248 + 199$

544. Счётда кьошууну этигиз эмда тюз-терс этилгенлерин эсде неда джазыб сынаб кёрююз:



$6 + 3$	$6 + 4$	$7 + 8$
$42 + 4$	$2 + 8$	$9 + 6$
$30 + 20$	$76 + 4$	$36 + 28$
$56 + 23$	$57 + 33$	$65 + 27$
$600 + 300$	$80 + 60$	$80 + 60$
$546 + 253$	$126 + 174$	$185 + 368$
$328 + 460$	$482 + 318$	$274 + 507$

545. 14 бла 18-ни суммасы не боллукъду?

18 бла 14-ню суммасы не боллукъду?

546. Къошулуучулары башха тюрлю къошуб, къошууну толтуругъуз:

$$\begin{array}{r} 1) \quad 3256 \\ \quad + 2731 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 2) \quad 2731 \\ \quad + 3256 \\ \hline \end{array}$$

Къошулуучула бир-бири орунларын алмашдыргъанлыкъ-гъа сумма тюрленмейди.

Къошууну тинтер ючюн, къошулуучулары башха тюрлю айландырыб къошадыла. Быягъы сумма чыкъса къошуу амал тюз этилгенди.

547. Къошугъуз эмда тюз-терс этилгенин сынаб кёрюгюз:

$$\begin{array}{r} 5764 + 4385 \\ 9807 + 6098 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 67485 + 93076 \\ 9758 + 74509 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 135476 + 674865 \\ 706593 + 95308 \end{array}$$

548. Бир чегет участокда 1645 терек ёсгенди, джанъдан да 1280 терек орнатхандыла. Башха участокда 1280 терек ёсгенди, джанъдан да андан эсе 365 терекге аслам орнатхандыла. Хар участокда ненча терек болду?

Эки кере да бирча сумма нек чыкъды?

549. Къошулуучулары орунларын алмашдырыу джол бла акъылда тергегиз:

$$\begin{array}{l} 92 + 56 + 8 = (92 + 8) + 56 = 100 + 56 = 156 \\ \hline 95 + 67 + 5 \qquad 64 + 77 + 36 \qquad 75 + 56 + 25 + 44 \\ 88 + 53 + 12 \qquad 52 + 93 + 48 \qquad 6 + 87 + 13 + 94 \end{array}$$

550.

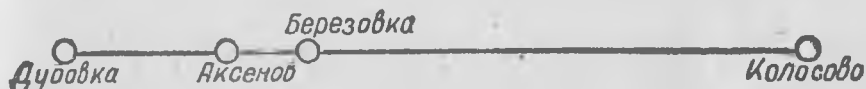
$$\begin{array}{r} 3576 + 4892 + 540 + 62 \quad 37284 + 65704 + 8056 \\ 6954 + 276 + 9085 \qquad 7720 + 36455 + 270590 \\ 2896 + 675 + 8049 \qquad 45638 + 240196 + 755 \\ 507 + 9478 + 637 \qquad 186512 + 7028 + 76093 \end{array}$$

551. Аякъ кийим мастерскойда айгъа 940 пара эркиши аякъ кийимни джамагъандыла, тиширыу аякъ кийимни, эр-

киши аякъ кийимледен эсе, 185 парагъа аз, сабий аякъ кийимлени ўа тиширыў аякъ кийимледен эсе, 236 парагъа аз джамагъандыла. Саўлай да айгъа ненча пара аякъ кийим джамагъандыла?

552. Колхоз 1 126 *т* будай джыйгъанды, къара будайны, будайдан эсе, 178 *т*-гъа аз, арпаны ўа къара будайдан эсе. 2 кере аз джыйгъанды. Колхоз саўлай да неллей бир мюрзеў джыйгъанды?

553. Дубовкадан Аксеновгъа дери 176 *км*-ди, Аксеновдан Березовкагъа дери эки кере азды, Березовкадан Колосовогъа дери ўа Дубовкадан Аксеновгъа дериден эсе, юч кере къб узакълыкъ барды. Дубовкадан Колосовогъа дери узакълыкъны табыгъыз.



554.	488 +	573 +	6 345	942 -	576 +	1 548	625 -	386
	42 755 +	37 648 +	8 470	801 -	465 +	75 634	902 -	798
	36 080 +	9 875 +	7 069	732 -	335 +	68 049	514 -	388
	8 475 +	53 098 +	3 706	900 -	597 +	92 708	700 -	406

555. Машинала кече гаражда тургъандыла. Эртденбла 12 машина ишге кетгенди, гаражда ўа 3 машина къалгъанды. Гаражда кече ненча машина тургъанды?

Бу хыйсабда машиналаны саўлай санлары белгисиз санды. Ол белгисиз санны, машиналаны бютеў санларын, x (икс) хариф бла белгилейик. Ол заманда хыйсабны магъанасын былай джазаргъа боллукъду:

$$x - 12 = 3.$$

Биз бу хыйсабда белгисизни къалай табаргъа боллугъун билебиз: гаражда къалгъан 3 машинагъа ишге кетген 12 машинаны къошаргъа керекди:

$$3 \text{ маш.} + 12 \text{ маш.} = 15 \text{ маш.}$$

Ол себеден, белгисиз сан, (x) , 15 машина болады:

$$x = 15.$$

Терс-тюз этилгенин билир ючюн хыйсабда берилгенлени джазган джерибизде x -ны орнуна 15 салайыкъ.
Ол заманда чыгдаы:

$$15 - 12 = 3.$$

556. Хар примерде не сан белгисизди, не сан белгилиди:

$$\begin{array}{lll} x - 18 = 6 & x - 120 = 40 & x - 978 = 1232 \\ x - 25 = 75 & x - 360 = 140 & x - 769 = 864 \\ x - 86 = 14 & x - 400 = 600 & x - 827 = 3038 \end{array}$$

Белгисиз санны табыгъыз, тюз-терс табылгъанын тинтигиз.
557. Къошууну сётда толтуругъуз эм джазыу бла тинтигиз:

$$\begin{array}{lll} 364 + 230 & 234 + 416 & 464 + 328 \\ 214 + 475 & 625 + 581 & 571 + 258 \\ 1342 + 2647 & 1546 + 3436 & 4398 + 3476 \\ 3526 + 4343 & 4738 + 5170 & 2724 + 5197 \end{array}$$

Кёб тархлы санланы алыу.

558. Школ сабийле 1675 кг кюл хазырларгъа оноу этгендиле. Ала 1250 кг хазырлаб бошагъандыла. Алагъа энгда ненча килограмм кюл хазырларгъа керекди?

559. 1) Азланыучу 5786-ды, азлаучу 3152-ди. Разностну табыгъыз.

2) Азланыучу 9768-ди, азлаучу 527-ди. Разностну табыгъыз.

$$\begin{array}{lll} 560. & 74685 - 32565 & 38726 - 15714 & 568794 - 315402 \\ & 48906 - 5703 & 65907 - 4305 & 685307 - 24105 \end{array}$$

561. Складда 1875 т нефть болгъанды, бензин 623 т-гъа аз, патеген'а нефтден 744 т аз болгъанды. Складда саулай да ненча тонна нефть, патеген эм бензин барды?

$$\begin{array}{ll} 562. & 487045 - 236025 & 5760 + 34896 - 10546 \\ & 960876 - 45621 & 54805 - 3602 + 78968 \end{array}$$

563. 1) Азланыучу 110-ду, азлаучу 30-ду. Разностун табыгъыз.

2) Разности 50 болган эки санны айтыгъыз.

564. Кассада 5872 сом болганды. Андан 2348 сом берилгенди. Кассада кяаллай бир ачха кяалганды?

565. $8\ 756 - 4\ 128$ $54\ 728 - 31\ 564$ $64\ 059 - 50\ 724$
 $9\ 580 - 6\ 345$ $85\ 607 - 20\ 350$ $96\ 408 - 32\ 905$

566. $460\ 785 - 315\ 412$ $856\ 948 - 675\ 302$ $35\ 784 - 8\ 560$
 $581\ 398 - 238\ 176$ $609\ 703 - 188\ 401$ $286\ 320 - 54\ 910$

567. Кырпыч саулай 4500 г тартады. Кебгенден сора, кебгинчи аурлугъундан 800 г-гя кем болады, кюйгенден сора уа, дагъыда 200 г-гя кем болады. Кюйдюрюлгенден сора кырпыч кяаллай бир чегеди?

568. План бла тирменде айгъа 2795 ц ун тартаргъа керек эди. Ол айны биринчи джарымына 1460 ц, экинчи джарымында уа андан 35 ц-ге кёб тартханды. Айлыкъ планын неллей бир центнерге аслам толтурганды?

569. $36\ 836 - 5\ 219$ $372 : 4 \times 9 - 375$
 $87\ 504 - 63\ 283$ $855 : 9 \times 7 - 490$
 $376\ 160 - 35\ 420$ $736 : 8 \times 9 - 356$

570. Ойлашдырыучу квадратлада кяайсы санла джетмейдиле?

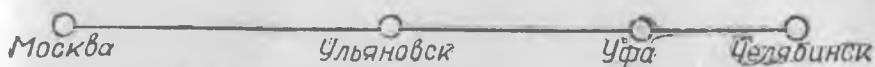
30	100	50
70		90

40		80
	50	
		60

571. Эки кеме аралары 1382 км болган эки шахардан бир-бирлерине тюберча чыкыгандыла. Тюбегинчи биринчи кеме 756 км барганды. Экинчи кеме тюбегинчи ненча километр барганды? (Хыйсабха чертёж этигиз).

572. $4\ 324 - 186$ $34\ 820 - 756$ $320\ 425 - 2\ 235$
 $9\ 540 - 375$ $68\ 702 - 3\ 982$ $572\ 348 - 7\ 199$
 $8\ 127 - 4\ 937$ $92\ 376 - 80\ 288$ $814\ 603 - 48\ 572$
 $7\ 230 - 6\ 895$ $89\ 480 - 52\ 584$ $634\ 270 - 218\ 894$

573. 1) Москвадан Челябинскге дери 1909 км-ди. Москвадан Ульяновскге дери 894 км-ди. Ульяновскден Уфага дери 626 км-ди. Уфадан Челябинскге дери ненча километрди?



2) Сизге джуукъ темир джолну сизге джуукъ шахарланы араларын байлагъаныны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

574. 5 214 — 834 42 352 — 560 351 614 — 744
 6 022 — 4 516 75 134 — 9 728 816 276 — 29 498
 7 286 — 6 295 81 263 — 18 894 638 547 — 560 478

575. 1) Лыжа эришиуледе шахардан 200 школ сабий, элден 180 школ сабий болгъанды. Лыжа эришиуледе саулай да ненча сохда болгъанды?

2) Лыжа эришиуледе 380 сохда болгъанды, аладан 200-ю шахарчыла болгъандыла, къалгъанлары элчиле болгъандыла. Лыжа эришиуледе элден ненча сохда болгъанды?

Бу хыйсабланы къалай чыгъарылгъанларын тенълешдиригиз. Эки къошулуучуну суммасындан бир къошулуучуну 'алсагъыз не чыгъарыкъды? Белгисиз къошулуучуну къалай табаргъа керекди?

576. Хар примерде не белгилиди, не белгисизли:

$$\begin{array}{l} 30 + x = 80 \quad x + 60 = 100 \quad x + 752 = 930 \\ 25 + x = 40 \quad x + 50 = 120 \quad 684 + x = 1190 \end{array}$$

Белгисиз санны табыгъыз эмда тюз-терс табылгъанын тинтигиз.

577. 1) Къошуу: Къошуу ну сынаб тинтиу:
 $25 + 17 = 42$ $42 - 25 = 17$ $42 - 17 = 25$

2) Къошуу: Къошуу ну сынаб тинтиу:

$$\begin{array}{r} + 356 \\ + 238 \\ \hline 594 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 594 \\ - 356 \\ \hline 238 \end{array} \quad \begin{array}{r} 594 \\ \text{неда} \\ - 238 \\ \hline 356 \end{array}$$

Эки кѳошулуучуну кѳошууну тюз-терс этилгенин билир ючюн, суммадан кѳошулуучулары бирин аладыла. Бирси кѳошулуучу чыкѳса амал тюз этилиннѳеннѳе санылады.

578. Кѳошугѳуз эмда тюз-терс этилгенин алыуу бла сынаб кѳрюгюз:

$$\begin{array}{r} 1\ 356 + 5\ 238 \\ 37\ 642 + 1\ 285 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 356\ 472 + 21\ 815 \\ 632\ 543 + 239\ 306 \end{array}$$

Кѳошууну дагѳыда кѳалай сынаргѳа боллукѳду?

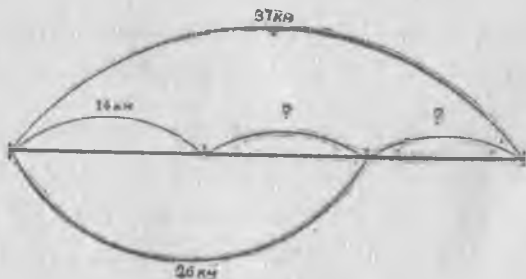
579. Кѳошугѳуз эм тюз-терс этилгенин кѳошууу бла сынаб кѳрюгюз:

$$7\ 536 + 5\ 960 \qquad 32\ 148 + 19\ 237 \qquad 756\ 237 + 109\ 794$$

580. Кѳошугѳуз эм тюз-терс этилгенин алгѳы бурун кѳошууу бла андан сора алыуу бла сынаб кѳрюгюз:

$$\begin{array}{r} 5\ 708 + 6\ 970 \\ 28\ 954 + 4\ 280 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 37\ 653 + 96\ 077 \\ 215\ 488 + 55\ 904 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 247\ 380 + 39\ 605 \\ 805\ 692 + 190\ 706 \end{array}$$

581. (Эсде.) Велосипедчи 3 сагѳатха 37 км баргѳанды. Биринчи сагѳатда ол 14 км, биринчи бла экинчи сагѳатха биргелей 26 км баргѳанды. Ол экинчи сагѳатха эм ючюнчю сагѳатха ненча километр баргѳанды?



582. Юч отрядны пионерлери 160 кг итбурун джыйгѳандыла. Биринчи отряд 63 кг, биринчи бла экинчи отряд биргелей 112 кг джыйгѳандыла. Экинчи отряд кѳаллай бир итбурун джыйгѳанды, ючюнчю отряд да кѳаллай бир итбурун джыйгѳанды? (Хыйсабха чертѳж этигиз).

583. Ишчи алгъан джалындан сакълаўчу кассагъа 28 сом салгъанды. Андан сора аны 72 сому къалгъанды. Ишчи джалына къаллай бир ачха алгъанды?

584. Хар примерде не белгилди, не белгисизди:

$$x - 40 = 60 \quad x - 200 = 300 \quad x - 258 = 134$$

$$x - 90 = 20 \quad x - 140 = 120 \quad x - 365 = 280$$

$$x - 80 = 80 \quad x - 530 = 680 \quad x - 254 = 636$$

Белгисиз санны табыгъыз эмда тюз-терс табханыгъызыны сынаб кёрююз.

585. Колхозда къышны узунуна 560 *m* бичен бла 825 *m* корнеплод ашны ашатыб бошагъандыла. Джазгъа 148 *m* бичен бла 215 *m* корнеплод ашлары къалгъанды. Неллей бир бичен эм неллей бир корнеплод аш хазырлагъан эдиле?

586. Колхоз мал ашха 708 *m* бичен бла 1040 *m* корнеплод хазырлагъанды. Джаз 148 *m* бичени бла 215 *m* корнеплоду къалгъанды. Къыш неллей бир бичен бла неллей бир корнеплод ашалыб къорагъанды?

587. Тёгереклеў джол бла эсде этигиз:

$$74 - 9 \quad 96 - 39 \quad 126 - 99 \quad 235 - 99$$

$$53 - 19 \quad 94 - 69 \quad 168 - 99 \quad 618 - 99$$

588.

Алыў:

Алыўну тинтиў:

$$\begin{array}{r} 782 \\ - 524 \\ \hline \end{array}$$

$$524$$

$$\hline 258$$

$$\begin{array}{r} 524 \\ + 258 \\ \hline \end{array}$$

$$258$$

$$\hline 782$$

Алыўну тюз-терс этилгенин билир ючюн, аслаўчуну разностха къошадыла.

Азланыўчу чыкъса, амал тюз этилгеннге саналады.

589. Алыўну толтуругъуз эм тюз-терс этилиннгенин къошуў бла сынагъыз:

$$7\ 892 - 3\ 578$$

$$35\ 680 - 15\ 496$$

$$136\ 857 - 82\ 385$$

590. Варенье этерге фабрикагъа 9 *ц* наныкъ келгенди. Кюнню аягъына хар биринде 20 *кг* болгъан 7 корзина наныкъ

кългъанды. Бир кюннѣ ненча килограмм наныкъ къайнатылгъанды? (9 ц-ни килограммлагъа айландыргъыз.)

591. Пекарнягъа 1380 кг ун келгенди. Кюнню аягъына хар биринде 72 кг болгъан 8 мешок ун кългъанды. Бир кюннѣ ненча килограмм ун къоратхандыла?

592. Алыгъыз эмда тюз-терс этилгенин кшошуу бла сынагъыз:

36 786 — 3 958 128 490 — 65 385 275 682 — 136 496

593. Кшошугъуз эм тюз-терс этилгенин алыуу бла сынагъыз:

45 385 + 78 109 236 720 + 58 096 341 945 + 146 038

594. Счѣтда алыуу этигиз эм чыкългъанларын эсде тергеуу бла тинтигиз:

8 — 3	10 — 8	12 — 8	85 — 37
36 — 4	10 — 6	16 — 9	61 — 24
50 — 30	10 — 4	15 — 7	92 — 56
68 — 42	20 — 7	25 — 8	72 — 36
700 — 300	50 — 8	62 — 4	100 — 74
685 — 243	100 — 2	100 — 20	100 — 82
964 — 702	100 — 8	100 — 80	700 — 29

595. Эсде тергегиз:

1 он. — 1 бир.	40 — 1	4 000 — 2
1 джюз. — 1 он.	200 — 1	6 000 — 5
1 минь. — 1 джюз.	3 000 — 1	8 000 — 4

596. 4 001 — 4 5 000 — 24 3 000 — 238 7 010 — 809
7 100 — 8 7 003 — 76 6 004 — 654 9 200 — 436
8 010 — 8 9 102 — 57 8 102 — 308 5 010 — 978

597. 804 — 36 5 004 — 8 8 010 — 5 076 7 000 — 5 692
701 — 428 6 005 — 36 9 004 — 6 908 4 000 — 1 079
900 — 708 7 001 — 275 5 003 — 4 048 9 000 — 3 096
600 — 356 8 003 — 386 7 005 — 3 407 6 000 — 4 805

598. Колхозчулагъа иш кюннѣ 1 000 т будай берилгенди, къара будай акъ будайдан эсе, 673 т-гъа аз, арпа уа—къара будайдан эсе, юч кере аз берилгенди. Колхозчулагъа бютеу да къллай бир мюрзеу берилгенди?

599. Санла берилгендиле: 8, 864 эм 2 400. Биринчи сан экинчи сандан ненча кере азды? Экинчи сан ючюнчюден ненчагъа азды?

600.

4 025 — 1 680	8 000 — 2 946	7 002 — 3 458	134 × 6 — 596
3 042 — 2 792	6 000 — 4 085	9 004 — 6 082	139 × 7 — 178

601. (Эсде.) Хар берилген санны 2 бирликге аз этигиз:
5 000, 8 600, 10 000, 100 000.

602.

30 004 — 6	42 003 — 365	80 100 — 4 768	200 000 — 38 604
50 100 — 9	75 000 — 684	53 004 — 8 096	920 000 — 40 592
91 002 — 37	60 201 — 162	70 201 — 5 965	804 004 — 86 096
40 010 — 56	10 100 — 875	60 001 — 7 006	408 010 — 73 508

603. Азланычу 60 005-ди, азлаучу 80-ди. Разностну табыгъыз.

604.

40 001 — 4	70 100 — 32 065	300 000 — 135 246
60 004 — 86	99 010 — 64 928	400 005 — 75 098
80 003 — 908	50 100 — 7 096	600 010 — 95 492
40 000 — 756	10 000 — 9 072	100 000 — 59 605

605. Юч баржада 3 020 т мюрзеу келгенди: биринчиде 1 306 т, экинчиде уа, биринчиден эсе, 128 т-гъа аз келгенди. Ючюнчю баржада къаллай бир мюрзеу келгенди?



Эсгертиу. Хыйсабны тюз - терс эвилгенин сынаб кёрюгюз. Юч баржада да келген мюрзеуню аурлукъларын къошугъуз. Суммасында 3 020 т чыкъса, хыйсаб тюз этилгенди.

606. Четгени юч участогунда 5 060 терек ёсгенди, аладан 1 570 терек биринчи участкада ёсгенди, экинчиде уа биринчиден эсе 240 терекге артыкъ ёсгенди. Ючюнчю участкада ненча терек ёсгенди? (Хыйсабны тергелгенин сынаб кёрюгюз.)

607.	70 000 — 56 082	500 100 — 84 796	234 × 3 — 493
	80 002 — 48 944	900 010 — 370 568	118 × 6 — 549
	60 100 — 3 908	701 001 — 398 025	176 × 4 — 308
	20 000 — 5 964	600 000 — 529 720	326 × 3 — 506

608.	27 000 — 19 824	301 000 — 75 408	992 : 4 — 198
	39 100 — 24 386	405 100 — 37 006	784 : 2 — 296
	75 001 — 36 792	800 001 — 130 708	864 : 3 — 189
	80 030 — 59 864	604 105 — 265 007	972 : 2 — 307

609. Алыўну счѣтда этигиз эм тюз-терс этилгенин джазыб этиб сынагъыз:

984 — 342	840 — 328	724 — 509	400 — 246
756 — 525	760 — 547	645 — 356	802 — 576
4 075 — 3 024	3 480 — 1 356	7 245 — 1 088	4 600 — 2 428
5 696 — 4 506	9 870 — 6 529	2 425 — 3 642	8 904 — 6 875

610. Фабриканы поселогунда 2 эсги школ юй бла 3 джанъы школ юй барды. Хар эсги школ юйде 135 сабий окъуйду. Джанъы юйлени биринде 685 сабий, экинчисинде 756 сабий, ючюнчюде уа экинчиден эсе 119 сабийге кѣб окъуйду. Джанъы юйледе окъугъан сабийлени саны эсги юйледе окъугъан сабийлени санындан неллей бирге кѣбдю?

611. Юч кюннѣ лѣтчик 5 960 км учханды. Биринчи бла экинчи кюнню биргелей ол 3 800 км учханды. Экинчи кюн ол 2 000 км учхан эсе, биринчи кюн эм ючюнчю кюн ненча километр учханды? (Хыйсабха чертѣж этигиз).

612. Юч ийнек орунда 490 ийнек барды: биринде 168 ийнек, биринчиде бла экинчиде биргелей 318 ийнек. Экинчи ийнек орунда ненча, ючюнчю ийнек орунда ненча ийнек барды?

613. Бир артель 6 400 сохда фуражка тигерге заказ алгъанды, экинчи артель'а 7 250 фуражкагъа заказ алгъанды. Бир айдан биринчи артелни 586, экинчини уа 1 760 фуражка тигерлери квалгъанды. Биринчи артель экинчиден эсе, айгъа неллей бир фуражканы артыкъ тикгенди?

614. 1) Фабрика къышха 840 т ташкѣмюр хазырлагъанды. Джазгъа ол кѣмюрню тѣртден бири квалгъанды. Къыш кваллай бир кѣмюр кюйдюргендиле?

2) 840 т кѣмюрню орнуна андан 328 т-гъа артыкъ хазырланнъаннъа тергеб, хыйсабны джанъыдан этигиз.

615. 1) Эки санны: 46 028 бла 45 360-ны разностун 4-ге юлешигиз.

2) 300 012 бла 299 250-ни разностун 3 кере аз этигиз.

616. $75\,486 + (56\,120 - 39\,576)$ $56\,480 - (28\,176 - 10\,498)$
 $84\,659 + (92\,180 - 18\,092)$ $73\,245 - (96\,010 - 32\,596)$
 $60\,729 + (40\,305 - 25\,728)$ $81\,000 - (42\,000 - 18\,723)$
 $91\,086 + (70\,020 - 36\,485)$ $67\,010 - (50\,705 - 16\,910)$

617. $630\,126 - (75\,684 + 149\,076)$ $57 \times 2 \times 6$
 $142\,511 - (9\,147 + 68\,069)$ $63 \times 4 \times 3$
 $810\,236 - (156\,032 - 75\,098)$ $144 \times 6 : 9$
 $910\,004 - (630\,050 - 529\,178)$ $132 \times 7 : 4$

Хыйсабла.

618. Анасы тамада кызына чебгенликге 4 м кюмач алганды эм ол кюмачдан кичи кызына да 3 м алганды. Кюмачны барысына ол 14 сом бергенди. Кюмачны бир метрини багъасы неди?

619. Кызычкы кесине 4 тюйме, кесини тенъине 3 тюйме алганды. Тюймелени барына да 84 кап. бергенди. 4 тюймени багъасы неди? 3 тюймени багъасы неди?



620. Эки тишируу биргелей 10 сомгъа бир четен джер кететни сатыб алыб, юлешгендиле: бирине 4 кг, экинчисине 6 кг джетгенди.

Биринчи тишируу кяаллай бир ачха берирге керекди?

Экинчи тишируу кяаллай бир ачха берирге керекди?

621. Эки пионер отряд биргелей 300 кг эмен чъртлѳуюк джыйганды. Биринчи отряд 2 мешок, экинчи алай 3 мешок

эмен чёртлѐуюк джыйгъанды. Хар отряд ненча килограмм эмен чёртлѐуюк джыйгъанды?



622. Эки октябрѐнок джулдзучукъ гриблени иги джыйгъанлары ючюн 12 сом саугъа алгъандыла. Бир джулдзучукъда 5 октябрѐнок, экинчиде ўа 7 октябрѐнок бар эсе, ол ачханы эки джулдзучукъну арасында къалай юлеширге боллукъду?

623. Эки пионер отряд къараргъа 80 терекни юлешгендиле. Бир отрядда 19, экинчиде 21 пионер барды. Хар пионерге теъ терек джетер ючюн биринчи отрядха ненча терек, экинчи отрядха ненча терек берирге керекди?

624. Эки сохда бригада, хар бирини узунлугъу 11 метр болгъан, 9 тахдагъа чага этерге чыкъгъандыла. Биринчи бригадада 17, экинчиде—16 сохда бар эсе, хар сохда теъ чага этер ючюн, хар бригадагъа ненча метр берирге керекди?

625. Эки джашчыкъ колхозда ишлегенлерине 16 сом алгъандыла. Бири 5 иш кюн, экинчи ўа—3 иш кюн ишлеген эселе, ол ачханы ала къалай юлеширге керекдиле? Хыйсабны тергелгенини тюз-терс этилгенин къалай билирге боллукъду?

626. Эки столяр школну мебелин джамаб 35 сом алгъандыла. Аланы бири 3 кюн, экинчиси ўа 4 кюн ишлегендиле. Соруў салыгъыз да хыйсабны чыгъарыгъыз.

627. Лыжа команда, бирча джюрюў бла 63 км баргъанды. Солургъа тохдагъынчы команда 4 сагъат, солургъандан сора 3 сагъат баргъанды. Солургъа тохдагъандан сора команда ненча километр баргъанды?



628. Кесигизни классны неда школну джашауундан сохдаланы арасында ишни неда материалны юлешиуно юсюнден хыйсабла къурагъыз.

629. Бир участокдан 5 корзина быхы, экинчиден аллай 4 корзина быхы джыйгъандыла. Саулай да 270 кг быхы джыйылгъанды. Хар участокдан ненча килограмм быхы джыйылгъанды?

630. 180 партаны эки эл школну арасында классларыны санына кёре юлеширге керекди. Биринчи школда 4 класс, экинчиде 5 класс барды. Биринчи школ ненча парта алыргъа керекди?

631. Берилгенни бу тубюнде къысхача джазылгъанына кёре хыйсаб къурагъыз. Эм аны тергегиз.

Бир участокдан 6 мешок гардош, экинчиден 3 аллай мешок джыйылгъанды.		Саулай 450 кг джыйылгъанды	? ?
--	--	----------------------------------	----------------

Кёб тархлы санланы керелеу.

Бир тархлы саннга керелеу.

632. (Эсде.)	8×6	80×6	800×6	$8\,000 \times 6$
	7×9	70×9	700×9	$7\,000 \times 9$
	5×8	50×8	500×8	$5\,000 \times 8$

633. Совхоз хар биринде 3 132 кг болгъан, юч джюк машинада сахаргъа алма ийгенди. Совхоз сахаргъа ненча килограмм алма джибергенди?

Чыгъаруу:	3 132 кг		3 132 кг
	+ 3 132 кг	неда	$\times 3$
	3 132 кг		9 396 кг
	9 396 кг		

634. Колхоз сахаргъа 1 314 кг кертме, алманы уа андан 2 кере кёб джибергенди. Колхоз сахаргъа къаллай бир алма джибергенди?

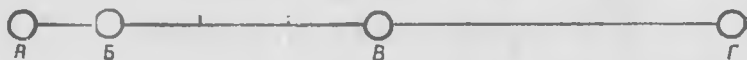
635. 1213-нү кьошулуучу этиб, 3 кере кьайтарыгъыз. 1112-ни кьошулуучу этиб 4 кере кьайтарыгъыз. Этилген амаланы кючю бла не чыкьгъанын билигиз.

636. 1) Керелениучю 627-ди, керелеучю 3-дю. Произведениени табыгъыз.

$$\begin{array}{cccc} 2) & 714 \times 6 & 619 \times 5 & 562 \times 4 & 974 \times 2 \\ & 826 \times 3 & 923 \times 4 & 683 \times 3 & 661 \times 5 \end{array}$$

637. Бир участокдан 448 т будай, экинчиден биринчиден эсе эки кере кьб, ючюнчюдена ол эки участокдан джыйгъанлары чакълы бир алгъандыла. Юч участокдан да кьаллай бир будай джыйылгъанды?

638. А-дан Б-ге дери 328 км-ди, Б-ден В-ге дери 3 кере кьбдю, В-ден Г-ге дери уа А-дан В-ге дери чакълы бир узакълыкъ барды. А-дан Г-ге дери ненча километр барды? (Хыйсабха чертёж этигиз эм аны тергегиз).



$$\begin{array}{cccc} 639. & 513 \times 7 & 742 \times 4 & 618 \times 5 & 644 : 4 \times 8 \\ & 816 \times 6 & 892 \times 3 & 942 \times 4 & 543 : 3 \times 7 \end{array}$$

640. Эсде тергегиз:

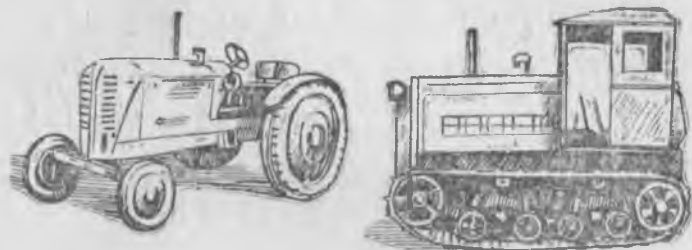
$$\begin{array}{cccc} 1) & 6 \times 7 + 9 & 70 \times 9 & 600 \times 4 & 400 \times 7 \\ & 9 \times 5 + 7 & 80 \times 7 & 300 \times 5 & 500 \times 6 \end{array}$$

2) Керелениучю 50-ди, керелеучю 8-ди. Произведениени табыгъыз.

$$\begin{array}{cccc} 641. & 534 \times 7 & 672 \times 5 & 2875 \times 4 & 3756 \times 9 \\ & 245 \times 6 & 784 \times 6 & 1968 \times 6 & 5698 \times 7 \end{array}$$

642. Алгъын бир района 588 джюк автомобиль бла 246 легкой автомобиль болгъанды. Арт джыллада джюк автомобиллени санлары юч кере кьб, легкой автомобиллени санлары 456-гъа кьб болгъандыла. Районда бютеу да ненча автомобиль болду?

643. Алгъын бир районда 156 чархлы трактор бла 468 гусеница трактор болгъанды. Арт джыллада чархлы тракторланы санлары 125-ге кѣб, гусеница тракторланы санлары уа эки кереге кѣб болгъанды. Районда бютеу да ненча трактор болгъанды?



644. 396×8 2482×7 4675×9 $976 : 2 \times 8$
 654×6 6538×5 7897×6 $956 : 4 \times 9$

645. Керелениучю 34 259-ду, керелеучю 3-дю. Произведение ни табыгъыз.

646. 51425×4 31425×7 127856×6 118967×8
 24532×6 52634×8 139487×5 116895×6

647. Джанъы парк этген сагъатда 3 кюнню ичинде комсомол бригада хар кюн сайын 348 терек орнатханды. Андан сора аны 470 терек орнатыргъы кългъанды. Комсомолчулагъа саулай да ненча терек орнатыргъа керек эди?

648. Тигиучю фабрика биринчи 6 кюнде хар кюннѣ 235 пальто, андан кългъан 8 кюнде уа хар кюн сайын 256 пальто этгенди. Андан сора 375 пальто тигерлери кългъанды. Фабрика саулай да ненча пальто тигерге керек эди? (Юч амал бла тергегиз.)

649. 182356×4 119897×6 $x + 35678 = 91206$
 137965×5 112365×8 $x - 17346 = 50214$
 238975×3 125869×7 $39278 + x = 82004$

650. Эсде тергегиз:

$$\begin{array}{ccc} 0 \times 6 & 0 \times 5 + 6 & 0 \times 7 + 8 \\ 0 \times 9 & 0 \times 8 + 9 & 0 \times 9 + 1 \end{array}$$

651. (Эсде.) Завод кюнюне 204-шер плуг этеди. Ол ыйыктыгъа ненча плуг этерикди? (Ыйыктыда 6-шар иш кюн барды).

652. 307×5 608×6 $4\ 003 \times 5$ $8\ 006 \times 5$
 205×9 507×8 $7\ 004 \times 4$ $4\ 007 \times 8$

653. 1) Школгъа мебель адыннъанды. Мебель тюкен школгъа берген сѣтну джанъыдан тергеб кѣрюгюз.

Сѣт.

Товарланы атлары	Санлары	Багъасы		Бютеу багъасы	
		сом	кап.	сом	кап.
Столла	8	13	—	104	—
Шкафла	4	48	—	192	—
Саулай да				296 сом.	

2) Школугъузда болгъан талай сѣтну джанъыдан тергеб кѣрюгюз.

654. 1) Сабий юйге 25-ишер сомдан 9 сабий пальто, 12-шер сомдан 7 костюм бла 9-ушар сомдан 8 чебген алгъандыла. Ол сатыгъа сѣт джазыгъыз.

2) Школ неда юйюгюз этген сатыгъа талай сѣт салыгъыз.

655. 405×9 $3\ 004 \times 7$ $4\ 056 \times 8$ $927 : 3 \times 7$
 408×5 $5\ 006 \times 9$ $7\ 608 \times 6$ $812 : 2 \times 6$

656. 1) Керелениучю 15 076-ды, керелеучю 3-дю. Произведениени табыгъыз.

2) $16\ 085 \times 7$ $75\ 004 \times 8$ $304\ 006 \times 3$ $126\ 005 \times 7$
 $24\ 608 \times 6$ $90\ 007 \times 4$ $200\ 568 \times 4$ $100\ 706 \times 9$

657. Алгын шекер завод джылгъа 7 095 *t* гырт шекер бла 12 075 *t* къум шекер чыгъарыучан эди. Джангы машинала салгъандан сора завод гырт шекерни 3 кере кѣб, къум шекерни ўа 4 кере кѣб чыгъарыб башлагъанды. Башха-башха гырт шекер бла къум шекерни джылда чыгъаргъаны ненча тоннагъа ёсгенди?

658. 1) Совхоз шахаргъа 756 бирча ящик джюзюм ийгенди: биринчи кере хар биринде теб-тенгышер 4 джюк машина бла, экинчи кере ўа 3 джюк машина бла ийгенди. Совхоз биринчи кере эм экинчи кере ненча ящик джюзюм ийгенди?

2) Хыйсабны, совхоз биринчи кере джюзюмню 5, экинчи кере—тѣрт джюк машинада ашыргъанды деб, джангыдан тергеиз,

659. Примерле тюз этилгенмидиле?

$$9\,006 \times 4 \times 3 = 108\,072 \qquad (3\,758 + 38\,249) \times 8 = 336\,056$$

$$8\,009 \times 5 \times 7 = 280\,315 \qquad (153\,080 - 3\,036) \times 6 = 909\,264$$

660. Примерле тюз этилгенмидиле?

$$1) \quad 6 \times 7 = 7 \times 6 \qquad 2) \quad 2 \times 8 \times 5 = 8 \times 5 \times 2 = 5 \times 2 \times 8$$

$$8 \times 9 = 9 \times 8 \qquad 3 \times 6 \times 4 = 4 \times 3 \times 6 = 6 \times 4 \times 3$$

Керелениучюлени бир-бири орунларын алмашдыргъанлыкъгъа произведение тюрленмейди.

661. Эсде керелениучюлени орунларын алмашдыргъан джол бла тергеиз:

$$25 \times 7 \times 4 = 25 \times 4 \times 7 = 100 \times 7 = 700$$

$$20 \times 9 \times 5 \qquad 15 \times 7 \times 4 \qquad 16 \times 4 \times 5$$

$$8 \times 7 \times 5 \qquad 25 \times 3 \times 4 \qquad 50 \times 9 \times 2$$

Керелеуно тюз-терс этилгенин билир ючюн, керелениучюлени орунларын алмашдырыб тергейдиле. Бягъы произведение чыкъса амал тюз этилиннъенди.

662. Примерлени тергегиз эм сынагъыз:

356×3	5×427	4×2788	$7 \times 48\,256$
3×356	8×635	$6 \times 3\,062$	$9 \times 13\,004$

663. 1) Кёчюүчю библиотекагъа 280 пионер китаб джыйгъандыла. Аладан 74 пионер 3-шер китаб, андан къалгъанлары ўа 2-шер китаб келтиргендиле. Пионерле бютеу да ненча китаб джыйгъандыла?

2) Кесигизни джараўлу ара ишигизге хыйсаб джарашдырыгъыз.

664. 350 сохда колхозгъа гардош джыяргъа болушханды. Аладан 45 адам 6-шар μ , къалгъанлары ўа 8-шер μ гардош джыйгъандыла. Сохдала бютеу да ненча центнер гардош джыйгъандыла?

665.	2×978	$4 \times 3\,685$	$3 \times 48\,257$	$5 \times 128\,572$
	6×507	$7 \times 2\,096$	$8 \times 16\,009$	$9 \times 103\,084$

666. 38 046 бла 9-ну произведениесинден 94 788-ни алыгъыз.

667. 7 бла 80 705-ни произведениесинден 564 159-ну алыгъыз эм чыкъгъан разностун 8-ге юлешигиз.

Хыйсабла.

668. Эки джашчыкъ бир багъагъа карандашла сатыб алгъандыла. Биринчи джашчыкъ 6 карандашха кёб алгъанды эм экинчиден эсе, 12 капекни аслам тёлегенди. Бир карандашны багъасы неди?

669. Бир тиширыу бир джолда 3 чарх халы сатыб алгъанды. Экинчи джол биринчи кереден эсе, 18 кап. артыкъ бериб, аллай 5 чарх халы алгъанды. Бир чарх халыны багъасы неди?



670. Колхозгъа овощла джыйгъгъа болуша, бир сохда бригада 5 корзина быхы, экинчи аллай 9 корзина джыйгъандыла. Экинчи бригада биринчиден эсе 96 кг быхыны артыкъ джыйгъанды. Хар бригада ненча килограмм быхы джыйгъанды?



Хыйсабда берилгенни къысхача джазыу.

I бригада—5 корзина	96 кг-гъа аслам	Хар бригада ненча килограмм джыйгъанды?
II бригада—9 корзина		

Хыйсабны планы эм чыгъарылыуу:

1) Экинчи бригада биринчиден эсе ненча корзинагъа артыкъ джыйгъанды?

$$9 \text{ к.} - 5 \text{ к.} = 4 \text{ к.}$$

2) Хар корзинагъа ненча килограмм быхы салгъандыла?

$$96 \text{ кг} : 4 = 24 \text{ кг.}$$

3) Биринчи бригада ненча килограмм быхы джыйгъанды?

$$24 \text{ кг} \times 5 = 120 \text{ кг.}$$

4) Экинчи бригада ненча килограмм быхы джыйгъанды?

$$24 \text{ кг} \times 9 = 216 \text{ кг.}$$

Джуабы: I бригада—120 кг; II бригада—216 кг.

671. Сабий садха биринчи кере 5 шкаф, экинчи кере уа аллай 2 шкаф сатыб алыннъанды. Биринчи кере шкафлагъа, экинчи керенден эсе 96 сомгъа артыкъ берилгенди. Башха-башха биринчи кере бла экинчи кере сатыб алыннъан шкафлагъа не берилгенди?

672. Эки бояучу полланы бояб, иш кюннъе хакъларын тенъ алгъандыла. Биринчи бояучу 7 кюн, экинчи уа 4 кюнню ишлегендиле. Экинчи бсяучу 12 сомну аз алгъанды. Биринчи бояучу неллей бир ачха алгъанды?

673. Санаторий августда 7 ящик кертме, сентябрда ўа аллай 9 ящик алгъанды. Сентябрьда августдан эсе, 30 кг-гъа кѣб кертме алгъанды. Санаторий башха-башха августда ненча килограмм эм сентябрда ненча ящик кертме алгъанды?

674. Школну столоваясына биринчи джол 5 бидон сют, экинчи джол ўа аллай 9 бидон сют келтиргендиле. Биринчи кере, экинчи кереден эсе, 140 л-ге аз сют келтиргендиле. Биринчи джол ненча литр сют келтиргендиле?

675. Бирча къумачдан эки кесек сатыб алынды. Биринчи кесекде 5 м, экинчиде ўа 3 м болгъанды. Эки кесекге да бир-гелей 32 сом берилгенди. Хар кесекни багъасы неди?

676. Бирча къумачдан эки кесек сатыб алгъандыла. Биринчи кесекде 5 м, экинчиде ўа 3 м болгъанды. Биринчи кесекге экинчиден эсе 32 сомгъа артыкъ берилгенди. Хар кесекни багъасы неди?

677. Къанатлыла ёсдюрген фабрика юй къанатлылагъа ашха 5 вагон тары бла 4 вагон арпа алгъанды. Хар вагонда мюрзеў саны тенъ болуб, саўлай да 450 т мюрзеў болгъанды. Къанатлы ёсдюрген фабрика ненча тонна тары бла ненча тонна арпа алгъанды? (Хыйсабны тергелгенин сынаб кѣрююз.)

678. Бир трактор бла 16 сагъат, экинчи бла ўа—9 сагъат ишлегендиле. Экинчи тракторгъа биринчиден эсе 49 л-ге аз бензин къоратхандыла. Экинчи тракторгъа ненча литр бензин къоратхандыла? (Хар ишлеген сагъатларына эки трактор да бензинни бирча къоратхандыла.)

679. Бир поезд джолда 7 сагъат, экинчи ўа—4 сагъат болгъандыла. Экинчи поезд биринчиден эсе 120 км-ни аз баргъанды. Ала хар сагъатха бирча баргъан эселе, хар поезд ненча километр баргъанды? (Хыйсабны тергелгенин сынаб кѣрююз.)

680. Эки шофѣр заготпунктха мюрзеў ташыгъандыла. Биринчи шофѣр 4 кере, экинчи ўа—6 кере барыб къайытхандыла. Экинчи шофѣр биринчиден эсе 60 ц мюрзеў артыкъ келтиргенди. Хар шофѣр баргъан сайын тенъ элтген эсе, ненча тонна мюрзеў ташыгъанды?

681. Бу хыйсабны керекли джерин толтуруб тергегиз:

Бир къызчыкъ 4 тетрадь, экинчи ўа—аллай 7 тетрадь алгъандыла. Биринчи къызчыкъ, экинчиден эсе, кесини тетрадларына ... кѣб бергенди. Хар къызчыкъ тетрадларына ненча капек бергенди?

682. Хыйсабны сорууун салыгъыз эм тергегиз:

Эки поезд хар сагъатха бирча баргъандыла. Биринчи поезд джолда 6 сагъат, экинчи уа—9 сагъат болгъандыла. Биринчи поезд экинчиден эсе, 150 км-ге аз баргъанды. Ненча ...?

683. Хыйсабны керекли санларын табыгъыз эм тергегиз:

Джашчыкъ ... карандаш, кызычыкъ'а аллай ... карандаш алгъандыла. Джашчыкъ кесини карандашларына, кызычыкъдан эсе, ...-ге артыкъ бергенди. Джашчыкъ бла кызычыкъ бирем башха карандашла ючюн не бергендиле?

684. $69\,576 \times 8 + 38\,795$	$864 : 9 \times 2 \times 8$	$876 : 6 \times 4 \times 8$	
$16\,485 \times 6 - 83\,072$	$912 : 4 \times 6 \times 5$	$975 : 5 \times 9 \times 6$	
$80\,065 \times 7 - 87\,960$	$785 : 5 \times 3 \times 9$	$873 : 3 \times 5 \times 9$	
$60\,908 \times 9 - 473\,896$	$537 : 3 \times 6 \times 7$	$567 : 9 \times 7 \times 8$	

10-нъа эм 100-ге керелеу.

685. 2-шер сомдан школгъа 10 сурат сатыб алгъандыла. Барына да неллей бир ачха тѐлегендиле?

686. 1×10	10×10	100×10	$1\,000 \times 10$
3×10	40×10	500×10	$2\,000 \times 10$
8×10	70×10	900×10	$6\,000 \times 10$

687. 28×10	134×10	$1\,324 \times 10$	$42\,368 \times 10$
42×10	256×10	$4\,568 \times 10$	$76\,005 \times 10$
74×10	418×10	$8\,130 \times 10$	$91\,040 \times 10$
97×10	720×10	$6\,400 \times 10$	$80\,700 \times 10$

Санны 10-нъа керелер ючюн, санны онъ джанына нульну джазаргъа керекди.

688. Ётмек завод хар биринде 485 ц къара будай уну болгъан 10 вагон эм хар биринде 500 ц будай уну болгъан 10 вагон алгъанды. Будай ун, къара будай ундан эсе ненча центнерге артыкъ алыннъанды? (Эки джол бла да тергеб чыгъарыгъыз.)

689. 75×10	$4\,280 \times 10$	$7\,248 \times 10 - 65\,088$	
356×10	$56\,072 \times 10$	$24\,305 \times 10 - 80\,697$	

690. Эсде тергегиз:

$$\begin{array}{l} 10 \times 10 \times 10 \times 10 \times 10 \\ 4 \times 10 \times 10 \times 10 \times 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 \times 10 \times 10 \times 10 \times 10 \\ 6 \times 10 \times 10 \times 10 \times 10 \end{array}$$

691. Столоваягъа хар бири 4 сом болгъан шиндикле сатыб алгъандыла. Аллай шиндиклени онуну багъасы неди? Аллай 10 онлукъ, неда джюз шиндикни багъасы неди?

$$\begin{array}{cccc} 692. & 6 \times 100 & 10 \times 100 & 25 \times 100 & 124 \times 100 \\ & 9 \times 100 & 15 \times 100 & 42 \times 100 & 218 \times 100 \\ & 7 \times 100 & 18 \times 100 & 63 \times 100 & 476 \times 100 \end{array}$$

Санны 100-ге керелер ючюн, санны онъ джанына эки нульну джазаргъа керекди.

693. Вагонгъа 10 мешок манная крупа бла 100 мешок гречка крупа джюклегендиле. Манная крупа мешок 80 кг тартханды, гречка мешок 'а—андан 20 кг-гъа аз тартханды. Саулай джюк ненча килограмм тартханды?

694. 1) Машинагъа 10 мешок ун бла 100 мешок къышхыр джюклегендиле. Ун мешок 84 кг, къышхыр мешок ун мешокдан 2 кере аз тартханды. Саулай джюкню аурлугъун табыгъыз.

2) Ун мешокну аурлугъун тюрлендириб, 84 кг-ны орнуна 80 кг салыб, хыйсабны джангъыдан тергегиз.

$$\begin{array}{ccc} 695. & 13 \times 100 & 1\ 568 \times 100 & 334 : 2 \times 100 \\ & 38 \times 100 & 2\ 872 \times 100 & 672 : 4 \times 100 \\ & 152 \times 100 & 7\ 096 \times 100 & 864 : 3 \times 100 \end{array}$$

Тегерек онла бла джюзлеге керелеу.

696. Коробкада 6 карандаш барды. Аллай эки коробкада ненча карандаш барды? Аллай 20 коробкада ненча карандаш барды?

$$6 \times 20 = 6 \times 2 \times 10 = 120$$

697. Чуй ящик 32 кг тартады. Аллай 40 ящик ненча килограмм тартады?

Чыгъарыу:

9	9
9	9
9	9
9	9
9	9
9	9
9	9
9	9
9	9
9	9

12

$$32 \text{ кг} \times 40 = 32 \text{ кг} \times 4 \times 10 = 1280 \text{ кг},$$

$$\begin{array}{r} \text{неда } 32 \text{ кг} \\ \times 40 \\ \hline 1280 \text{ кг} \end{array}$$

698. 7×50 16×30 76×80 135×50
 9×40 27×40 97×60 3428×20
 8×60 63×50 88×90 1307×30

699. 1) Заводну ишлерге 26 джюк машина бла цемент келтиргендиле: аланы 6-сына 95-ишер мешок салгъандыла, къалгъанларына ўа 98-ишер мешок салгъандыла. Саўлай да ненча мешок цемент келтиргендиле?

2) Хыйсабны берилгенинде 26-ны орнуна 36-ны салыб, аны джангъыдан тергегиз.

700. 423×80 3742×50 12453×40 $756 : 4 \times 60$
 708×60 5407×30 16074×50 $912 : 6 \times 90$

701. (Эсде.) 1) 18-ден къайсы сан 2 кере кѣбдю? 20 кере ўа?

2) 14-ден къайсы сан 3 кере кѣбдю? 30 кере ўа?

702. Джаў заводха хар биринде 35 л болгъан 300 бидон сют келгенди. Заводха ненча литр сют келгенди?

Чыгъарыу:

$$35 \text{ л} \times 300 = 35 \text{ л} \times 3 \times 100 = 105 \text{ л} \times 100 = 10500 \text{ л},$$

$$\begin{array}{r} \text{неда } 35 \text{ л} \\ \times 300 \\ \hline 10500 \text{ л} \end{array}$$

703. 3×300 5×700 14×600 236×400
 6×200 8×400 43×800 413×600
 4×400 9×500 52×900 508×700

704. 6 конфет ящик 1 ц 8 кг тартады. Тюкеннѣ аллай 200 конфет ящик келгенди. Ненча килограмм конфет келгенди?

Эсгертиў: 1 ц 8 кг-ны килограммлагъа айландырыгъыз.

705. Тёрт акъ кетен тобда 180 м барды. Аллай 300 тобда ненча метр акъ кетен барды?

706. Тюкен кюнню биринчи джарымында 20 ящик кёгет, экинчи джарымында уа—аллай 30 ящик кёгет сатханды. Кюнню экинчи джарымында биринчи джарымындан эсе 80 кг-гъа артыкъ кёгет сатханды. Сау кюнню ичинде ненча килограмм кёгет сатханды?

707. Школ мастерской бир заказ бла 86 шиндик этгенди, экинчи заказ бла уа аллай 96 шиндик этгенди. Экинчи заказны толтургъаны ючюн школ биринчи джолдан 30 сомгъа артыкъ ачха алгъанды. Саулай да шиндикле ючюн мастерской неллей бир ачха алгъанды?

708.	69×600	428×500	$738 + x = 1020$
	76×800	736×400	$x - 356 = 1780$
	48×900	804×700	$x + 1365 = 2010$

Эки тархлы сангъа керелеу.

709. Школа-интернатха 32-шер сомдан 14 стол сатыб алгъандыла. Ол столланы барыны да багъасы неди?

Чыгъарыу:

$\begin{array}{r} \times 32 \text{ сом} \\ 14 \\ \hline 128 \\ + 320 \\ \hline 448 \text{ сом} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{неда} \times 32 \text{ сом} \\ 14 \\ \hline 128 \\ + 32 \\ \hline 448 \text{ сом} \end{array}$
---	--

4 столну багъасы неди? 10 столну уа? 14 столну уа?

710.	42×14	36×23	52×36	68×24
	54×16	28×34	43×64	56×32
	43×12	24×47	25×33	72×54

711. Баржагъа 76 т цемент джюклегендиле, тытырны андан 18 т-гъа аслам джюклегендиле, къумну тытырдан эсе—12 кере кёб джюклегендиле. Баржагъа саулай да ненча тонна джюк салгъандыла?

712.	38×13	23×45	72×36	94×43
	56×14	36×25	45×53	68×26
	75×18	47×38	84×27	76×54

713. 1) Керелениучю 47-ди, керелеучю 28-ди. Произведениени табыгъыз.

$$\begin{array}{cccc} 2) & 67 \times 55 & 65 \times 88 & 89 \times 76 & 99 \times 68 \\ & 94 \times 67 & 77 \times 96 & 47 \times 95 & 78 \times 96 \end{array}$$

714. План бла фабрика айгъа 2250 *m* къагъыт этерге керек эди. Кюн сайын ол 94 *m* къагъыт этгенди. Айда 26 иш кюн бар эсе, фабрика пландан тышында къаллай бир къагъыт этгенди?

715. План бла завод айда 1580 косилка этиб иерге керек эди. Кюн сайын ол 75 косилка ийгенди. Айда 27 иш кюн бар эсе, завод пландан тышында ненча косилка этиб ийгенди?

$$\begin{array}{cccc} 716. & 56 \times 88 & 84 \times 77 & 69 \times 83 & 388 : 4 \times 56 \\ & 95 \times 97 & 68 \times 56 & 76 \times 98 & 632 : 8 \times 75 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc} 717. & 256 \times 44 & 326 \times 32 & 874 \times 68 & 508 \times 37 \\ & 438 \times 15 & 654 \times 57 & 968 \times 75 & 806 \times 94 \end{array}$$

718. 1) Самолёт хар сагъатха 625 *км* джол къоратыб, Москвадан Владивостокга учханды. Москвадан Владивостокга дери 9170 *км*-ди. Самолёт 14 сагъат кетгенден сора Владивостокдан неллей бир узакълыкъда болгъанды, ол заманны 2 сагъаты да тохдагъанына кетген эсе? (Хыйсабны тергелгенине чертѣж этгиз.)

2) Самолётну ызына учханыны юсюнден хыйсаб къурагъыз эмда хар сагъатха неллей бир учханын 85 *км*-ге аслам этиб тергегиз.

$$\begin{array}{cccc} 719. & 346 \times 14 & 645 \times 32 & 408 \times 96 & 976 : 4 \times 67 \\ & 572 \times 18 & 976 \times 65 & 706 \times 58 & 865 : 5 \times 84 \end{array}$$

720. 1) Керелениучю 4325-ди, керелеучю 26-ды. Произведениени табыгъыз.

$$\begin{array}{cccc} 2) & 1245 \times 13 & 5436 \times 44 & 4027 \times 68 & 6204 \times 58 \\ & 3648 \times 24 & 7582 \times 56 & 6007 \times 94 & 7005 \times 76 \end{array}$$

721. Бир участокда 314 *ц* будай, башха участокда уа андан 29 *ц*-ге аслам будай себгендиде. Себген будайларындан эсе

биринчи участокдан 21 кере кѣб, экинчиден'а—24 кере кѣб будай джыйгъандыла. Эки участокдан да биргелей неллей бир будай джыйгъандыла?

722. Бир участокда 148 ц тары, башха участокда уа андан 57 ц-ге кѣб тары себгендиле. Себген тарыларындан эсе, биринчи участокдан 88 кере кѣб, экинчиден'а—95 кере кѣб тары джыйгъандыла. Эки участокдан да биргелей к'аллай бир тары джыйгъандыла?

$$723. \quad \begin{array}{r} 2456 \times 14 \\ 3748 \times 26 \end{array} \quad \begin{array}{r} 4036 \times 67 \\ 8009 \times 95 \end{array} \quad \begin{array}{l} (35010 - 34338) : 7 \times 84 \\ (108024 - 107192) : 4 \times 75 \end{array}$$

724. 3008 бла 24-ню произведениесинден 56980-ни алыгъыз.

$$725. \quad (\text{Эсде.}) \quad \begin{array}{r} 12 \times 4 \\ 15 \times 3 \\ 24 \times 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 120 \times 4 \\ 150 \times 3 \\ 240 \times 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1200 \times 4 \\ 1500 \times 3 \\ 2400 \times 4 \end{array} \quad \begin{array}{r} 12000 \times 4 \\ 15000 \times 3 \\ 24000 \times 4 \end{array}$$

726. Колхоз шахаргъа, хар биринде 720 гакгысы болгъан, 8 ящик джибергенди. Колхоз саулай да ненча гакгы джибергенди?

Чыгаруу:

$$\begin{array}{r} \times 720 \text{ гакгы} \\ \quad 8 \\ \hline 5760 \text{ гакгы} \end{array}$$

$$727. \quad \begin{array}{r} 56 \times 3 \\ 560 \times 3 \end{array} \quad \begin{array}{r} 32 \times 8 \\ 3200 \times 8 \end{array} \quad \begin{array}{r} 630 \times 12 \\ 570 \times 24 \end{array} \quad \begin{array}{r} 2600 \times 14 \\ 1800 \times 15 \end{array}$$

728. Школдан китаб тюкеннѣ дери узакълыкъ чертѣжда гитче этилиб салыннъанды. Школдан китаб тюкеннѣ дери ненча метр барды?



729. Школдан кесигизни юйге дери джолну гитче этиб, тюз сызны отрезогунда кѣргюзюгюз. Отрезокда 1 см джерде 100 м-ни узунлугъун белгилерге керекди.

730. Фабрикагъа дери 16 км узунлугъу болгъан бир к'атлы темир джолну бутагъын салгъандыла. Джолну бир к'атыны

хар километрине 1340 шпал керек эсе, саўлай да ненча шпал керекди?

731. Заводха дери 28 км узунлугъу болгъан эки къатлы темир джолну салыргъа керекди. Джолну бир къатыны хар километрине 1350 шпал керекди. 16875 шпал келтиргендиле. Энтда ненча шпал келтирирге керекдиле?



732. Заводха дери эки къатлы 14 км узунлугъу болгъан темир джолну ишлерге керек эди. Алайгъа биринчи кюн 4350 шпал, экинчи кюн 8700 шпал келтиргендиле. Джолну бир къатыны хар километрине 1350 шпал керек эсе, энтда ненча шпал келтирирге керекдиле?

733.	470×6	230×16	$680 : 4 \times 15$
	5600×8	540×38	$810 : 3 \times 58$
	43700×7	860×73	$950 : 5 \times 67$

734. 1) Керелениучю 12 436-ды, керелеучю 14-дю. Произведе-ниени табыгъыз.

2)	18376×15	17405×57	30790×28
	27648×24	16086×43	59800×16

735. Артель ноябрда кюнюне 165 пара конёк этгенди, декабрда 180 пара, январда да 216 пара этгенди. Артель ноябрдан эсе, декабрда ненча пара конёкга артыкъ этгенди? Декабрдан эсе, январда ненчагъа артыкъ этгенди? (Ноябрда 24, декабрда 25, январда 26 иш кюн болгъанды).

736.	43276×17	16009×58	$(72315 - 71739) : 9 \times 57$
	27942×26	40680×19	$(104000 - 103073) : 3 \times 48$

737. Совхоз сабий юйге саугъагъа алмала ийгенди: биринчи кере 13 ящик, экинчи кере уа аллай 17 ящик. Экинчи кере, биринчи кереден эсе, 80 кг-гъа артыкъ ийгенди. Совхоз сабий юйге саўлай да ненча килограмм алма ийгенди?

Ахмат хыйсабны былай:

Азрет хыйсабны былай:

этгенди:

этгенди:

1) 17 ящ. — 13 ящ. = 4 ящ.

1) 17 ящ. — 13 ящ. = 4 ящ.

2) 80 кг : 4 = 20 кг

2) 80 кг : 4 = 20 кг

3) 20 кг × 13 = 260 кг

3) 13 ящ. + 17 ящ. = 30 ящ.

4) 20 кг × 17 = 340 кг

4) 20 кг × 30 = 600 кг

5) 260 кг + 340 кг = 600 кг

Сохдала хыйсабны тереген сагъатда къаллай сагъыш этгендиле? Къайсы тергеу игиди?

738. Кеме бир кюн 16 сагъат, экинчи кюн'а 20 сагъатны джюзгенди, хар заманда бирча барыб тургъанды. Кеме биринчи кюн, экинчи кюнден эсе, 112 км-ге аз баргъанды. Эки кюннѐе саулай да кеме ненча километр баргъанды?

739. Школ сабийле 360 г гокга ханс урлукъну хазырлаб, аланы тенъ пакетлеге къуйгъандыла. Ала 5 пакетни кеслерине къойгъандыла, къалгъан 3 пакетни уа сабий юйге саугъагъа бергендиле. Ала кеслерине ненча грамм урлукъ къойгъандыла эмда сабий юйге саугъагъа къаллай бир бергендиле?

740. Чай къашыкъны багъасы 30 кап.-ди, 2 аш къашыкъны багъасы 3 чай къашыкъны багъасы тенълиди. Аш къашыкъны багъасы неди?

741. Столну багъасы 6 сомду, 9 шиндикни багъасы 2 столну багъасы бла тенъди. Сабий садха 12 стол алыннъанды. Ол сатыугъа неллей бир ачха джоюлгъанды?

742. Конфет ящик 18 кг тартханды. 6 печенье ящик'а 4 конфет ящик тенъли бир тартханды. Солуу юйге 15 печенье ящик сатылыб алыннъанды. Ненча килограмм печенье сатылыб алыннъанды?

743. Джелни ургъаныны къызыулугъу былайды:

Къаллай джел	Джелни секундха неллей бир баргъаны
Къарыусуз джел (чапракъланы къымылдатады)	5 м
Къаты джел (уллу бутакъланы силкиндиреди)	13 м
Шторм джел (юйлени къанджалларын къобарады)	24 м
Ураган джел (юйлени алады)	35 м

1) Къаты джелни ургъаны къарыусуз джелни ургъанындан эсе, бир минутха ненча метрге асламды?

2) Шторм джел, ураган джелден эсе минутха ненча метрге аз урады?

Эсгертиу. Минутда 60 секунд болады.

744. Ишчи солугъан заманында юйдегиси къатыш кесини автомобили бла тенъиз джагъасына баргъанды. Ол 1300 км барыргъа керек эди. Биринчи кюн ала сагъатха 65 км этиб, 8 сагъатны, экинчи кюн да алай бла 9 сагъатны баргъандыла. Ала-ны ненча километр барлыкълары къалгъанды?

745. Дженъил поезд ... км этиб, товар поезд да бир сагъатха ... км этиб баргъандыла. Дженъил поезд, товар поездден эсе суткагъа ненча километр артыкъ баргъанды? (Санланы табыб салыгъыз эм тергеиз).

746.	$128 \times 12 \times 14$	$248 \times (612 : 9)$	$180 \times (261 : 3)$
	$304 \times 16 \times 13$	$506 \times (456 : 6)$	$620 \times (320 : 5)$
	$708 \times 27 \times 15$	$692 \times (308 : 7)$	$570 \times (504 : 9)$
	$966 \times 34 \times 18$	$1\ 306 \times (616 : 8)$	$880 \times (602 : 7)$

747.	$736 : 4 \times 80$	$(63\ 105 - 62\ 490) : 5 \times 46$
	$948 : 6 \times 57$	$(100\ 324 - 99\ 088) : 4 \times 75$
	$760 : 5 \times 94$	$(260\ 001 - 259\ 020) : 9 \times 84$
	$872 : 8 \times 68$	$(432\ 040 - 431\ 576) : 8 \times 99$

Кёб тархлы санланы юлешиу.

Бир тархлы саннъа юлешиу.

748. 4 айгъа хар айда тенъ къоратыб, эртденнъи джылы ушхууургъа школда 4 652 кг гардош къоратхандыла. Хар айгъа ненча килограмм гардош къоратхандыла?

749. 1) Юлешиниу чю 8 752-ди, юлешиу чю 4-дю. Юлюшию табыгъыз.

2)	$8\ 358 : 2$	$5\ 625 : 5$	$8\ 520 : 8$	$7\ 938 : 7$
	$6\ 822 : 3$	$8\ 576 : 4$	$6\ 768 : 6$	$9\ 522 : 9$

750. ТУ-114 самолёт сагъатха 1 748 км учханды. Ол самолёт бир сагъатха ненча километр учханды?

751.	$7\ 360 : 2$	$8\ 220 : 3$	$8\ 400 : 6$	$9\ 310 : 7$
	$9\ 320 : 4$	$7\ 650 : 5$	$9\ 600 : 8$	$8\ 500 : 5$

752. 1 560 : 2 8 610 : 3 5 600 : 7 6 300 : 9
 3 720 : 4 4 750 : 5 4 740 : 6 5 760 : 8

753. Тирмен 1 352 *m* будай ун тартханды, къара будайны, будайдан эсе, эки кере аз, зынтхыны ўа къара будайдан эсе, 48 *m*-гъа аз тартханды. Тирмен саўлай да неллей бир ун тартханды?

754. 5 396 : 4 9 114 : 6 (43 785 — 38 598) : 3
 7 152 : 3 8 862 : 7 (13 009 — 7 485) : 4
 8 970 : 5 9 768 : 6 (20 200 — 12 874) : 6

755. Эсде тергерге берилген таблицаны (176 бетде) И тизгинни хар санын 4-ге юлешигиз.

756. Юлешиниўчю 85 326-ды, юлешиниўчю 2-ди. Юлюшню табыгъыз.

757. 87 452 : 4 10 356 : 6 41 760 : 8 60 760 : 7
 67 362 : 3 15 834 : 7 30 510 : 9 49 500 : 5
 46 768 : 2 19 425 : 5 50 214 : 6 67 576 : 8

758. Джылгъа бир ийнек саўуучу 9 ийнекден 38 070 *л* сют, башха ийнек саўуучу ўа 8 ийнекден 40 960 *л* сют алгъанды. Ийнек башындан экинчи ийнек саўуучу биринчиден эсе неллей бирге артыкъ сют алгъанды?

759. 3 780-ни 6-гъа юлешгенден чыкъгъан юлюш 40-ны 8-ге юлешгенден чыкъгъан юлюшден ненча кереге кѣбдю?

760. 72-ни 18-ге юлешгенден чыкъгъан юлюш 1 956-ны 3-ге юлешгенден чыкъгъан юлюшден ненча кереге азды?

761. 36 285 : 5 40 845 : 7 37 080 : 4 568 × 35 : 4
 50 352 : 6 65 392 : 8 43 200 : 9 144 × 156 : 9

762. (Эсде.) 120-ны алтыдан бирин табаргъа, 200-ню бешден бирин табаргъа.

763. Юй ишлегеннѣе 453 460 кырпыч керек эди. Ол кырпычны тѣртден бирин келтириб бошагъандыла. Ненча кырпыч келтирликлери къалгъанды?

764. 698 752 : 2 608 130 : 5 612 352 : 8 402 300 : 9
 956 037 : 3 328 272 : 6 435 386 : 7 503 200 : 8
 835 928 : 4 483 012 : 9 324 980 : 5 470 322 : 6

765. 1) 1320 кг ундан ётмек биширгендиле. Припёк унну аурлугъуну ючден бири чакълы болгъанды. Къаллай бир бишген ётмек чыкъды?

2) Припёк унну аурлугъуну ючден бири чакълы бола эсе, 2280 кг ундан неллей бир бишген ётмек чыгъарыкъды?

766. Ётмек заводда 1710 кг ундан ётмек биширгендиле. Припёк унну аурлугъуну ючден бири чакълыды. Хар ётмек 2 кг тарта эсе, ненча ётмек чыкъгъанды?

767. 147 240-ны тёртден бирин табаргъа. 329 166-ны алтыдан бирин табаргъа. 352476-ны тогуздан бирин табаргъа. 463 256-ны сегизден бирин табаргъа.

768. 8 чыгъар ючюн 5-ге къайсы санны юлеширге керекди?

$$x : 5 = 8$$

769. Примерледе не белгилиди, не белгисизди?

$$x : 4 = 9 \quad x : 5 = 18 \quad x : 2 = 80 \quad x : 5 = 284$$

$$x : 3 = 15 \quad x : 6 = 20 \quad x : 7 = 30 \quad x : 8 = 137$$

$$x : 2 = 48 \quad x : 4 = 50 \quad x : 9 = 40 \quad x : 7 = 256$$

Белгисиз санны табыгъыз эм аны тюз-терс табылгъанын сынаб кёрююз.

770. 1) Юлешиючу 6-ды, юлюш 15-ди. Юлешиниючюю табаргъа.

2) Юлешиючу 8-ди, юлюш 136-ды. Юлешиниючюю табаргъа.

771. (Э сде.) Бу тубюнде берилгенлеге хыйсабла къурагъыз эмда аланы чыгъарыгъыз:

1 м-ни багъасы	Метрлени саны	Бютеу багъасы
25 сом	3 м	x
x	3 м	75 сом
25 сом	x	75 сом

772. Солуу юйге 150 сомдан 3 телевизор бла 4 радиоприёмник алыб, 642 сом бергендиле. Радиоприёмникни багъасын билгиз.

773. Сабий юйге 165 сомгъа 15-ишер сомдан 7 сабий костюм эм 4-юшер сомдан талай чебгенчик алгъандыла. Ненча чебген алгъандыла?

$$774. \quad 56 : 7 \quad 84 : 7 \quad 60 : 12 \quad 72 : 18 \quad 91 : 13$$

$$7 \times 8 \quad 7 \times 12 \quad 12 \times 5 \quad 18 \times 4 \quad 13 \times 7$$

775. 1) Юлешіу: Юлешіуню этилгенин сынау:

$$\begin{array}{r|l} 12828 & 6 \\ \hline 8 & 2138 \\ \hline 22 & \\ \hline 48 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 2138 \\ \hline 6 \\ \hline 12828 \end{array}$$

$$2) \quad 1329 : 3 \quad 1860 : 5 \quad 1512 : 8$$

$$443 \times 3 \quad 372 \times 5 \quad 189 \times 8$$

Юлешіуню тюз-терс этилгенин билир ючюн, юлешіу-
чюню юлюшге керелейдиле.

Юлешиніу чыгъа эсе, сора амал тюз этилгенди.

776. Примерлени тергегиз эм тюз-терс этилгенлерин сынаб
кёрююз:

$$4360 : 5 \quad 35728 : 4 \quad 170568 : 8 \quad 296380 : 7$$

$$5826 : 3 \quad 40362 : 6 \quad 607608 : 9 \quad 451200 : 8$$

$$7336 : 8 \quad 28143 : 9 \quad 423725 : 5 \quad 337026 : 6$$

777. 1) 9 къумач согъуучу адам 6 кюннъе 1890 м къумач
сокъгъанды. Бир кюннъе бир адам ненча метр къумач сокъ-
гъанды?

2) Хар къумач согъуучу бир кюннъе 35 м къумач согъа
эсе, 9 къумач согъуучу 6 кюннъе ненча метр къумач согъа-
рыкъды?

778. (Э с д е.) $45 : 3 \quad 60 : 5 \quad 216 : 2 \quad 540 : 5 \quad 618 : 6$
 $72 : 4 \quad 91 : 7 \quad 315 : 3 \quad 824 : 4 \quad 714 : 7$

779. $9621 : 3 \quad 6438 : 6 \quad 3520 : 5 \quad 7049 : 7$
 $7535 : 5 \quad 8352 : 8 \quad 8127 : 9 \quad 5640 : 8$

780. 5640-ны 8 кере аз этсенъ, неллей бир чыгъарыкъды? 6349-
ну джетиден бири неге тенъ боллукъду? 4527-де 9 ненча кере
барды? 6-дан 4842 ненча кере кёбдю? 4842-ден 6 ненча
кере азды?

781. Ишчиле 1224 м джолгъа ремонт этерге керек эдиле. Биринчи кюн ала саўлай джолну алтыдан бирин, андан къалгъанын'а, кюн сайын бирча ишлеб, 3 кюннъе ремонт этгендиле. Ишчиле ол юч кюнню хар биринде ненча метр джолгъа ремонт этгендиле?

782. Пассажир самолёт биринчи кюн 7 сагъат, экинчи кюн'а —12 сагъат учханды, кеси да хар сагъатха бирча джол къоратыб учханды. Ол экинчи кюн биринчи кюнден эсе 1540 км-ге аз учханды. Ол эки кюнню хар биринде самолёт ненча километр учханды?

783. $9624 : 3$ $6270 : 6$ $7035 : 7$ $5280 : 4$
 $4020 : 5$ $4856 : 8$ $9081 : 9$ $8560 : 8$

784. Примерлени тергегиз, тюз-терс этилгенлерин сынаб кёрюгюз:

$3576 + 6984$ $7020 - 4857$ 234×74 $3628 : 4$

785. $24328 : 4$ $58440 : 8$ $396276 : 4$ $564200 : 7$
 $36210 : 6$ $34356 : 7$ $512016 : 8$ $891720 : 9$

786. Бу берилгенле бла хыйсабла къурагъыз эмда аланы чыгъарыгъыз:

Бир сагъатха неллей бир джюрюгени	Джюрюген заманы	Узакълыгъы
12 км	4 сагъат	x
x	4 сагъат	48 км
12 км	x	48 км

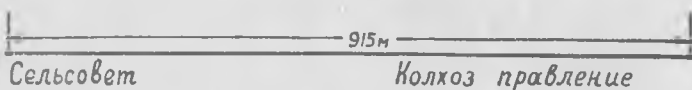
787. Моторлу къайыкъ эки пристаньны арасыны узакълыгъын хар сагъатха 30 км джюрюу бла 4 сагъатха къоратханды. Ызына ол джолну 5 сагъатха келгенди. Къайыкъ ызына къайытхан заманда хар сагъатха неллей бир джюрюгенди?

788. Теньиз кеме бир шахардан бир шахаргъа хар суткагъа 576 км этиб 11 сутка баргъанды. Ызына джолну ол 9 суткагъа келгенди. Ол ызына къайытхан джолунда суткасына ненча километр этгенди?

$$789. \quad 48\,162 : 3 \quad 270\,030 : 5 \quad 328\,290 : 6 \quad 523 \times 609 : 7$$

$$71\,256 : 4 \quad 392\,576 : 8 \quad 414\,054 : 9 \quad 705 \times 248 : 8$$

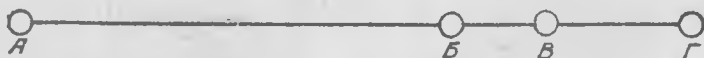
790. Эл Советден колхозну правление сине дери джолну юсуне асфальт салгъандыла. Биринчи 3 кюнде, хар кюн юне 125 м этгендиле, андан къалгъанны уа 4 кюнню ичинде, хар кюн сайын тень этиб салыб, бошагъандыла. Арт 4 кюнню хар биринде ненча метр джолгъа асфальт салгъандыла?



791. 1) Сют фермада кюннѳе ийнекледен 1680 кг сют алгъандыла. Сютбашыны аурлугъу сютню аурлугъуну сегизден бири, джау'а сютбашыны аурлугъуну ючден бири болгъанды. Неллей бир джау'а алыннъанды?

2) Фермада кюн юне 1680 кг сютню орнуна 768 кг-гъа артыкъ сѳт саусала, къаллай бир джау'а чыгъарыкъ эди?

792. А бла Б шахарланы арасы 360 км-ди. Б бла В-ни арасы А бла Б-ни арасыны бешден бири болады, В бла Г-ни арасы да А бла Б-ни арасыны ючден бири болады. Б-ден Г-ге дери узакълыкъны табыгъыз.



793. Примерле тюзмю этилгендиле?

$$1\,368 : 8 \times 504 = 86\,184 \quad 15\,345 : 5 : 9 \times 606 = 206\,646$$

$$3\,681 : 9 \times 328 = 134\,152 \quad 24\,288 : 8 : 6 \times 702 = 355\,212$$

794. Биринчи участокда 10 820 терек, экинчиде биринчиден эсе, 1976 терекге аз, ючюнчю участокда уа эки участокдан эсе 2 кере аз болгъанды. Саулай да юч участокда ненча терек болгъанды?

795. Мырдыны къурутур ючюн узунлугъу 3 640 м болгъан илипин къазаргъа керек болгъанды. Илипинни саулай узунлугъуну биринчи кюн бешден бирин, экинчи кюн—тѳртден бири къазгъандыла. Экинчи кюн биринчи кюнден эсе ненча метрге аслам къазгъандыла?

796. Фабрика кышха 2 088 т торф хазырлагъанды. Биринчи айда алтыдан бирин, экинчиде ўа саўлай торфну сегизден бирин кюйдюрюб бошагъандыла. Неллей бир торф къалгъанды?

797. 1) Колхоз кышха 450 т клевер бла 1 310 т бичен хазырлагъанды. Джазгъа клеверни алтыдан бири, биченни бешден бири къалгъанды. Кыш неллей бир клевер эм неллей бир бичен ашалгъанды?

2) Колхоз кышха 570 т клевер бла 1 480 т бичен хазырлагъанды деб хыйсабны джанъыдан тергеиз.

798. Базманны бир табагъына балдан толу 2 бирча банканы салгъандыла, экинчи табагъына ўа хар бири 500 г 2 гири салыб, базманны тенъ этгендиле. Къуру банка 125 г тартады. Хар банкада ненча грамм бал болгъанды?

799. Базманны бир табагъына бирча эки чёблеў джаў шышаны, экинчи табагъына ўа эки гири салгъандыла: 1 кг бла 200 г. Базман тенълешгенди. Бош шыша 175 г чегеди. Хар шышада ненча грамм джаў барды?

800. Бир токаръ кюннъе 138 деталь этгенди. Экинчи токаръ (коммунист урунууу бригадасыны члени) 6 кюннъе биринчи ишчи 8 кюннъе этген чакълы бир деталь этгенди. Экинчи токаръ хар кюннъе ненчашар деталь этгенди?

$$801. \quad (4\,879 + 137\,096) : 5 \quad 385 \times 63 : 7 : 5$$

$$(120\,345 - 56\,727) : 3 \quad 492 \times 75 : 4 : 3$$

$$(310\,020 - 84\,006) : 6 \quad 608 \times 36 : 8 : 9$$

$$(732\,006 - 158\,940) : 9 \quad 804 \times 305 : 6 : 5$$

10-нъа эм 100-ге юлешиу.

802. 1) Колхоз садда 10 тизгин, хар бир тизгинде 75 наныкъ кёкен орнатылгъанды. Саўлай да ненча наныкъ терек орнатылгъанды?

2) Колхоз садда хар тизгиннъе тенъ салыб 10 тизгиннъе 750 наныкъ кёкен орнатхандыла. Хар тизгинде ненча терек орнатылгъанды?

$$803. \quad \begin{array}{cccc} 38 \times 10 & 94 \times 10 & 126 \times 10 & 2\,356 \times 10 \\ 380 : 10 & 940 : 10 & 1\,260 : 10 & 23\,560 : 10 \end{array}$$

$$804. \quad \begin{array}{cccc} 150 : 10 & 1\,560 : 10 & 43\,430 : 10 & 286\,750 : 10 \\ 320 : 10 & 4\,800 : 10 & 72\,080 : 10 & 609\,800 : 10 \\ 660 : 10 & 7\,230 : 10 & 53\,600 : 10 & 135\,040 : 10 \end{array}$$

805. Примерлени тергегиз эмда тюз-терс этилгенлерин сынаб кёрюгюз:

$$640 : 10 \quad 3240 : 10 \quad 28710 : 10 \quad 640230 : 10$$

806. 1) Бир ишчи бригада 10 кюннъе 7360 м темир джол ишлегенди, экинчи уа андан 450 м-ге аслам ишлегенди. Хар бригада бир кюннъе ненча метр джолну ишлегенди?

2) Аллындагъы хыйсабда 7370 деген санны 8780 деген сан бла алмашдырыб, джанъыдан этиб чыгъарыгъыз.

807. Примерлени тергегиз эмда тюз-терс этилгенлерин сынаб кёрюгюз:

$$3786 + 2098 \quad 6010 - 3795 \quad 350 \times 24 \quad 6380 : 10$$

808. Эсле тергегиз:

$$100000 : 10 : 10 : 10 : 10 : 10 \quad 30000 : 10 : 10 : 10 : 10 : 10 \\ 500000 : 10 : 10 : 10 : 10 : 10 \quad 60000 : 10 : 10 : 10 : 10 : 10$$

809. 1) Тигиучю фабрикагъа 24-юшер сомдан 100 м къумач алыннъанды. Ол сатыугъа неллей бир ачха джююлгъанды?

2) Тигиучю фабрикагъа 2400 сомгъа 100 м бирча къумач алыннъанды. Къумачны 1 м багъасы неди?

$$810. \quad 45 \times 100 \quad 72 \times 100 \quad 135 \times 100 \quad 648 \times 100 \\ 4500 : 100 \quad 7200 : 100 \quad 13500 : 100 \quad 64800 : 100$$

$$811. \quad 1000 : 100 \quad 10000 : 100 \quad 100000 : 100 \quad 693500 : 100 \\ 1800 : 100 \quad 15600 : 100 \quad 132400 : 100 \quad 710100 : 100 \\ 4900 : 100 \quad 62100 : 100 \quad 257300 : 100 \quad 900000 : 100 \\ 7000 : 100 \quad 98000 : 100 \quad 460000 : 100 \quad 800300 : 100$$

812. Примерлени этигиз эм тюз-терс этилгенлерин сынаб кёрюгюз:

$$930 : 10 \quad 7500 : 10 \quad 43200 : 100 \quad 270400 : 100$$

813. Бир машинагъа 3000 кг къум шекерни, экинчиге уа 5000 кг джюклегендиле. Хар шекер мешокну аурлугъу 100 кг болса, биринчи машинагъа, экинчиден эсе, ненча мешок аз салыннъанды?

814. Эки совхозгъа 19200 л патеген келтиргендиле: биринчиге 48 бёчге, экинчиге уа аллай 52 бёчге. Хар совхоз ненча литр патеген алгъанды?

815. 70 400-нү 100-ге юлешгенден джетген юлюшню 96-гъа керелегиз. Произведениеде 67 584 чыгъаргъа керекди. Сизде алай чыкъдымы?

816. $70 : 10$ $160 : 10$ $1\ 350 : 10$ $42\ 840 : 10$
 $74 : 10$ $168 : 10$ $1\ 356 : 10$ $42\ 845 : 10$

817. $600 : 100$ $1\ 500 : 100$ $32\ 400 : 100$ $125\ 600 : 100$
 $675 : 100$ $1\ 580 : 100$ $32\ 410 : 100$ $125\ 636 : 100$

818. $7\ 248 : 10$ $128\ 096 : 10$ $43\ 568 : 100$ $150\ 396 : 100$
 $53\ 062 : 10$ $401\ 008 : 10$ $28\ 920 : 100$ $643\ 790 : 100$

819. 1) Бу санланы хар биринде ненча онлукъ барды:

3 780, 5 648, 45 035, 123 702?

2) Бу санланы хар биринде ненча джюзлюк барды?

820. (Э с д е.) 1 200 капекде ненча сом барды? 1 800 капекде уа? 2 500 капекде уа?

821. $900\text{ см} = \dots\text{ м}$ $60\text{ ц} = \dots\text{ т}$ $700\text{ кг} = \dots\text{ ц}$
 $1\ 300\text{ см} = \dots\text{ м}$ $280\text{ ц} = \dots\text{ т}$ $3\ 200\text{ кг} = \dots\text{ ц}$
 $1\ 800\text{ см} = \dots\text{ м}$ $460\text{ ц} = \dots\text{ т}$ $5\ 400\text{ кг} = \dots\text{ ц}$

822. $5\ 396 : 10$ $54\ 620 : 100$ $43\ 280 : 10 : 4$
 $48\ 072 : 10$ $273\ 946 : 100$ $298\ 400 : 100 : 8$

Тёгерек онлагъа эм тёгерек джюзлеге юлешиу.

823. Эсде тергегиз:

$60 : 20$ $80 : 20$ 30×8 60×7 50×9
 $60 : 30$ $90 : 30$ 40×9 90×6 70×8

824. 120-да 40 ненча кере барды?



$120 : 40 =$

12 онлукъ : 4 онлукъ =

825. 120 кг эрикни ящиклеге, хар бирине 20 кг сала, джыяргъа керекди. Ненча ящик керек боллукъду?

826. 150 : 30 240 : 60 320 : 40 400 : 80 270 : 90
140 : 20 210 : 70 350 : 50 360 : 90 420 : 60
120 : 30 250 : 50 320 : 80 490 : 70 560 : 80

827. Автомобиль 5 сагъатха 300 км баргъанды. Ол барыудан барса, 420 км-ни ол ненча сагъатха къоратыркъды?

828. Бу къысха джазылгъан бла хыйсаб къурагъыз:

200 сом — 5 м

320 сом — x

829. 180 : 30 480 : 60 450 : 50 560 : 70 350 : 70
160 : 20 270 : 30 640 : 80 360 : 40 630 : 90
300 : 50 280 : 40 540 : 60 720 : 90 480 : 80

830. 1) Юлешиниучю 170-ди. Юлешиниучю 30-ду. Юлюшню эм къалгъанын табыгъыз.

2) 160 : 40 210 : 70 420 : 60 640 : 80 450 : 90
185 : 40 253 : 70 475 : 60 705 : 80 536 : 90

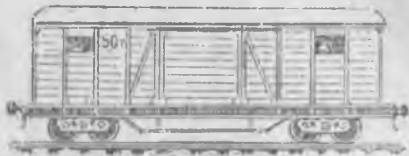
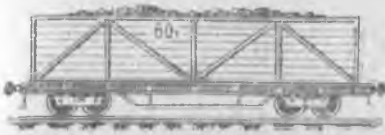
831. Юлюшню эм къаллыкъны табыгъыз:

378 : 50 308 : 40 654 : 70 675 : 80 612 : 90
292 : 30 504 : 60 583 : 90 592 : 60 609 : 70

832. 2 160 : 40 6 840 : 90 45 500 : 70 576 000 : 80
3 180 : 60 6 720 : 70 53 280 : 80 364 740 : 60

833. Тигиучю минутха къолу бла ийнени 50 кере суурады, тикген машинада 1 500 кере, дженъил тикген машинада уа 4 000 кере суурады. Къолдан эсе ол машиналары хар биринде, тигиучю минутха ненча кере артыкъ суурады?

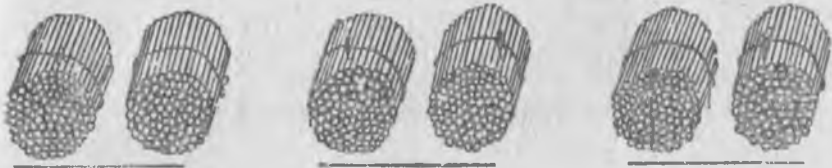
834. 1) Темир джол бла хар бирине 60 т кирген вагонлада 2 700 т кёмюрню ашыргъандыла, хар бирине 50 т кирген вагонла бла да аллай бир кёмюрню ашыргъандыла. Къайсы вагонла кёб керек болгъандыла эмда ненчагъа кёб керек болгъандыла?



2) 2700 т кѐмюрню орнуна андан 600 т-гъа аз кѐмюр джиберселе, къайсы вагонла кѐб керек боллукъ эдиле эмда ненчагъа кѐб керек боллукъ эдиле?

835. 2340 : 30 29340 : 60 73760 : 40 + 39785
 4320 : 80 43650 : 50 135780 : 60 — 1906
 5310 : 90 397600 : 80 485640 : 90 — 2078

836. 600-де 200 ненча кере барды?



600 : 200 =
 6 джюз. : 2 джюз. =

837. 1500 : 500 2100 : 300 4000 : 800 1800 : 300
 2400 : 400 1800 : 600 4900 : 700 4500 : 500
 3600 : 900 4500 : 500 6300 : 700 4800 : 800

838. Юлюшню эм къаллыкъны табыгъыз.

1700 : 200 2600 : 300 3940 : 700 2306 : 500
 3700 : 400 3900 : 600 5310 : 800 2758 : 400
 2800 : 500 5800 : 700 4860 : 900 5028 : 600
 3600 : 800 4700 : 700 3728 : 600 6152 : 900

839. Эки школну арасында тетрадла сохдаланы санларына кѐре юлешиннѐндице. Биринчи школда 528 сохда, экинчиде уа 128 сохда барды. Экинчи школ, биринчиден 2400 тетрадха аз алгъан эсе, хар школ ненча тетрадь алгъанды?

840. Эсде тергегиз:

$$\begin{array}{cccc} 300 \times 4 & 700 \times 7 & 58 : 6 & 43 : 9 \\ 500 \times 8 & 900 \times 6 & 47 : 7 & 70 : 8 \end{array}$$

841. $1\ 520 : 200$ $2\ 070 : 300$ $3\ 150 : 500$ $3\ 840 : 400$
 $15\ 200 : 200$ $20\ 700 : 300$ $31\ 500 : 500$ $38\ 400 : 400$

842. $37\ 500 : 500$ $58\ 800 : 700$ $524\ 100 : 300$ $595\ 000 : 700$
 $52\ 200 : 600$ $62\ 400 : 800$ $658\ 500 : 500$ $378\ 000 : 900$
 $57\ 600 : 800$ $61\ 200 : 900$ $745\ 600 : 800$ $684\ 000 : 600$

843. Бир самолёт, хар сагъатха 600 км джол къората, 6 000 км баргъанды, башха самолёт ол узакълыкъны хар сагъатха 400 км джол къората баргъанды. Къайсы самолёт учуб кёб айлангъанды эмда ненча сагъатха кёб айлангъанды?

844. $37\ 600 : 400$ $552\ 000 : 300$ $648 \times 600 : 800$
 $41\ 400 : 600$ $431\ 900 : 700$ $576 \times 700 : 600$
 $52\ 200 : 900$ $475\ 200 : 800$ $405 \times 800 : 900$

Эки тархлы санныа юлешиу.

845. Эсде тергегиз:

$$\begin{array}{cccccc} 240 : 40 & 320 : 80 & 26 : 3 & 38 : 4 & 52 \times 7 & 63 \times 6 \\ 420 : 70 & 450 : 90 & 42 : 5 & 50 : 8 & 34 \times 5 & 88 \times 4 \end{array}$$

846. Поезд хар сагъатха 52 км джол къоратса, 156 км-ни ненча сагъатха барлыкъды?

847. 1) $129 : 43$ $192 : 32$ $195 : 65$ $364 : 52$ $387 : 43$
 $147 : 21$ $212 : 53$ $360 : 72$ $675 : 75$ $378 : 63$
 $208 : 52$ $230 : 46$ $504 : 84$ $752 : 94$ $430 : 86$

2) 430-да 86 ненча кере барды? 86-дан 430 ненча кереге кёбдю?

430-ну 86 кере аз этгенде, ненча чыгъарыкъды?

Бу соруула къайсы амал бла этиледиле?

848. Колхоз 364 т будай сатханды, къара будайны, будайдан эсе, 76 т-гъа аз, речканы, будайдан эсе 32 кере аз сатханды. Сорууун салыгъыз эм хыйсабны тергегиз.

849. Кемеге 176 т унну джюклегендиле, крупаны, ундан эсе 22 кере аз, шекерни крупадан эсе 2 т-гъа аз джюклегендиле. Кемеге ненча тонна ашарыкъ зат джюклегендиле?

850. 136 : 34 476 : 68 510 : 85 (6351 — 5379) : 54
 270 : 45 828 : 92 448 : 56 (8260 — 7924) : 56
 285 : 57 532 : 76 679 : 97 (10 000 — 9335) : 95

851. (Эсде). Юлешигиз: 45-ни 5-ге, 6-гъа, 7-ге, 8-ге, 9-гъа. 38-ни ол санланы хар бирине юлешигиз.

852. Юлешиниучю 190-ды, юлешиучю 45-ди. Юлюшню эм къаллыкъны табыгъыз.

853. Юлюшню эм къаллыкъны табыгъыз:

270 : 52 330 : 63 358 : 44 510 : 83 142 : 42
 190 : 46 260 : 32 462 : 85 623 : 76 487 : 94

854. 1) 1 428 : 42 1 485 : 33 3 420 : 76 5 544 : 84
 1 584 : 22 4 482 : 54 2 924 : 68 6 080 : 95

2) 6 080-ни 95 кере аз этгенде, не сан чыгъарыкъды? 95 сан 6 080-де ненча кере барды? 95-ден 6080 ненча кере кѣбдю?

855. Колхозну садында 1 476 кѣгет терекни тизиб орнатхандыла. Аладан 510 терекни тизгин сайын 34 салыб орнатхандыла, къалгъанларын'а хар тизгинде 42-шер терек салыб орнатхандыла. Садда бютеу да ненча терек тизгин барды?

856. 2116-ны 92-ге юлешгенде джетген юлюш, 1092-ни 84-ге юлешгенде джетген юлюшден неллей бирге кѣбдю?

857. 2 080-ни 65-ге юлешгенде джетген юлюш, 1152-ни 72-ге юлешгенден джетген юлюшден неллей бирге кѣбдю?

858. 1 155 : 21 2 074 : 34 3 905 : 55 (70 010 — 66 542) : 68
 1 344 : 42 4 316 : 52 5 978 : 61 (30 104 — 27 332) : 33
 3 392 : 64 3 124 : 71 3 996 : 74 (51 480 — 43 200) : 72

859. (Эсде.) 1) 48-ни юлешигиз: 5-ге, 7-ге, 8-ге, 9-гъа, къалгъанны кѣргюзюгюз.

2) 52-ни юлешигиз: 6-гъа, 7-ге, 8-ге, 9-гъа, къаллыкъны кѣргюзюгюз.

860. 15 120 : 42 29 736 : 56 229 620 : 43
 34 020 : 63 62 269 : 73 438 900 : 95
 46 084 : 82 62 664 : 84 136 576 : 64

861. 540 *m* кѣмюрню юч джюк машинада, хар бирине 3 *m* джюклеб эм кюнюне 5 кере элтселе, ненча кюннѣ ташыб бошарыкъдыла?

862. Совхоз шахаргъа 1344 *m* гардош нерге керекди. Ол гардошну, 8 джюк машинаны хар бирине 4 *m* салыб, хар кюнюне да 3 кере элтселе, ненча кюннѣ ташыб бошарыкъдыла?

863. Примерлени тергегиз эм тинтигиз:

$$24300 : 75 \quad 32384 : 92 \quad 349800 : 66 \quad 369260 : 74$$

864. (Эсде.) Къайсы санлагъа къаллыкъсыз юлешинедиле: 64? 75? 90?

$$865. \text{ (Эсде.) } \begin{array}{ccccc} 24 \times 6 & 26 \times 8 & 34 \times 6 & 63 \times 9 & 48 \times 7 \\ 43 \times 4 & 35 \times 5 & 53 \times 7 & 72 \times 8 & 94 \times 6 \end{array}$$

866. Юлюшню, къаллыкъны да табыгъыз:

$$\begin{array}{ccccc} 270 : 56 & 385 : 65 & 318 : 35 & 272 : 98 & 377 : 57 \\ 230 : 34 & 457 : 58 & 266 : 47 & 360 : 76 & 428 : 88 \end{array}$$

$$867. \begin{array}{ccccc} 3212 : 44 & 1254 : 38 & 3854 : 47 & 7081 : 73 \\ 2520 : 35 & 4558 : 53 & 7220 : 76 & 6141 : 69 \end{array}$$

868. (Эсде.) Бу берилгенле бла хыйсаб къурагъыз эм тергегиз:

Бир сагъатха неллей бир баргъаны	Заманы	Джолу
40 км сагъатха 5 км минутха	7 сагъ. 30 мин.	<i>x</i> <i>x</i>
<i>x</i> <i>x</i>	3 сагъ. 10 мин.	180 км 20 км
50 км сагъатха 12 км сагъатха	<i>x</i> <i>x</i>	200 км 60 км

896. Кеме 32 сагъатха 768 км баргъанды. Аны бир сагъатха скоросту 3 км-ге аслам болса, 1764 км джолну ол ненча сагъатха барлыкъды?

870. 1998 : 37 5610 : 66 23832 : 36 378000 : 45
 4350 : 58 5304 : 78 11475 : 27 501600 : 57
 2538 : 47 3060 : 68 30576 : 49 524400 : 69

871. Примерле тюз этилгенмидиле?

$$7906 : 59 \times 87 = 11658 \quad 6612 : 87 \times 93 = 7448$$

872. Юлюш бла къаллыкъны табыгъыз:

340 : 48 416 : 57 251 : 39 678 : 98 606 : 68
 212 : 36 554 : 66 365 : 48 749 : 87 912 : 96

873. 20044 : 37 15625 : 25 619348 : 67 352608 : 48
 42572 : 58 33948 : 46 753028 : 79 531328 : 56

874. Будайны тартхандан сора отходу аны аурлугъуну алтыдан бири болса, хар мешокга да 75 кг ун къуйсала 1620 кг будайдан ненча мешок ун чыгъарыкъды?

875. Тарыдан тюй этген заманда отходу бютеу аурлугъуну бешден бири болса, хар мешокга да 84 кг тюй къуйсала 1470 кг тарыдан ненча мешок тюй боллукъду?

876. 17696 : 28 38385 : 45 114291 : 27 575416 : 68
 48952 : 58 26784 : 36 368632 : 59 729846 : 78

877. (Эсде.) 1) 12-ни бир тархлы санланы хар бирине керелегиз.

2) 14-ню 3-ге, 5-ге, 7-ге керелегиз.

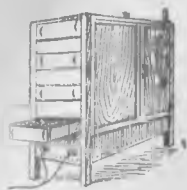
3) 19-ну 2-ге, 4-ге, 5-ге керелегиз.

Тюз керелегенигизни—2-нчи таблица бла сынагъыз (176 бетде).

878. (Эсде.) 72 : 12 52 : 13 48 : 16 90 : 18
 720 : 12 520 : 13 480 : 16 900 : 18

879. 690 : 15 5760 : 18 6810 : 15 84564 : 24
 490 : 14 9760 : 16 3791 : 17 98592 : 16
 689 : 13 7980 : 19 6688 : 19 63576 : 18

880. Джылны ичинде инкубаторгъа 14 кере 840 гакгы салгъандыла. Ол санны онеки этиб биринден джюджек чыкъмагъанды. Джылгъа ненча джюджек чыкъгъанды?



881. 4 уллу инкубаторну хар бирине 52 000 гакгы салыннъанды. Хар гурт таукъну тубюне 16 гакгы салынса, ол гакгыланы чыгъарыр ючюн ненча гурт таукъ керек боллукъ эди?

882. 7 560 ненча кереге кѣбдю 18-ден? 7 560 неллей бирге кѣбдю 18-ден?

883. 945 : 15 6 120 : 18 7 296 : 16 60 125 : 13
 702 : 13 5 950 : 17 6 517 : 19 93 852 : 18
 616 : 14 8 060 : 13 4 572 : 18 63 156 : 19

884. (Эсде.) 15 бла 17-ни бир тархлы санланы хар бирине керелегиз.

885. 110 кг помидорну, хар бирине 12 кг кирген ящиклеге салыргъа керекди. Ол заманда ненча толу ящик боллукъду? Ненча килограмм помидор къаллыкъды?

886. Юлюш бла къаллыкъны табыгъыз:

105 : 12 110 : 14 125 : 16 141 : 17 146 : 28
 132 : 15 126 : 13 135 : 18 135 : 19 218 : 26

887. 1 260 : 15 1 134 : 14 1 536 : 16 30 100 : 35
 1 118 : 13 1 314 : 18 1 615 : 17 24 700 : 26

888. 1) Эки сохда бригада колхоз садда эрикле джыяргъа болушханды. Биринчи бригада 40 ящик эрик, экинчи аллай 22 ящик эрик джыйгъандыла. Биринчи экинчиден эсе, 252 кг эрик артыкъ джыйгъанды. Хар бригада неллей бир килограмм эрик джыйгъанды?

2) Кесигизни орта иште къыйныгъызыны юсюнден хыйсаб салыгъыз эм аны тергегиз.

889. Эки колхоз бригада гардош джыйгъанды. Биринчи бригадада 43 мешок, экинчиде аллай 45 мешок гардош къазгъандыла. Эки бригада да биргелей 4 400 кг гардош къазгъандыла. Хар бригада ненча килограмм гардош къазгъанды?

890. 1 104 : 12 2 324 : 28 1 242 : 18 12 350 : 19
 1 309 : 17 1 176 : 14 2 548 : 26 22 320 : 36

891. (Эсде.) 60 м узунлугъу болгъан эки тахданы чагасын кърнашы бла эгечи этгендиле. Биринчи сагъатха кърнашы тахданы ондан бирин, эгечи уа онекиден бирин этгендиле. Биринчи иш сагъатха къайсы аслам эм къллай бир метрге аслам этгенди?



892. 120-ны ондан бирин табыгъыз. 96-ны онекиден бирин табыгъыз:

11 184-ню онекиден бирин табыгъыз.

893. Строительствогъа 1 680 т стройматериал келтиргендиле. Ол джюкню ондан бири тытырды, онекиден бири цементди, андан кългъаны ташды. Ненча тонна таш келгенди? (Хыйсабны тюз-терс тергелгенин сынаб кърюгюз).

894. $14\,784 : 16$ $11\,610 : 18$ $254\,306 : 26$ $239\,686 : 37$
 $18\,900 : 25$ $11\,088 : 12$ $597\,090 : 39$ $327\,870 : 45$

895. $751\,464 : 84$ $117\,782 : 14$ $5\,040 \times 56 : 28$
 $649\,512 : 93$ $124\,686 : 18$ $4\,860 \times 81 : 27$

896. (Эсде.) Бу берилгенле бла хыйсабла кърурагъыз.

Багъасы	Саны	Бют. багъасы
20 сом	6	<i>x</i>
18 кап.	4	<i>x</i>
<i>x</i>	3	45 кап.
<i>x</i>	5	60 сом
8 кап.	<i>x</i>	40 кап.
30 сом	<i>x</i>	120 сом.

897. (Эсде.) Бир юй бийче 9-ушар капекден 36 капекге стаканла алгъанды. Экинчи юй бийче уа аллай стаканланы 54 капекге алгъанды. Хар юй бийче ненча стакан алгъанды?

898. (Эсде.) Эки къызчыкъ 10 м бирча лента алгъандыла. Бир къызчыкъ 90 кап., экинчи уа—60 кап. бергенди. Аланы хар бири ненча метр лента алгъанды?

899. 48 м бла 54 м болгъан эки къумач тобдан 34 бирча чебген этгендиле. Хар къумач тобдан ненча чебген этгендиле?

900. Фабрика бир кере 85 ц, экинчи кере 108 ц мамукъ алгъанды, ала бары да аурлукълары тенъ болгъан 96 кипа болуб келгендиле.



Фабрика биринчи эм экинчи кере баш-хя-башха ненча кипа мамукъ алгъанды?

901. Завод эки кюннъе 81 ящик чюй этгенди: биринчи кюн 1344 кг, экинчи кюн 1248 кг. Завод биринчи кюн ненча ящик чюй эм экинчи кюн ненча ящик чюй этгенди?

902. Хар примерде не белгилиди эм не белгисизди?

$$\begin{array}{ll} x + 23\,576 = 40\,218 & x - 4\,729 = 15\,040 \\ 13\,680 + x = 25\,014 & x : 475 = 615 \end{array}$$

Белгисиз санны табыгъыз эм табханыгъызны тюз-терс болгъанын тинтигиз.

903. 5760-ны 45-ге юлешгенден джетген юлюш 1152-ни 18-ге юлешгенден джетген юлюшден ненча кереге кѣбдю?

904. 21 сагъатха совет самолѣт 16947 км посадкасыз учханды. Самолѣтну бир сагъатха неллей бир баргъанын билдигиз.

$$\begin{array}{llll} 905. & 20\,852 : 52 & 120\,135 : 15 & 390\,520 : 65 & 780\,702 : 78 \\ & 57\,288 : 44 & 162\,072 : 18 & 499\,296 : 96 & 970\,582 : 97 \end{array}$$

906. 25680-ни 16-гъа юлешгенден джетген юлюш 18675-ни 25-ге юлешгенден чыкъгъан юлюшден эсе ненчагъа кѣбдю?

$$\begin{array}{llll} 907. & 10\,896 : 12 & 11\,951 : 17 & 477\,959 : 59 & 282\,094 : 47 \\ & 43\,290 : 18 & 13\,052 : 26 & 380\,684 : 76 & 602\,086 : 86 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 908. & 84\,560 : 14 \times 65 & 17\,875 : 13 : 11 \times 60 \\ & 36\,144 : 72 \times 88 & 182\,400 : 24 : 25 \times 70 \end{array}$$

909. 1) 28 чыгъар ючюн къайсы санны 4-ге керелерге керекди?

$$x \cdot 4 = 28.$$

2) 72 чыгъар ючюн 8-ни къайсы саннга керелерге керекди?

$$8 \cdot x = 72.$$

910. 1) Керелениучю 12-ди. Произведение 156-ды. Керелеу-чюню табыгъыз.

2) Керелениучюлени бири 16-ды. Произведение 240-ды. Экинчи керелениучюню табыгъыз.

$$3) 7 \cdot x = 231 \quad 15 \cdot x = 240 \quad 36 \cdot x = 504$$

Керелеу:

1) $7 \cdot 9 = 63$

2) $36 \cdot 24 = 864$

Керелеуню тюзюн-терсин билиу:

1) $63 : 7 = 9$ неда $63 : 9 = 7$

2) $864 : 36 = 24$ неда $864 : 24 = 36$

Керелеуню тюз-терс этилгенин билир ючюн, произведениени керелениучюлени бирине юлешедиле. Экинчи керелениучю чыкъса, керелеу тюз этилгенди.

911. Примерлени тергегиз эм тюз-терс этилгенлерин юлешиу бла этигиз.

$$\begin{array}{cccc} 14 \times 26 & 24 \times 15 & 72 \times 18 & 56 \times 38 \\ 17 \times 12 & 36 \times 16 & 94 \times 15 & 84 \times 46 \end{array}$$

912. (Эсде.) Бир джашчыкъ 42 капекге, экинчи уа—70 капекге бояу карандашла алгъандыла. Экинчи джашчыкъ, биринчиден 7 карандашны артыкъ алгъанды. Аланы хар бири ненча карандаш алгъанды?

913. 20 кг балий варенье бла 32 кг наныкъ варенье бирча банкалагъа салыннъандыла. Наныкъ варенье банкала 3-ге артыкъ болгъаны белгили болса, эки тюрлю варенье банкала ненчашар болгъандыла?

914. 1) Комсомолчула бла пионерле совхозда кегет джыяргъа болушхандыла. Комсомолчула 600 кг кегет, пионерле 360 кг кегет джыйгъандыла. Комсомолчула пионерледен эсе, 12 ящик артыкъ кегет джыйгъандыла. Хар ящикде кегет тень болгъан эсе, комсомолчула бла пионерле ненчашар ящик джыйгъандыла?

2) Кесигизден тамадалагъа урунуу иште болушханыгъызны юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

915. Джау завод бир кюннѐ 840 кг джау, экинчи кюн'а 1080 кг джау хазырлагъанды. Экинчи кюн, биринчи кюнден эсе, 2 бѐчге джау артыкъ хазырлагъандыла. Бютеу бѐчгеледе тенъишер джау бар эсе, завод экинчи кюн ненча бѐчге джау хазырлагъанды?

916. $13\,560 : 15$ $751\,464 : 84$ $607\,992 : 77$ $943\,290 : 47$
 $11\,495 : 19$ $649\,512 : 93$ $481\,620 : 69$ $378\,436 : 74$

917. 18108-ни 36-гъа юлешгенден джетген юлюшню 704-ге керелегиз. Произведениеси 354112 чыгъаргъа керекди Сизде алай чыкъгъанмыды?

918. Колхоз садда 84 алма терекни хар биринден 60 кг эм 96 алма терекни хар биринден 56 кг алма алгъандыла. Хар ящикге 28 кг алма салынса, саулай джыйылгъан алманы ашырыр ючюн ненча ящик керек боллукъду?

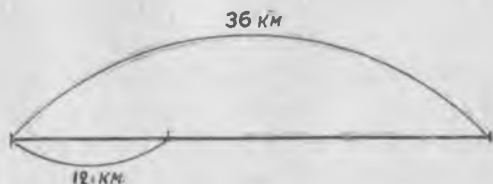
919. Шахтада февральны ал 15 кюнюнде хар кюннѐ 360 т кѐмюр, ол айны къалгъан 9 кюнюнде уа кюн сайын 400 т кѐмюр къазгъандыла. Хар вагоннъа 50 т джюкленсе, ол айда къазылгъан кѐмюрню ашырыр ючюн ненча вагон керек боллукъду?

920. Эки ишчи бригада биргелей телефон линиягъа 1260 столб хазырлагъанды. Бир бригада кюн сайын 28 столб, экинчи уа 42 столб хазырлагъанды. Столбаланы ненча кюннѐ хазыр этиб бошагъандыла?

921. Эки колхоз бригада бир заманны ичинде ишлеу бла 492 ц урлукъну ариулагъанды. Бир бригада хар кюннѐ 40 ц тазалаб баргъанды, экинчи уа—41 ц тазалагъанды. Урлукъну ненча кюннѐ ариулаб бошагъандыла? Хар бригада ненча центнер урлукъ ариулагъанды?

922. Бир амбарда 730 ц мюрзеу болгъанды; ол мюрзеуню ондан бирин алгъандыла. Экинчи амбарда 912 ц мюрзеу болгъанды; аны 12-дең бирин алгъандыла. Эки амбардан да неллей бир мюрзеу алгъандыла?

923. (Эсде.) Комсомолчула лыжала бла джолоучу болгъандыла. Алагъа 36 км барыргъа керек эди. Ол джолну ал 12 км-ин хар сагъатха 6 км къоратыб баргъандыла. Джолну къалгъанын 5 сагъатха барыр ючюн, хар сагъатха ненча километр этиб барыргъа керекдиле?



924. Эки пристаньны арасы 672 км-ди. Катер джолну 168 км-ин хар сагъатха 28 км къоратыб баргъанды. Джолну къалгъанын 20 сагъатха къоратыр ючюн, катер хар сагъатха ненча километр этиб барыргъа керекди? (Этиб чыгъаргъаны-гъызгъа чертёж салыгъыз.)

925. Эки портну арасы 504 км-ди. Теньиз кемени капитаны бир портдан бир портха джюкню 18 сагъатха элтирге буйрукъ алгъанды. Ал 312 км-ни кеме хар сагъатха 26 км этиб баргъанды. Берилген буйрукъну болджалына тамам толтурур ючюн джолну къалгъанын сагъатына неллей бир этиб барыргъа керекди?

926. Эки артелни ишчилери 360 км узунлугъу болгъан телефон линия салгъандыла. Ай сайын бир артель 34 км, бирси уа—38 км джерге телефон линияны тартхандыла. Эки бригаданы да ишлеген айларыны саны тень эсе, хар бригада ненча километр телефон линия салгъанды?

927. Прицепи болгъан автомашина 1 008 зынтхы мешокну ташыргъа керекди. Хар баргъаны сайын машинагъа 56 мешок, прицепине андан эки кере аз джюклегендиле. Зынтхыны барын ташыб бошар ючюн ненча кере барыргъа керекди?

928. Сатин джуургъанны багъасы 6 сомду, 8 джюн одеялыны багъасы уа 12 сатин джуургъанны багъасы теньлиди. Школа-интернатха 60 джюн одеял сатыб алгъандыла. Алагъа неллей бир ачха тѐленгъенди?

929.	(650 004 — 9 396) : 12	216 × 72 : 32
	(120 402 — 13 870) : 18	632 × 57 : 24
	(172 000 — 8 675) : 25	756 × 90 : 56
	(840 060 — 219 168) : 36	384 × 76 : 48

930.	512 × 65 : 16	645 × 95 : 75	648 × 58 : 18 : 12
	448 × 70 : 28	308 × 75 : 35	315 × 95 : 45 : 15
	630 × 72 : 45	909 × 51 : 27	603 × 82 : 18 : 67
	416 × 88 : 32	678 × 84 : 36	768 × 57 : 24 : 96

Бир-бирлерине тюбешиуге хыйсабла.

I.

931. Хыйсабда поездни хар сагъатха неллей бир джол къоратханы бла аны джолда неллей бир заманны баргъаны белгилидиле. Неллей бир джол къоратханын не амал бла билирге боллукъду? (Быллай хыйсаб къурагъыз да, аны терегиз).

932. Эки джаяу джолоуочу эки элден бир заманда бир-бирлерине тюрберча чыкыгъандыла эмда 3 сагыатдан тюрбешгендиле. Бир джолоуочу хар сагыатха 4 км, экинчи—5 км джюрюгендиле. Эки элни арасы неллей бирди?

Бу хыйсабны Боря бла Надя бирер тюрлю этгендиле:



Боря былай этгенди:

- 1) $4 \text{ км} \times 3 = 12 \text{ км}$
- 2) $5 \text{ км} \times 3 = 15 \text{ км}$
- 3) $12 \text{ км} + 15 \text{ км} = 27 \text{ км}$

Надя былай этгенди:

- 1) $4 \text{ км} + 5 \text{ км} = 9 \text{ км}$
- 2) $9 \text{ км} \times 3 = 27 \text{ км}$

Хыйсабны тергеген заманда Боря къалай ойлашханды, Надя къалай ойлашханды? Хыйсабны къайсы джол бла чыгыргъан табды?

933. Эки пристаньдан эки кеме бир заманда чыгыб, бир-бирлерине тюрберча тебреб, 7 сагыатдан тюрбешгендиле. Биринчи кеме сагыатха 22 км этгенди, экинчи кеме уа бир сагыатха 27 км этиб баргъанды. Эки пристаньны арасыны узаклыгы неллей бирди?

934. Эки шахардан бир заманда эки легковой машина бир-бирлерине тюрберча чыкыгъандыла да, 4 сагыатдан тюрбешгендиле. Бир сагыатха биринчи машина 65 км, экинчи да андан 10 км-ге аслам этиб баргъандыла. Эки шахарны арасыны узаклыгы неллей бирди?

935. Эки поезд бир-бирлерине тюрберча, Москва бла Ленинграддан бир заманда чыкыгъандыла. Аланы бири хар сагыатха 48 км, бириси уа андан 3 км-ге аз баргъанды. 7 сагыатдан поездле тюрбешгендиле. Москвадан Ленинградха дери ненча километрди?

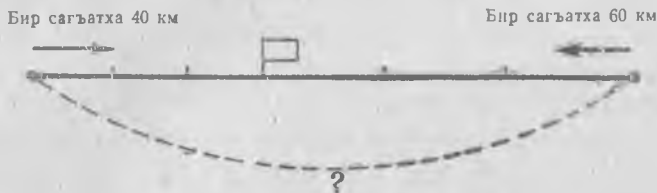
936. Эки шахардан эки поезд бир заманда чыгыб, бир-бирлерине тюрберча тебреб, хар бири сагыатха 52 км этиб баргъандыла. 5 сагыатдан поездле тюрбешгендиле. Шахарланы арасыны узаклыгын табыгъыз.

937. Эки шахардан бир заманда чыгыб, бир-бирлерине тюрберча, эки автомобиль тебрегендиле. Бири сагыатха 48 км, экинчи уа андан 6 км-ге аслам баргъанды. Автомобилле чыкы-

гъандан сора 4 сагъатдан тюбешгендиле. Эки шахарны арасыны узунлугъу неллей бирди?

938. Эки аэродромдан эки самолёт хауагъа чыкыгъандыла эмда бир заманда, бир-бирлерине тюберча учхандыла. Биринчи самолёт хар сагъатха 320 км, экинчи андан юч кере дженбил баргъанды. 2 сагъатдан самолётла тюбешгендиле. Тюбешгинчи хар самолёт ненча километр учханды?

939. Бу чертёжгъа хыйсаб къурагъыз эм тергегиз.



940. Атасы бла аны он джыл болгъан джашы эки элден бир заманда, бир-бирлерине тюберча чыкыгъандыла эм ... сагъатдан тюбешгендиле. Атасы сагъатха ... км, джашы ... км этиб баргъандыла.

Сорууун къурагъыз, санланы салыгъыз эм хыйсабны тергегиз.

II.

941. Кемени къоратхан джолуну узунлугъу эм кемени хар сагъатха неллей бир баргъаны белгилиди. Кемени къаллай бир заманны баргъанын не амал бла билирге боллукъду? (Аллай хыйсаб къурагъыз эм аны тергегиз.)

942. Эки пионер отряд аралары 21 км болгъан эки элден, А бла Б-ден, бир-бирлерине тюберча чыкыгъандыла. Биринчи отрядны пионерлери сагъатха 4 км джол къората, экинчи отрядны пионерлери уа бир сагъатха 3 км джол къората баргъандыла.

1) Пионерле 1 сагъатха бир-бирлерине ненча километрге джуукълашхандыла?

2) Отрядла ненча сагъатдан тюбешгендиле?



943. Аралары 520 км болгъан эки шахардан бир заманны ичинде бир-бирлерине туберча эки поезд чыккъанды. Биринчи поезд хар сагъатха 50 км джол къоратханды, экинчи уа—54 км джол къоратханды. Поездле ненча сагъатдан тубеширикдиле?

944. Эки ишчи бригада бир заманны ичинде узунлугъу 20 км болгъан темир джолну эки джанындан кириб, бир-бирлерине туберча ремонт этиб тебрегендиле. Кюн сайын биринчи бригада 2 км джолгъа, экинчи уа—3 км джолгъа ремонт этгендиле. Эки бригада да джолгъа ненча кюнден ремонт этиб бошарыкъдыла?

945. Эки джюзюучю бир-бирлерине туберча джюзгендиле. Бирн хар минутха 95 м джюзгенди, экинчи уа—85 м джюзгенди. Аланы араларыны узакълыгъы 3600 м болгъанды. Джюзюучюле ненча минутдан тубеширикдиле?

946. Аралары 736 км болгъан эки шахардан бир-бирлерине туберча, эки поезд бирден чыккъандыла. Биринчи поезд сагъатха 47 км, экинчи уа 45 км этиб баргъандыла. Тубешгинчи хар поезд ненча километр баргъанды?

947. Аралары 33 км болгъан эки элден бир-бирлерине туберча эки джаяу киши бирден чыккъандыла. Аладан бири сагъатха ... км, экинчи—... км баргъанды. Ала ненча сагъатдан тубеширикдиле?

Санланы салыгъыз да хыйсабны тергегиз.

III.

948. Хыйсабда поездни баргъан джолу бла джолда болгъан заманы белгилиди. Бу берилген затла бла нени билирге боллукъду? Къайсы амал бла? (Быллай хыйсаб къурагъыз эмда аны чыгъарыгъыз).

949. Москвадан Тулагъа дери 180 км-ди. Ол шахарладан эки джюк машина бир заманда чыгъыб, бир-бирлерине туберча тебрегендиле. 2 сагъатдан ала тубешгендиле. Аланы бири хар сагъатха 40 км баргъанды. Экинчи джюк машина хар сагъатха ненча километр баргъанды?



950. Эки лыжа команда А бла Б пункталадан, бир-бирлерине тюрберча, бир заманда чыкыгъандыла эм 4 сагыатдан тюрбешгендиле. А бла Б пункталаны аралары 72 км болгъанды. Бир команда сагыатха 10 км баргъанды. Экинчи команда сагыатха ненча километр баргъанды?

951. Москва бла Ленинград шахарладан бир-бирлерине тюрберча эки поезд чыкыгъанды эм 7 сагыатдан тюрбешген да этгендиле. Москвадан чыкыгъан поезд сагыатха 45 км баргъанды. Ленинграддан чыкыгъан поезд хар сагыатха ненча километр этиб баргъанды? (Москвадан Ленинградха дери 651 км-ди).

952. Аралары 36 км болгъан эки элден, бир-бирлерине тюрберча, эки джаяу адам чыкыгъандыла эм ... сагыатдан тюрбешгендиле. Бир джаяу сагыатха ... км этиб баргъанды.

Соруу ну эм санланы салыгыз, хыйсабны тергегиз.

953. Бу тюрбюнде чертежгъа хыйсаб кыурагыз эм тергеу юн этигиз.



IV.

Джюрюу ну юсюнден кыуралгъан хыйсабланы кесигиз чыгъара биле эсегиз, кесигизни сынаб керюгюз.

954. Эки пристаньдан, бир-бирлерине тюрберча, эки кеме бир заманда чыкыгъандыла эм 2 сагыатдан тюрбеген да этгендиле. Бир кеме сагыатха 25 км, экинчи уа — сагыатха 30 км этиб баргъандыла. Эки пристаньны арасыны узунлугун табыгыз.

955. Эки пристаньдан бир заманны ичинде бир-бирлерине тюрберча эки кеме чыкыгъандыла эмда ала 6 сагыатдан тюрбешгендиле. Бир кеме хар сагыатха 24 км этиб, экинчи уа — 20 км этиб баргъан эселе, ол пристаньланы араларыны узаклыгы неллей бирди?

956. Аралары 60 км болгъан эки элден, бир-бирлерине тюрберча эки лыжа команда, бир заманда, чыкыгъандыла. Биринчи команда сагыатха 11 км, экинчи уа — 9 км этиб бар-

гъандыла. Ала ненча сагъатдан тюбешгендиле? Хар команда тюбешгинчи ненча километр баргъанды?

957. Эки моторлу къайыкъ, аралары 280 км болгъан, эки пристаньдан, бир-бирлерине тюберча, бир заманда чыкъгъандыла. Къайыкъла 4 сагъатдан тюбешгендиле. Биринчи къайыкъ хар сагъатха 33 км этиб баргъанды. Экинчи къайыкъ неллей бир этиб баргъанды?

$$958. \quad (79\,608 + 265\,976 + 7\,090) - (31\,000 - 5\,905) \\ (420\,010 - 380\,698) - (100\,900 - 70\,890)$$

$$959. \quad \begin{array}{ll} 428 \times 68 : 32 \times 47 & 609 \times 76 : 14 \times 57 \\ 315 \times 89 : 35 \times 79 & 645 \times 98 : 15 \times 87 \end{array}$$

960. Примерлени тергегиз, терсин тюзетигиз:

$$\begin{array}{lll} 30\,708 + 94\,059 & 485 \times 87 & 932\,750 : 25 \\ 75\,062 - 48\,305 & 640 \times 38 & 630\,540 : 45 \end{array}$$

Къайтарыу.

Эсде тергерге.

$$961. \quad \begin{array}{ll} 24 \times 3 : 6 + 48 & 60 \times 9 : 3 + 120 \\ 65 : 5 \times 6 - 29 & 30 \times 8 : 2 - 90 \\ 45 : 3 \times 5 - 36 & 540 : 2 \times 3 - 210 \\ 84 : 6 - 3 - 18 & 640 : 4 \times 2 - 180 \end{array}$$

962. 1) 80-ни 6 кереге кѣб этигиз, чыкъгъан санны 3 кереге аз этигиз, джанъыдан чыкъгъан санны 120-гъа кѣб этигиз.

2) 420-ны 7 кереге аз этигиз, чыкъгъан санны 4 кереге кѣб этигиз, джанъыдан чыкъгъан санны 80-нѣе аз этигиз.

963. 840 тетрадны, сохдаланы санына кѣре, эки классны арасында юлеширге керекди. Бир классда 40 сохда, экинчиде уа 44 сохда барды. Хар класс ненча тетрадь алыргъа керекди?

964. Пионерле походда эки кюнню болгъандыла. Биринчи

кюн ала 24 км джол кьоратхандыла, экинчи кюн 16 км джол кьоратхандыла. Пионерле хаман бирча барыб туруб 10 сагъатны джюрюген эселе, биринчи кюн ненча сагъатны, экинчи кюн ненча сагъатны джюрюгендиле?

965. Бир участокдан 5 корзина джилек. экинчиден'а аллай 3 корзина джилек джыйгъандыла. Биринчи участокдан экинчиден эсе, 30 кг джилекге артыкъ джыйгъандыла. Хар участокдан ненча килограмм джилек джыйгъандыла?

966. Бир участокдан 90 кг джилек, экинчиден'а—60 кг джилек джыйгъандыла. Биринчи участкада экинчи участкадан эсе 2 корзина джилекге артыкъ джыйгъандыла. Хар корзинада джилеклени саны тенъ эсе, хар участкадан ненча корзина джилек джыйгъандыла?

967. 70 т мюрзеуню джюк машина бла ташыргъа керек эди. Дженъил ташыр ючюн шофёр 3 прицеппи хайырландыргъанды, ол баргъаны сайын джюк машинаны кесине 5 т мюрзеу джюклегенди, хар прицепге да 3 т мюрзеу салгъанды. Мюрзеуню барын ол ненча джолгъа ташыб бошагъанды?

968. Эки ишчи бригада бир заманны ичинде ишлеб башлаб, электропередачагъа 150 столбаны орнатхандыла. Бир бригада кюн сайын 26 столбаны, экинчи уа—24 столбаны орнатхандыла. Хар бригада ненча кюн ишлегенди?

969. Совхоздан фабрикагъа 90 т джюн ташыргъа керек болгъанды. Джюнюню эки джюк машина бла ташыгъандыла: баргъаны сайын бир машина 2 т, экинчи машина 3 т джюн келтиргенди. Эки машина да тенъ джюрюб тургъан эселе, хар бири неллей бир джюн ташыгъанды?

970. Эки колхоз бригада биргелей 900 т силос хазырлагъанды. Бир бригада хар кюннъе 40 т, экинчи уа—50 т хазырлагъандыла. Аланы ишлеген кюнлерини саны тенъ эсе, хар бригада неллей бир силос хазырлагъанды?

971. 150 кг помидорну ящиклеге салгъандыла: аланы ичинден 60 кг-ны 10 кг кирген ящиклеге салгъандыла, къалгъанын 9 кг кирген ящиклеге салгъандыла. Помидорланы барын да ненча ящикге салгъандыла?

972. Бир джаяу адамгъа 24 км-ни барыргъа керек болгъанды. Ол джолну джартысын хар сагъатха 4 км этиб баргъанды. Джолну барысын да 5 сагъатха барыб таусур ючюн, джолну къалгъанын хар сагъатха ненча километр этиб барыргъа керекди?

973. Мебель фабрика 15 кюннъе 480 партаны этерге борч алгъанды. Фабриканы хар ишчиси кюнюне 40 партаны хазыр этгенди. Ала борчларын ненча кюнню алгъа толтургъандыла?

974. Мастерской 280 сеялканы ремонт этерге керек эди. Ол кюннъе 20 сеялкагъа ремонт этгенди. План бла мастерской ол ишни 17 кюннъе толтурургъа керек эди эсе, ремонтну болджалдан алгъа ненча кюннъе бошагъанды?

975. 1) Моторлу къайыкъ 220 км барыргъа керек эди. Джолну ал 60 км-ин ол хар сагъатха 30 км этиб баргъанды, къалгъанын'а хар сагъатха 40 км этиб баргъанды. Бютеу джолну къайыкъ ненча сагъатха къоратханды?

2) Бу хыйсабны 220 санны орнуна 300-ню салыб, джанъыдан тергегиз.

976. Эки шахардан бир заманны ичинде бир-бирлерине туберча эки велосипедчи чыкыгъанды. Аланы бири хар сагъатха 13 км баргъанды, экинчиси уа—15 км баргъанды. Ала 3 сагъатдан тубешгендиле. Эки шахарны арасыны узакълыгъы ненча километрди?

977. Апрельни ал 16 иш кюнюне завод 320 станок этгенди, андан сора кюн сайын алгъындан эсе, 5 станокга артыкъ этиб башлагъанды. Завод ол айны къалгъан 10 иш кюнюне ненча станок этгенди?

Счётда тергерге примерле.

978.	462 + 537	724 + 256	146 + 538
	264 + 325	316 + 590	524 + 585
	4 372 + 2 626	4 572 + 3 218	3 247 + 4 539
	5 014 + 3 683	1 634 + 5 275	2 198 + 3 240

979.	724 — 513	630 — 218	572 — 438
	948 — 327	904 — 463	864 — 592
	4 289 — 1 174	2 470 — 1 356	4 738 — 3 529
	5 496 — 4 085	3 708 — 2 584	9 647 — 2 085

980.	476 + 389	600 — 328	345 — 186
	529 + 295	501 — 476	624 — 478
	4 375 + 2 486	2 300 — 1 124	2 472 — 1 398
	5 289 + 3 596	4 804 — 2 486	7 648 — 2 459

Джазыб тергерге.

981—994 №-ледеги примерле бла хыйсабланы кесигиз болуш-
лукъсуз террегиз.

$$981. \begin{array}{l} 365\,028 + 406\,785 - 196\,459 \quad 175\,601 - 89\,076 + 56\,475 \\ 700\,000 - 169\,708 + 58\,736 \quad 901\,010 - 72\,406 + 24\,786 \\ 300\,100 - 40\,265 + 75\,608 \quad 804\,100 - 635\,096 + 135\,678 \end{array}$$

$$982. \begin{array}{lll} 357 \times 48 : 24 & 756 \times 57 : 76 & 2\,576 \times 68 : 46 \\ 246 \times 64 : 48 & 846 \times 87 : 58 & 4\,392 \times 70 : 36 \\ 627 \times 65 : 39 & 954 \times 45 : 54 & 2\,240 : 35 \times 95 \end{array}$$

$$983. \begin{array}{l} 372 \times 65 : 39 \quad 48\,735 : 45 \times 87 - 4\,975 \\ 248 \times 84 : 56 \quad 63\,864 : 36 \times 76 - 8\,096 \\ 620 \times 78 : 52 \quad 75\,402 : 18 \times 68 - 9\,878 \end{array}$$

984. Лётчик бир кюн 6 сагъат, экинчи кюн 9 сагъат учханды. Биринчи кюн экинчи кюн учханындан эсе 1 275 км-ге аз учханды. Ол хар сагъатха бирча джол къоратыб учхан эсе, хар кюн сайын ненча километр учханды?

985. Бир школа-интернатда 330 сомгъа 55 шиндик сатыб алгъандыла, экинчиге—аллай 75 шиндик алгъандыла. Экинчи школа-интернат биринчиден эсе шиндиклеге неллей бир артыкъ ачха тэлегенди? (Хыйсабны эки тюрю джол бла этигиз.)

986. Бирча къумачдан бары да 72 м болгъан эки тоб сатыб алгъандыла. Бир къумач тобну багъасы 960 сом эди, экинчини багъасы 480 сом эди. Хар тобда ненча метр къумач болгъанды?

987. Поезд биринчи кюн 900 км джол къоратханды, экинчи кюн ол барыууча барыб, 765 км джол къоратханды. Поезд биринчи кюн экинчи кюнден эсе джолда 3 сагъатны артыкъ болгъанды. Поезд ол эки кюнню хар биринде ненча сагъатны джюрюб баргъанды?

988. Эки пристаньдан бир заманны ичинде бир-бирлерине тюберча эки кеме чыкъгъандыла. Биринчи кеме хар сагъатха 27 км этгенди, экинчи уа хар сагъатха 21 км этгенди. Пристаньланы аралары 567 км эсе, кемеле ненча сагъатдан тюбешгендиле?

989. Бир школ 636 сомгъа 28 стол бла 12 шкаф сатыб алгъанды, башха школ 375 сомгъа аллай 15 шкаф сатыб алгъанды. Бир столну багъасы неди?

990. Эки китаб шкафда 1536 китаб болгъанды. Биринчи шкафдан 156 китаб алгъанларында, экинчиден'а 3 кере кѣб алгъанларында, шкафлада к'валгъан китабланы саны тенъ болгъанды. Хар шкафда ненча китаб к'валгъанды?

991. Бир завод 27 ящик ч'юй алгъанды, экинчи завод'а аллай 18 ящик алгъанды. Ящикле бары да 1080 кг чекгендиле. Биринчи завод хар ай сайын тенъ к'воратыб, алгъан ч'юйлерин 2 айгъа бошагъанды. Биринчи завод бир айгъа ненча килограмм ч'юй к'воратханды?

992. Ал 16 кюннѣ китаб тышлагъан мастерской библиотекакъа 1376 китабны тышлагъанды, андан сора хар кюн'юне 24 китабха артыкъ тышлаб башлагъанды эмда ишни к'валгъанын 10 кюннѣ бошагъанды. Мастерской са'улай да ненча китаб тышлагъанды?

993. 1) Поезд 1620 км джолну 32 сагъатха к'воратыргъа керекди. Ол джолну 540 км-ин хар сагъатха 45 км этиб баргъанды. Барлыкъ джерине тамам болджалына барыр ючюн алайдан ары сагъатына ненча километр этиб барыргъа керекди?

2) Бу хыйсабда 1620 деген санны 1720 деген сан бла алмашдырыб джанъыдан чыгъарыгъыз.

994. Аралары 900 км болгъан тенъиз джагъада орналгъан эки шахардан, бир заманны ичинде, бир-бирлерине туберча эки кеме чыкъгъандыла. Ала 18 сагъатдан тубешгендиле. Бир кеме хар сагъатха 26 км этиб баргъанды. Экинчи кеме бир сагъатха неллей бир джорюгенди?

Эм бош кесекле.

Кесеклени кыуралыулары.

995. Биринчи алма ненча тенъ кесек болуб кесилгенди? Алманы джартысын кѣргюзюгюз. Сау алмада ненча джарым барды?



996. Экинчи алма ненча тенъ кесек этилиб кесилгенди? Алманы тѣртден бирин, тѣртден экисин, тѣртден ючюсюн, тѣртден тѣртюсюн кѣргюзюгюз. Сау алмада тѣртден бир этиб алыннъан юлюшле ненча бардыла?

997. Биринчи тѣгерек ненча тенъ кесекге юлешиннъенди? Экинчи тѣгерек'а? ючюнчю тѣгерек'а?



Тѣгерекни джартысын кѣргюзюгюз; тѣртден экисин кѣргюзюгюз; тѣртден ючюсюн кѣргюзюгюз; тѣртден тѣртюсюн кѣргюзюгюз. Сау тѣгерекде тѣртден бир юлюшле ненча бардыла? Тѣгерекни джарымында тѣртден бир юлюшле ненча бардыла?

Сау тѣгерекде сегизден бир юлюшле ненча бардыла? Тѣгерекни джарымында сегизден бир юлюшле ненча бардыла? Тѣгерекни тѣртден биринде уа?

998. Тюз сызны узунлугъу 12 см болгъан отрезогун сызыгъыз. Аны эки тень кесекге юлешигиз эмда экиден бир кесеклерин кѣргюзюгюз.

Отрезокну тѣрт кесекге юлешигиз (хар джарымны экиге бѣлюу джол бла) эмда тѣртден бир кесегин, тѣртден эки кесегин, тѣртден юч кесегин, тѣртден тѣрт кесегин кѣргюзюгюз.

Отрезокну сегиз тень кесекге юлешигиз (хар тѣртден бир кесегин экиге бѣлген джол бла) эмда сегизден бир юлюшюн, сегизден эки юлюшюн, сегизден сегиз юлюшюн кѣргюзюгюз.

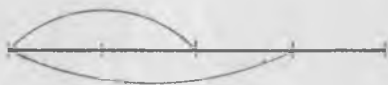
999. Бирликде ненча джарым барды? ненча тѣртден бир юлюш барды? ненча сегизден бир юлюш барды?

1000. Кюн сайын бетлени санын тень окъуб, сохда китабны 4 кюннѣ бошагъанды. Сохда китабны 1 кюннѣ ненчадан бир юлюшюн окъугъанды? 2 кюннѣ уа? 3 кюннѣ уа?

1001. Самолѣт сагъатына бирча учуу бла 8 сагъатны ичинде талай джол кѣоратханды. Самолѣт 1 сагъатха джолну ненчадан бир кесегин учуб ѣтгенди? 3 сагъатха уа? 5 сагъатха уа? 7 сагъатха уа?

1002. Столовая кюн сайын тень кѣоратыуу бла саулай гардошун 8 кюннѣ кѣоратыб бошагъанды. Ол 1 кюннѣ гардошуну ненчадан бир кесегин кѣоратханды? 5 кюннѣ уа? 3 кюннѣ уа? 7 кюннѣ уа?

1003. Тюз сызны отрезогу тѣрт тень кесекге юлешиннѣнди. Ол кесеклени экиси сау отрезокну ненчадан бир кесеги боллукъдула? Юч кесеги уа?



1004. Тюз сызны отрезогу сегиз тень кесекге юлешиннѣнди. Аладан беш кесек сау отрезокну ненчадан бири боллукъду? джети кесеги уа?



Кесек былай джазылады: кесекде ненча юлюш болгъанын кѣргюзген санны джазыб, тюбюне сыз тартадыла, аны тюбюне юлюшле къаллай юлюшле болгъанларын кѣргюзген, башхача айтханда, бирлик ненча тенъ кесекге юлешиннѣенин кѣргюзген санны джазадыла. Сѣз ючюн: сегизден юч кесеги дегенни былай джазадыла: $\frac{3}{8}$.

1005. Кесеклени окъугъуз:

$$\frac{1}{2}; \quad \frac{1}{4}; \quad \frac{1}{8}; \quad \frac{3}{4}; \quad \frac{5}{8}; \quad \frac{7}{8}; \quad \frac{3}{8}.$$

Бу кесекле къалай чыкъгъандыла?

1006. Бу кесеклени джазыгъыз: экиден бир; тѣртден юч; сегизден беш; тѣртден бир; сегизден юч; тѣртден эки; сегизден бир; сегизден джети.

Бу кесеклени хар бири къалай чыкъгъанды?

1007. Тюз сызны отрезогу ненча тенъ кесекге юлешиннѣенди? Отрезокну ондан бир кесегин кѣргюзюгюз; ондан эки кесегин, ондан юч кесегин, ондан он кесегин кѣргюзюгюз. Сау отрезокда онлукъ кесекледен ненча кесек барды?



1008. 1) 1 см дециметрни ненчадан бир кесеги болады? 2 см'а? 4 см'а? 8 см'а? 6 см'а? 9 см'а?

2) 1 дм метрни ненчадан бир кесегин къурайды? 3 дм'а? 5 дм'а? 9 дм'а?

3) 1 мм сантиметрни ненчадан бир кесегин къурайды? 3 мм'а? 8 мм'а? 6 мм'а?

1009. 1) Кесеклени окъугъуз:

$$\frac{1}{10}, \quad \frac{3}{10}, \quad \frac{9}{10}, \quad \frac{7}{10}, \quad \frac{5}{8}, \quad \frac{3}{4}$$

2) Кесеклени тархла бла джазыгъыз: ондан эки; ондан джети; сегизден юч; ондан тѣрт; ондан тогъуз; ондан юч.

1010. Бирликде сегиз юлюшледен ненча барды? онлукъ юлюшледен'а?

1011. Сохда хар сагъат сайын тенъ къазыб, садда бир участокну тёрт сагъатха къазгъанды. Ол бир сагъатха ишни къаллай бир кесегин этгенди? 2 сагъатха уа? 3 сагъатха уа?

1012. Сохда къызчыкъ хар сагъатха тенъ иш къоратыб бир палатканы 10 сагъатха тикгенди. Ол 1 сагъатха ишни къайсы кесегин этгенди? 3 сагъатха уа? 7 сагъатха уа?

1013. Кесеклени окъугъуз:

$$\frac{1}{2}, \frac{3}{10}, \frac{1}{8}, \frac{5}{8}, \frac{3}{4}, \frac{7}{8}, \frac{9}{10}$$

1014. Кесеклени джазыгъыз: сегизден бир; ондан бир; тёртден юч; ондан юч; сегизден беш; ондан джети.

1015. 1) Суратда кёргюзюлгенича тенъ узунлукълары болгъан беш тюзмюйюш полоска сызыгъыз.

1									
$\frac{1}{2}$					$\frac{1}{2}$				
$\frac{1}{4}$		$\frac{1}{4}$			$\frac{1}{4}$		$\frac{1}{4}$		
$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$
$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{10}$

Биринчи полоска бирни кёргюзеди. Экинчи полоска эки тенъ кесекге—эки джарымгъа юлешиннъенди. Ючюнчю тёрт тенъ кесекге—тёртден тёрт юлюшге юлешиннъенди. Тёртюнчю сегиз тенъ кесекге—сегизден сегиз юлюшге юлешиннъенди. Бешинчи он тенъ кесекге—ондан он юлюшге юлешиннъенди.

2) Бу чертёжню болушлугъу бла бу тѣбенинъи соруулагъа джуаб беригиз:

Бирликде ненча джарым барды? Бирликде тёртден бир юлюш ненча барды? Бирликде сегизден бир юлюшле ненча бардыла? джарымда уа? Бирликде ондан бир юлюшле ненча бардыла? джарымда уа?

Санны бир неда талай кесегин табыўға хыйсабла.

1016. Партаға 16 кубикни салығыз. Бу кубиклени санларыны $\frac{1}{4}$ -ин кялай табарға боллукъду? Ала ненча кубик боллукъдула?

1017. 12 клетка узунлугъу болған полоска 4 тенъ кесекге юлешиннъенди эмда ол полосканы $\frac{1}{4}$ кесеги карандаш бла боялгъанды. Ненча клетка боялгъанды?



$$\frac{1}{4}$$

1018. 16 клеткасы болған полосканы сызығыз; полосканы $\frac{1}{4}$ -ин кызыл бояғыз, аны ызындан келген $\frac{1}{4}$ кесегин кёк бояғыз эмда дагъыда $\frac{1}{4}$ -ин сары бояу бла бояғыз. Бютеу полосканы ненчадан бир кесеги боялгъанды? Ненча клетка боялгъанды?

1019. Партаға 20 кубикни салығыз. 20 кубикни $\frac{3}{4}$ -юн айырыб бир джанына салығыз. Ала ненча кубик боллукъдула?

1020. Узунлугъу 8 см болған отрезокну сызығыз. Алгъы бурун отрезокну $\frac{1}{4}$ -ин, андан сора отрезокну $\frac{3}{4}$ -юн табығыз.

1021. Метрни $\frac{1}{2}$ -инде ненча сантиметр барды? Метрни $\frac{1}{4}$ -инде ўа? Метрни $\frac{1}{10}$ -де ўа? Метрни $\frac{3}{10}$ -де ўа? Метрни $\frac{7}{10}$ -де ўа? Аланы метрде кёргюзюгюз.

1022. Узунлукълары 40 см болған юч кягъыт полосканы хазырлагъыз. Биринчи полосканы узунлугъуну $\frac{3}{4}$ -юсюне белги салығыз, экинчини узунлугъуну $\frac{5}{8}$ -ине, ючюнчюню узунлугъуну $\frac{9}{10}$ -уна белги салығыз.

1023. Китабны 128 бети барды. Джашчыкь биринчи кюн китабны $\frac{1}{2}$ -ин окъугъанды. Джашчыкь биринчи кюн ненча бет окъугъанды?

1024. Коробкада 200 перо бар эди. Сохдалагъа январда аланы $\frac{1}{10}$ -и, февральда $\frac{3}{10}$ -ю берилгенди. Январда ненча перо эмда февральда ненча перо берилгенди?

1025. Килограммны $\frac{1}{2}$ -инде ненча грамм барды? килограммны $\frac{1}{4}$ -инде \dot{y} а? килограммны $\frac{3}{4}$ -юнде \dot{y} а? килограммны $\frac{1}{10}$ -инде \dot{y} а? килограммны $\frac{3}{10}$ -юнде \dot{y} а?

1026. Тоннаны $\frac{1}{2}$ -инде ненча килограмм барды? тоннаны $\frac{1}{4}$ -инде \dot{y} а? тоннаны $\frac{3}{4}$ -юнде \dot{y} а? тоннаны $\frac{1}{10}$ -инде \dot{y} а? тоннаны $\frac{7}{10}$ -синде \dot{y} а?

1027. Километрни $\frac{1}{2}$ -инде ненча метр барды? километрни $\frac{1}{4}$ -инде \dot{y} а? километрни $\frac{1}{8}$ -инде \dot{y} а? километрни $\frac{3}{8}$ -юнде \dot{y} а? километрни $\frac{3}{10}$ -де \dot{y} а?

1028. Пионер лагерде сабийле бир кюнъе 1 кг ромашка джыйгъандыла, къургъатхан заманда аны аурлу гъуну $\frac{7}{10}$ -си кетиб къалады. Къургъакь болгъандан сора ол ромашкала неллей бир тартарыкъдыла?

1029. Школ бир айгъа окъуучулагъа 380 тетрадь бергенди; аланы $\frac{3}{10}$ -ю бир сызлы тетрадла болгъандыла; $\frac{1}{4}$ -и—клеткалы, къалгъанлары \dot{y} а—эки сызлы тетрадла болгъандыла. Эки сызлы тетрадла ненча болгъандыла?

1030. Сомну $\frac{1}{2}$ -инде ненча капек барды? сомну $\frac{1}{4}$ -де \dot{y} а? сомну $\frac{3}{4}$ -юнде \dot{y} а? сомну $\frac{1}{10}$ -де \dot{y} а? сомну $\frac{7}{10}$ -синде \dot{y} а?

1031. Тоннаны $\frac{1}{2}$ -инде ненча центнер барды? тоннаны $\frac{1}{10}$ -инде \dot{y} а? тоннаны $\frac{3}{10}$ -юнде \dot{y} а? тоннаны $\frac{7}{10}$ -синде \dot{y} а?

1032. Заводда 3600 ишчи болгъанды. Ишчилени барыны тёртден ючюсю эркиши, къалгъанлары—тиширыу болгъанды. Заводда ненча тиширыу бар эди?

1033. 160-ны $\frac{3}{4}$ -юн табыгъыз. 6800-ню $\frac{5}{8}$ -ин табыгъыз.

1034. Школ сабийле орнатыргъа чететден нызы бла къайын терекчикле келтиргендиле. Нызы терекчикле 40 болгъандыла, къайын терекчикле нызы терекчиклени саныны $\frac{5}{8}$ -и тенъли болгъандыла. Школ сабийле ненча къайын терекчик келтиргендиле?

1035. Сабийле питомникден джѐге эмда бусакъ терекчикле келтиргендиле. Бусакъ тереклени саны 60 болгъанды, джѐге терекчиклени саны бусакъ тереклени саныны $\frac{3}{4}$ -ю тенъли болгъанды. Сабийле ненча джѐге терек келтиргендиле?

1036. Тюкенде 640 кг крупа бар эди. Ол крупаны $\frac{3}{10}$ -ю принч болгъанды. $\frac{1}{8}$ -и—туй болгъанды, крупаны къалгъаны гречка болгъанды. Соруу салыгъыз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз.

1037. Тѐрт октябрѐнок джулдузчукъну хар бири бир айгъа 120 кг эсги къагъыт джыяргъа сѐз бергенди. Биринчи ыйкъда биринчи джулдузчукъ джыяргъа сѐз берген къагъытларыны саныны $\frac{1}{10}$ -ин, экинчи — $\frac{1}{4}$ -ин, ючюнчю — $\frac{1}{8}$ -ин эмда тѐртюнчю джулдузчукъ — $\frac{1}{2}$ -ин джыйгъанды. Биринчи ыйкъны аягъында къайсы джулдузчукъ биринчи орунну алгъанды? Экинчи орунну ўа? ючюнчюю ўа? тѐртюнчюю ўа?

1038. Къайсы болса да бир санны талай кесегин табаргъа керек болгъан хыйсаб джарашдырыгъыз.

1039. Тѐрт октябрѐнок джулдузчукъ джер семиртирге кюл джыйыу иште эришгендиле. Биринчи джулдузчукъ кыш 240 кг кюл джыйгъанды, экинчи джулдузчукъ ол джыйгъанны $\frac{1}{4}$ -ин, ючюнчю — $\frac{1}{10}$ -ин, тѐртюнчю — $\frac{1}{8}$ -ин джыйгъандыла.

Ол джулдузчукъланы къайсысы биринчи оруннъа чыкъгъанды? экинчи оруннъа ўа? ючюнчюге ўа? тѐртюнчюге ўа?

1040. Бу санланы хар биринчи $\frac{3}{4}$ -юн табыгъыз: 72; 360; 280; 732.

1041. Бу санланы хар бирини $\frac{5}{8}$ -ин табыгъыз: 48; 240; 584; 928.

1042. Бу санланы хар бирини $\frac{3}{10}$ -юн табыгъыз: 70; 400; 650; 780.

1043. 768-ден аны сегизден бир кесегин алыгъыз.

1044. 680-ден аны $\frac{3}{4}$ -юн алыгъыз.

1045. 940-дан аны $\frac{7}{10}$ -син алыгъыз.

1046. 430-ну джарымына 780-ни джарымын кьошугъуз.

Заманны ёлчелери.

Сутка, сагъат, минут, секунд.

Суткада 24 сагъат барды.

Сагъатда 60 минут барды.

Минутда 60 секунд барды.

1047. 1) Заманны къысха кесекчиклери секундла бла ёлченеделе.

Бир секундха 1-2 атлам этерге—1 м барыргъа боллукъду. 10 секундха 1-ден 10-нъа дери санаргъа боллукъду. 60 секундха 1-ден 60-ха дери дженъил санаргъа боллукъду.

2) 2 минутда ненча секунд барды? 5 минутда уа? 10 минутда уа? Бир сагъатда ненча секунд барды?

120 сек. ненча минутну къуарарыкъды? 180 секунд'а? 360 секунд'а? 600 секунд'а?

1048. 1) Сагъат эмда минут стрелкасы болгъан циферблат этигиз (урунууъгъа юретиу дерсде.)

2) Сагъат эмда минут стрелкала бла хайырланыб заманны дженъил эмда тюз билирге юренигиз.

3) Сагъатны тёртден бири ненча минут болады? тёртден экиси, башхача айтханда, джарым сагъат'а? сагъатны тёртден ючюсю уа?

1049. Сагъат 5 сагъ. бла 15 мин. кёргюзеди. Аны къысхаракъ къалай айтыргъа боллукъду? (Алтыгъа тёртден бир.) Сагъат 5 сагъ. бла 30 мин. кёргюзеди. Аны къысхаракъ къалай айтыргъа боллукъду? Сагъат 5 сагъ. бла 45 мин. кёргюзеди. Аны къысхаракъ къалай айтыргъа боллукъду? Сагъат 11 сагъ. бла 55 мин. кёргюзеди. Аны къысхаракъ къалай айтыргъа боллукъду?

1050. 1) Бусагъатда он сагъатха джарым болгъанды. Ол ненча сагъат эм минут болады?

2) Бусагъатда 11 сагъатха 10 мин. кереклиди. Ол ненча сагъат эм минут болады?

1051. 1) Тетрадха кюнню ичинде не этгенигизни эмда не заманда этгенигизни джазыгъыз:

Эртден бла ... сагъатда уянама.

Школгъа ... сагъатда барама.

Школдан ... сагъатда къайытама.

Хауада ... сагъатдан ... сагъатха дери айланама эм ойнайма.

... сагъатдан ... сагъатха дери дерслерими хазырлайма.

... сагъатдан ... сагъатха дери анама юй ишде болушама.

... сагъатдан ... сагъатха дери китаб окъуйма.

2) Къаллай бир заманны иесиз: а) китаб окъугъаннъа эм дерсле этгеннъе? б) оюннъа эм хауада айланыугъа? в) юй ишде анагъызгъа болушуугъа?

1052. Школ сабийле экскурсияда 1 сагъ. 10 мин. болгъандыла. Школ сабийле экскурсияда саулай да ненча минутну болгъандыла?

1053. Алиса 400 м-ни 1 мин. 32 сек. чабханды. Алиса 400 м-ни ненча секундха чабханды?

1054-чю эм 1055-чи №-ледеги хыйсабланы циферблатны болушлугъу бла тергегиз.

1054. Биринчи дерс 8 сагъ. 30. мин. башланнъанды. Дерс 45 минут баргъанды. Андан сора 10 минутну перемена болуб тургъанды. Экинчи дерс къачан башланнъанды?

1055. Экинчи дерс 9 сагъ. 25 мин. башланнъанды эм 45 минут баргъанды. Перемена 20 минут бола эсе, ючюнчю дерс не заманда башланнъкъды?

1056. Кесигизни классда дерсле башланнъан эмда бошалгъан заманларыны юсюнден хыйсабла джарашдыргъыз эмда аланы чыгъарыгъыз.

1057. Пионерле кюнню 2 сагъатында чегетге кетиб, инъирде 6 сагъатда юйлерине къайытхандыла. Ала ненча сагъат айланыб келгендиле?

1058. Тюкен эртденбла 9 сагъатдан кюнню 1 сагъатына дери, кюнню 2 сагъатындан инъир 6 сагъатха дери ачылады. Тюкен ненча сагъатны ачыкъ турады?

1059. Юннатла кюнню 1 сагъатында школ садда ишге кириб, 3 сагъат бла 15 минут ишлегендиле. Ала ишни къайсы сагъатда бошагъандыла?

1060. Тракторчу эртденбла 7 сагъатда джерни сюрюб башлаб, 8 сагъатны ичине аны сюрюб бошагъанды. Тракторчу джерни сюрюб къайсы сагъатда бошагъанды?

1061. Школда утренник 1 сагъат бла 15 минут барыб, кюнню 12 сагъатында бошалгъанды. Утренник ненча сагъатда башлангъанды?

1062. Сохдала Чететни кюнюнде 2 сагъат бла 30 минутну терек орнатхандыла эм ишни кюнюз 4 сагъатында бошагъандыла. Ала ишге не заманда кирген эдиле?

1063. Къызчыкъ джукъларгъа инъирде 9 сагъатда джатханды эм экинчи эртденбла 7 сагъатда уянгъанды. Къызчыкъ ненча сагъат джукълагъанды?

1064. Поезд Москвадан инъирде 11 сагъатда чыкыгъанды эм Ленинградха экинчи кюн эртденбла 9 сагъатда келгенди. Поезд джолда ненча сагъатны болгъанды?

1065. Экскурсантла кеме бла Горький шахардан кюнню 12 сагъатында чыкыгъандыла эм экинчи кюн Ульяновск шахаргъа кюнню 4 сагъатында келгендиле. Горькийден Ульяновскийге дери экскурсантла кемеде ненча сагъатны келгендиле?

1066. Эртденбла кюн 6 сагъатда чыгыб, инъирде 7 сагъатда батханды. Кюнню узунлугъу ненча сагъатды?

1067. Эртденбла кюн 5 сагъатда чыкыгъанды. Кюнню узунлугъу 15 сагъат эсе, кюн къайсы заманда батханды?

1068. Кесигизни табигъат календарыгъыз бла кесигизни джеригизге кёре кюнню чыкыгъаны бла батханына хыйсабла къурагъыз эм аланы тергегиз.

Ёмюр, джыл, ай.

Ёмюр 100 джылгъа тенъди.

Джыл 12 айгъа тенъди.

Ай 30 неда 31 кюннъе тенъди (февраль 28 неда 29 кюн болады).

Январда 31 кюн болады.

Февральда 28 неда 29 кюн болады.

Мартда 31 кюн барды.

Апрелде 30 кюн барды.

Майда 31 кюн барды.

Июнда 30 кюн барды.

Июльда 31 кюн барды.

Августда 31 кюн барды.

Сентябрда 30 кюн барды.

Октябрда 31 кюн барды.

Ноябрда 30 кюн барды.

Декабрда 31 кюн барды.

1069. Джылны айларын бир-бири ызларындан айтыгъыз эм-да хар айда ненча кюн болгъанын кѣргюзююз.

1070. Джылны ненча айы 30-ушар кюндю? Ол айланы атларын айтыгъыз.

1071. Джылны ненча айы 31-ишер кюндю? Ол айланы атларын айтыгъыз.

1072. Март, апрель эм май джазгъы айлагъа тергеледиле. Джазгъы айлада ненчашар кюн барды?

1073. Декабрь, январь, февраль къыш айлагъа тергеле эсе-ле, къыш ненча кюнню барады?

1074. 8 ъмюр ненча джыл болады? 12 ъмюр'а? 15 ъмюр'а? 19 ъмюр'а?

1075. Бу текстни джазыгъыз эм бош орунлагъа керекли санланы салыгъыз:

1) Мен ... джылда туугъанма.

2) Меннѣ ... джыл болду.

3) Биз ... ъмюрге джашайбыз.

4) Бусагъатда ... джыл барады.

5) ... джылдан 21 ъмюр башланлыкъды.

6) 20-чы ъмюрге бизни къыралыбызда Уллу Октябрь социалист революция болгъанды: ол ... джылда болгъанды.

7) Джерни биринчи искусственный спутниги дуняны юсюнде эм алгъа 1957 джылда бизни къыралда джиберилгенди.

8) 1959 джылда бизни къырал Айгъа биринчи ракета ийгенди.

1076. Абадан ѣлчелени гитчерек ѣлчелеге айландырыгъыз:

1 сут. = 24 сагъ. 2 сагъ. = 120 мин. 3 мин. = 180 сек.

2 сут. = 48 сагъ. 3 сагъ. = 4 мин. =

4 сут. = 5 сагъ. = 6 мин. =

7 сут. = 8 сагъ. = 8 мин. =

10 сут. = 10 сагъ. = 10 мин. =

1077. Гитче ѣлчелени абадан ѣлчелеге айландырыгъыз:

48 сагъ. = 2 сут. 60 мин. = 1 сагъ. 120 сек. = 2 мин.

72 сагъ. = 120 мин. = 180 сек. =

96 сагъ. = 240 мин. = 300 сек. =

144 сагъ. = 360 мин. = 480 сек. =

240 сагъ. = 540 мин. = 600 сек. =

1078. Школда 210 сохда барды. Хар сохда дерсде 1 минутну зыраф этсе, школну сохдалары бары да 4 дерсде 14 сагъатны зыраф этерикдиле деб сабийле алай тергегендиле. Сабийле тюзмю тергегендиле?

Сизни классда зыраф заман этилгени болгъан эсе, быллай тергеу этиб кёрююз.

1079. Аякъ кийим фабрика 7 сагъатха 7 140 пара аякъ кийим этгенди. Фабрика минутха ненча пара аякъ кийим этеди?

1080. Фабрика 7 сагъатха 273 420 тетрадь этеди. Фабрика минутха ненча тетрадь этеди?

1081. (28 396 + 844 364) : 42	270 × 90 : 54
(801 070 — 756 106) : 36	675 × 86 : 45
(911 020 — 136 840) : 17	5 925 × 75 : 25
(900 000 — 860 220) : 39	6 944 × 70 : 28

Геометрия материал.

Тюз сыз эм отрезок.

1082. Бу сызланы къайсылары тюз сыз болуб тартылгъанды?



1083. Тёгерегигизде затлада тюз сызланы кёргюзюгюз.

1084. Халы тюз сызны кёргюзюрча аны алай тартыгъыз.

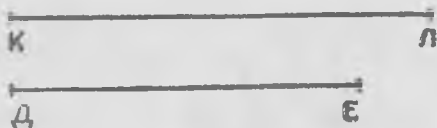
1085. Бюкленнъен джери тюз сыз халда болурча къагъытны алай бюклегиз.

1086. Сызгъыч бла тюз сыз тартыгъыз.



1087. Тюз сызда А бла Б точкаларыны арасындагъы кесегин алайыкъ. АБ тюз сызны отрезогу боллукъду.

1088. КЛ отрезокну узунлугъун эмда ДЕ отрезокну узунлугъун да ёлчелегиз.



1089. Къанъада тюз сызны узунлугъу 32 см болгъан отрезогун сызыгъыз.

Плотникле, мычхычыла, столярла тюз сызны тартар ючюн мел джугъу болгъан инъичге джыджым бла хайырланадыла. Джыджымны тартыб туруб, дженъил иеди-ле. Къанъагъа неда агъачха джыджымны ызы тюз сыз болуб тюшеди.



1090. Инъичге джы-джымчыкъны болушлугъу бла къанъада неда партаны башында тюз сызны тартыгъыз.

1091. Тетрадарыгъыз-да тюз сызны эки отрезогун тартыгъыз: бирини узунлугъу 8 см, экинчини уа—6 см 5 мм болгъан.

1092. Тюз сызны юч отрезогун тартыгъыз: бирини узунлугъу—9 см, экинчини—5 см 2 мм, ючюнчю—7 см 9 мм болгъан.

1093. Алгъын кез къарам бла, экинчи ёлчелеб, сызланы узунлукъларын табыгъыз:



Юч отрезокну суммасы неллей бирди?

Биринчи эки отрезокну разностлары неллей бирди?

Ючюнчю отрезок бла экинчи отрезокну разностлары неллей бирди?

Джерни юсюнде тюз сызланы рулетка бла, не ёлче сынджыр бла, неда джер циркуль бла ёлчелейдиле.



Ёлче сынджырны орнуна 10 м узунлугъу болгъан ёлче джыджым этерге боллукъду. Ёлче джыджымны къыйырларын къазыкчыкълагъа илиндирир эмда тартыб керир ючюн къыйырларында илгикле этерге керекди. Джыджымны хар метрине 1 м, 2 м, 3 м, д. а. к. узунлукъну кёрюзген джазыулары болгъан къанъачыкъла бегитедиле.

Тюз сызланы джерни юсюнде белгилеб тартыу эм аланы ёлчелеу.

Джерни юсюнде тюз сызла белгилени болушукълары бла тартыладыла. Эки белги (таякъ, багъана) ючюнчюню джабарча аланы алай салыргъа керекди.



1094. Джерде тюз сызны белги салыу бла тартыгъыз эм аны ёлчелегиз.

1095. Джерде белги салыу бла узунлугъу 25 м болгъан тюз сыз тартыгъыз.

1096. Эки затны арасыны узунлугъун кёз къарам бла билигиз эм ол узунлукъну ёлчелегиз.

1097. 1) 10 м узунлукъну кёз къарам бла ёлчелеб, къазыкъчыкъла бла белгилегиз, андан сора рулетка бла ёлчелегиз.

2) 20 м узунлукъну кёз къарам бла ёлчелегиз, къазыкъчыкъла бла белгилегиз, андан сора рулетка бла ёлчелеб, тюз-терс болгъанын сынагъыз.

3) 30 м узунлукъ бла да аныча этигиз.

Мюйюшле.

Тюз мюйюшле.

1098. Тёгерегигизде затлада тюз мюйюшлени кёргюзюгюз.



Тюз мюйюшден уллу мюйюш—дуббукъ болады, тюз мюйюшден гитче мюйюш—джити мюйюш болады.



1099. Бу суратда тюз, джити, дуббукъ мюйюшлени кёргюзюгюз.



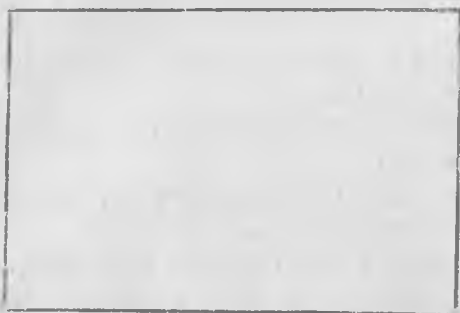
Тюз мюйюшлени сызар ючюн эмда аланы тюз-терс болгъанларын сынар ючюн угольникни джорютедиле.



1100. Линейканы эм угольникни болушлугъу бла алгъа клетка къагъытда, андан сора тюз къагъытда тюзмюйюш сызыгъыз.

1101. Тюз мюйюшден улуу болгъан эмда тюз мюйюшден гитче болгъан мюйюшле сызыгъыз.

Тюзмюйюш.



1102. Тюзмюйюшню ненча джаны барды? Тюзмюйюшню бир-бирине къаршчы тургъан джанларын кѣргюзюгюз.

1103. 1) Тюзмюйюшню хар джанын ѳлчелегиз.

2) Тюзмюйюшню къайсы джанлары бир-бирине тенъдиле?

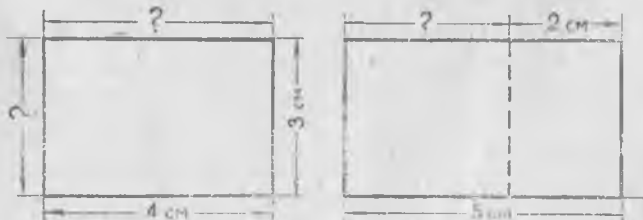
1104. Тюзмюйюшню ненча мюйюшю барды? Тюзмюйюшню мюйюшлери къаллайладыла?

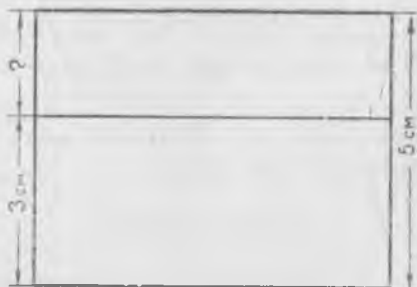
Тюзмюйюшню бир-бирлерине къаршчы тургъан джанлары тенъдиле.

Тюзмюйюшню мюйюшлери бары тюздюле.

1105. Тѣгерегигизде затлада тюзмюйюшлени кѣргюзюгюз.

1106. Бу берилген фигуралагъа къарагъыз эм соруу белгиле салыннъан джанларын табыгъыз (суратла гитче этилиб салыннъандыла).



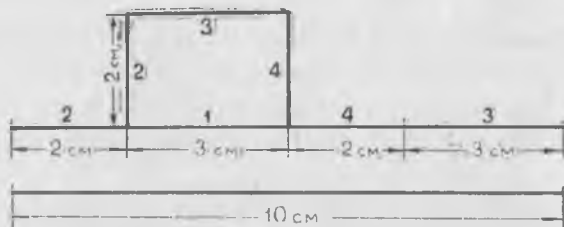


1107. Къанъада узунлугъу 35 см, кенълиги да 20 см болгъан тюзмюйюш сызыгъыз.

1108. 1) Тетрадлада узунлугъу 7 см, кенълиги 5 см болгъан тюзмюйюш сызыгъыз.

2) Тетрадлада узунлугъу 6 см, кенълиги андан 2 см-ге аз болгъан тюзмюйюш сызыгъыз.

1109. Узунлугъу 3 см, кенълиги 2 см болгъан тюзмюйюш берилгенди. Тюзмюйюшню тёрт джаныны суммасы неллей бирди?



Чыгъарыу. Тюзмюйюшню узунлугъу 3 см, кенълиги 2 см болса, аны бютеу джанларыны узунлугъу:

$$3 \text{ см} + 2 \text{ см} + 3 \text{ см} + 2 \text{ см} = 10 \text{ см} \text{ неда}$$

$$(3 \text{ см} \times 2) + (2 \text{ см} \times 2) = 6 \text{ см} + 4 \text{ см} = 10 \text{ см} \text{ боллукъду.}$$

1110. Тетрадлада узунлугъу 5 см, кенълиги 3 см болгъан тюзмюйюш сызыгъыз. Аны бютеу джанларыны суммасын табыгъыз.

1111. Тюзмюйюш формасы болгъан къабыргъа газетни узунлугъу 75 см-ди, кенълиги 40 см-ди. Къабыргъа газетни тёрт джанына джетер бояу къагъыт полосаны узунлугъу неллей бир болургъа керекди?

1112. Сизни къабыргъа газетни тёрт джанына джетер полосаны узунлугъуну юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

1113. Класс къанъаны узунлугъу ... дм-ди, кенълиги ... дм-ди, къанъаны 4 джанына джетер агъач планканы узунлугъу ненча метр болургъа керекди?

Джетмегенин билиб табыб, хыйсабны чыгъарыгъыз.

Квадрат.

1114. Квадратны ненча джаны барды? Квадратны хар джанын ёлчелегиз.



Квадратны джанлары бары тенъдиле.

Квадратны мюйюшлери бары тюздюле.

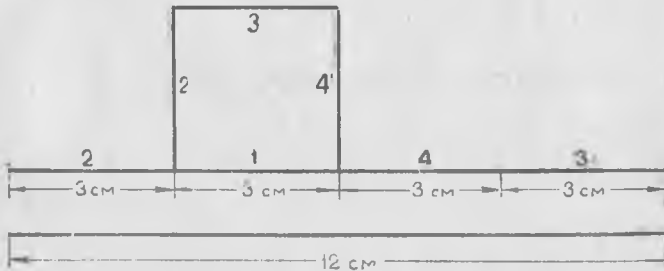
1115. Квадратны ненча мюйюшю барды? Мюйюшлери къллайладыла?

1116. Тёгерегигизде затлада квадратла кёргюзюгюз.

1117. Къанъада джаны 40 см болгъан квадрат салыгъыз.

1118. Джаныны узунлугъу 7 см болгъан квадратны тетрадарыгъызгъа сызыгъыз.

1119. Квадратны джаны 3 см-ди. Тёрт джаныны суммасы ненча болгъанын тергегиз.



Чыгъарыу. Квадратны бютеу джанларыны суммасы:

$$3 \text{ см} + 3 \text{ см} + 3 \text{ см} + 3 \text{ см} = 3 \text{ см} \times 4 = 12 \text{ см}.$$

Квадратны джанларыны суммасы 12 см болса, бир джаныны узунлугъу:

$$12 \text{ см} : 4 = 3 \text{ см} \text{ болады.}$$

1120. Квадрат формалы кълджаулукъну тёрт джанын кружева бла тигерге керекди. Кълджаулукъну хар джаныны узунлугъу 20 см болса, неллей бир кружева керек боллукъду?

1121. Квадратны джаны 24 см-ди. Тёрт джаныны суммасы ненча болгъанын тергегиз.

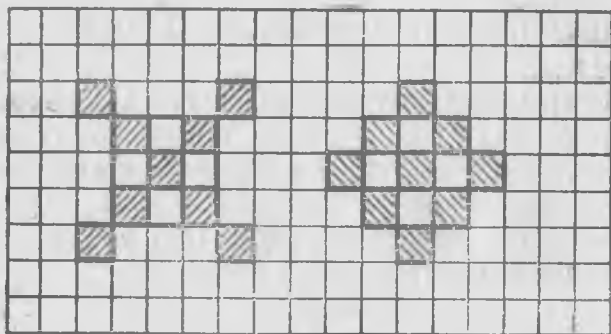
1122. Квадратны тёрт джаныны суммасы 28 см-ди. Аны джаныны узунлугъу неллей бирди?

1123. Квадратны джаны 16 см-ди. Аны төрт джаныны сум масын табыгъыз.

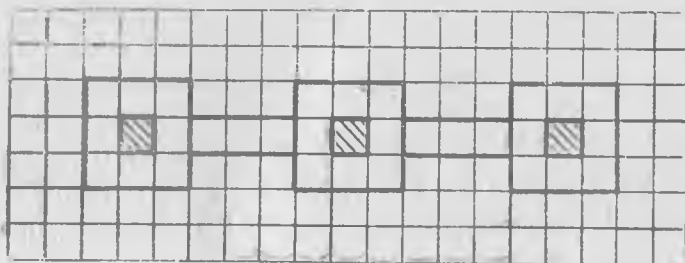
1124. Квадрат формасы болгъан стол джабыугъа чачакъ тигерге керекди. Джабыуу хар джаныны узунлугъу 125 см эсе, ненча метр чачакъ керекди?

1125. Квадратны джанларыны суммасы 36 см-ди, квадратны джаныны узунлугъун табыгъыз эм квадратны тетрадда салыгъыз.

1126. Тетрадда квадратладан быллай суратла (орнаментле) салыгъыз.



1127. Квадратладан эм тюзмюйюшледен быллай орнамент салыгъыз.



1128. Квадрат бла тюзмюйюшню нелери бирчады? Квадратны тюзмюйюшден неси башхады?

Джерде ёлчелеу.

1129. Школну арбазыны узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз.

1130. Школну арбазыны тегерегинде бурууу узунлугъу неллей бир болгъанын тергегиз.

1131. Кёз къарам бла къайсы болса да бир участокну узунлугъу бла кенълигин билигиз, андан сора аны джанларын ёлчелегиз.

1132. Сизни бачхагъызда хар культурагъа берилген участокну узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз. Чыкъгъан санланы тетрада быллай таблицагъа джазыгъыз:

Культураны аты	Участокну узуну	Участокну кенъи
Гардош		
Къобусда		
Агурча		
Быхы		
Чюгюндюр		

1133. Школдан сабийле экскурсиягъа баргъан тикген фабрикагъа дери джолну узунлугъун ала гитче этиб сызгъандыла. 100 м джолну орнуна ала тюз сызны гитче отрезокчугъун сызгъандыла. Школдан тикген фабрикагъа дери джолну узунлугъу неллей бирди?

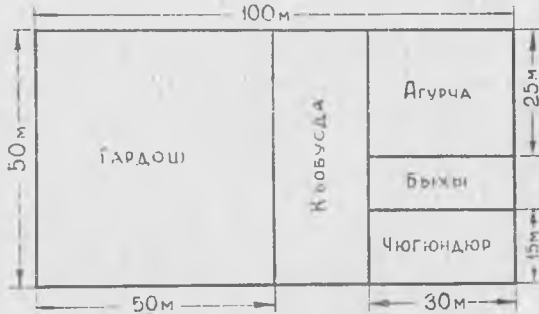


1134. Косино бла Васютино элени араларыны узунлугъу чертёжда гитче этилиб салыннъанды. Ол узунлукъну тергеб табыгъыз.



Хыйсабла.

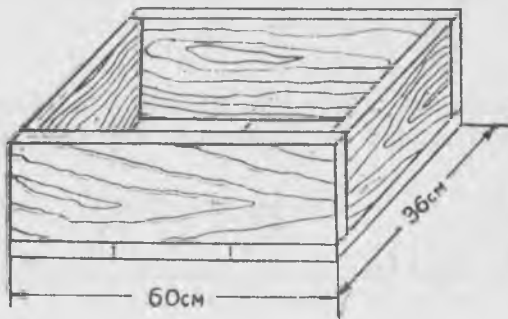
1135. Бачхада гардош, кюбусда, агурча, быхы эм чюгюндюр ёседи. Чертеж бла хар ол культурагъа берилген участокну узунлугъун эм кенълигин билигиз.



1136. Тюзмюйюш формасы болгъан садны узунлугъу 30 м-ди, кенълиги 18 м-ди. Садны тегерегине этилген бурууу узунлугъу неллей бирди?

1137. Тюзмюйюш формасы болгъан бачханы кенълиги 25 м-ди, узунлугъу кенълигинден эсе 15 м-ге кёбдю. Бачханы тегерегинде бурууу узунлугъу неллей бирди?

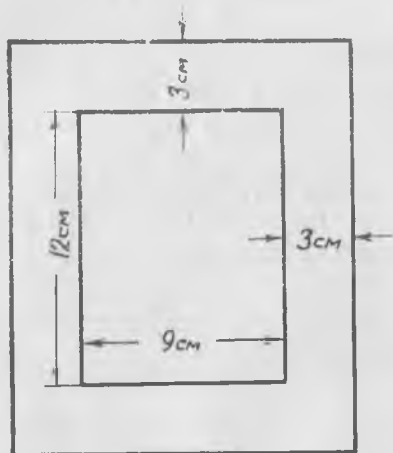
1138. Джашчыкъ расадалагъа, бу тюбюнде суратда гитче этилиб кёрюннъенча, ящик этерге излейди. Аллай ящик этер ючюн ненча метр къангъа керекди?



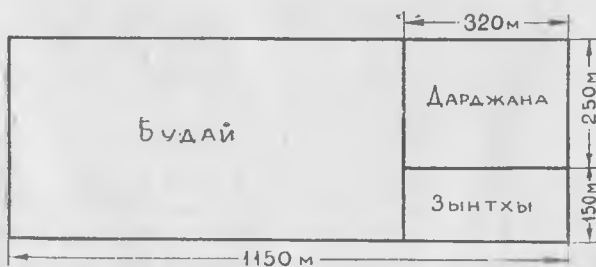
1139. Квадратны джаны 60 мм-ди. Тёрт джаныны суммасын тергеб табаргъа.

1140. Тюзмююшню узунлугъу 90 мм-ди, кенълиги андан 30 мм-ге къысхады. Аны джанларыны суммасын табыгъыз.

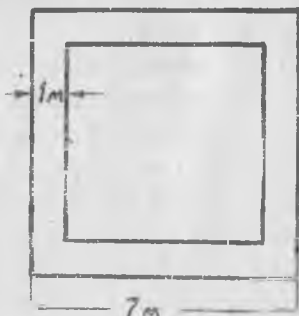
1141. Къызчыкъ фанерадан фотокарточкагъа мычхы бла рамка кесгенди. Суратда кёргюзюлген ёлчеле бла къаты къагъытдан аллай рамка кесигиз.



1142. Сынау бачхагъа будай, дарджана, зынтхы салгъандыла. Бу культурала салыннъан джерлени узунлукъларын, кенъликлерин да план бла билигиз.



1143. Сохдала джаныны узунлугу 7 м болган квадрат формада клумба этгендиге. Клумбаны кыйыры бла, 1 м кенлиги болган джерге ханс урлукъ чачхандыла, клумбаны калган джерине гокга хансла орнатхандыла. Клумбаны гокга хансла салынган кесегини хар джаны неллей бирди?

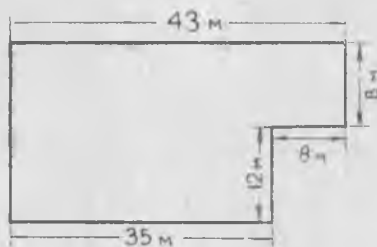


1144. Квадрат формасы болган садха буруу этерге керекди. Садны 24 м болган джанына буруу этилиб бошалганды. Энтда ненча метр буруу этиллиги калганды?

1145. А, Б эм В шахарла бир тюз сызда орналгандыла. А-дан Б-ге дери 30 км-ди, А-дан В-ге дери эмда В-ден А-гъа дери 160 км-ди. В-ден В-ге дери джолну узунлугун табыгъыз.

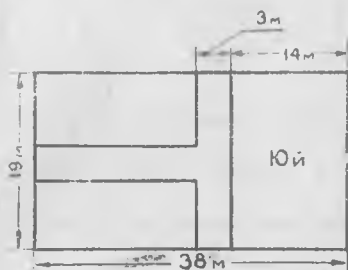


1146. Тюзмюйюш бла квадратдан кюралган джер участокну тёрт джанына буруу этилгенди. Плана кёргюзюлген санлагъа кёре, тюзмюйюшню узунлугу бла кенлигин табыгъыз.



1147. Узунлугу 38 м, кенлиги 19 м болган тюзмюйюш джерде юй этилгенди эм бир-бирлеринден да, юйден да 3 м кенлиги болган джолчукъ бла айырылган эки тенъ участок

садха берилгенди. Плана кӛргюзюлген санлагъа кӛре, садха берилген эки участокну хар бирини узунлугъу бла кенълигин табыгъыз.



1148. Ойнаргъа этилген тюзмюйюш формалы площадканы узунлугъу 45 м, кенълиги 30 м болгъанды. Площадканы узунлугъун 10 м-ге созгъандыла. Площадканы бютеу джанларыны узунлугъу къаллай бир болду?

1149. Тюзмюйюш формасы болгъан, учаргъа джарашдырылгъан, бузну узунлугъу 52 м, кенълиги 35 м болгъанды. Ол бузну узунлугъун эки кере кӛб этгендиле, кенълигин 15 м-ге созгъандыла. Бузну джанларыны барыны да узунлугъу неллей бир болду?

1150. Тюзмюйюш формасы болгъан садны узунлугъу 42 м, кенълиги уа—28 м болгъанды. Садны тӛрт джаны бла, хар бирини кенълиги 2 м болгъан, джолла барадыла. Садны къалгъан джерлерине терекле орнатхандыла. Терекле орнатылгъан участокну узунлугъун эм кенълигин табыгъыз.

1151. Квадратны джаны 32 мм-ди. Квадратны джанларыны суммасын тергегиз.

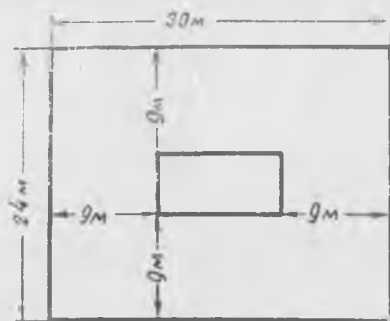
1152. Тюзмюйюшню узунлугъу 26 мм-ди, кенълиги, узунлугъундан эсе, 8 мм-ге къысхады. Тюзмюйюшню бютеу джанларыны суммасын табыгъыз.

1153. Тюзмюйюш формасы болгъан участокну узунлугъу 30 м-ди, кенълиги 24 м-ди. Ол участокну ортасында сабийле гокга ханс тахда этгендиле. Ол тахданы хар джаны участокну алагъа джуукъ джанларындан 9 м узакълыкъда турады.

1) Гокга ханс тахданы узунлугъу эмда кенълиги неллей бирди?

2) Участокну тӛрт джаныны суммасы неллей бирди?

3) Гокга ханс тахданы төрт джаныны суммасы неллей бирди?



1154. x -ны табаргъа:

$$3750 \times x = 9010$$

$$x - 4075 = 98685$$

$$x \times 37 = 18574$$

$$x : 408 = 372$$

1155.

$$476 \times 56 : 68$$

$$78 \times (63635 : 89)$$

$$531 \times 61 : 59$$

$$(45593 + 33885) : 49$$

1156.

$$(300102 - 299392) \times 88$$

$$1906 \times (7448 : 98)$$

$$(640018 - 639608) \times 67$$

$$143820 : 47 \times (7098 : 78)$$

$$(16788 + 16179) : 37$$

$$58116 : 58 \times (2822 : 83)$$

Къ айтарыу.

Эсде тергерге примерле эм хыйсабла.

1157. $15 \times 4 : 5 \times 7 + 16$ $80 \times 7 : 4 + 60$
 $91 : 7 \times 6 : 2 + 54$ $60 \times 8 : 3 + 80$
 $84 : 14 \times 15 - 47 + 29$ $420 : 7 \times 9 - 130$
 $76 : 19 \times 23 : 46 \times 0$ $400 : 8 \times 9 + 150$

1158. 60-ны 2 кере кѣб этигиз, чыкыгъан санны 3 кере аз этигиз, джанъдан чыкыгъан санны 3-ге аз этигиз.

1159. 600-ню 4 кере аз этигиз, чыкыгъан санны 2 кере кѣб этигиз, джанъдан чыкыгъан санны 4-ге аз этигиз.

1160. Тюбюнде санланы хар бирине 20-ны къошугъуз, андан чыкыгъан сумманы 2 кере кѣб этигиз:

$$40 \ 90 \ 70 \ 110 \ 160 \ 150.$$

1161. Биринчи сан экинчиден 4 кере кѣб болгъан эки санны айтыгъыз.

1162. Тѣгереклеу джол бла бу примерлени тергегиз:

$47 + 19$	$34 + 99$	$199 + 56$	$299 + 134$
$63 + 29$	$86 + 98$	$398 + 72$	$498 + 250$
$59 + 35$	$99 + 27$	$43 + 699$	$177 + 399$
$19 + 79$	$98 + 75$	$85 + 798$	$462 + 198$

1163. Къошуугъа тѣгереклеу джол бла этерге тынч болгъан примерле къурагъыз.

1164. Бу примерлени тѣгереклеу джол бла чыгъарыгъыз:

$41 - 19$	$134 - 99$	$352 - 299$	$432 - 199$
$63 - 39$	$252 - 98$	$624 - 598$	$664 - 398$
$72 - 59$	$445 - 99$	$847 - 799$	$577 - 299$
$94 - 48$	$676 - 98$	$588 - 498$	$846 - 699$

1165. Алыугъа тѣгереклеу джол бла чыгъарыгъа тынч болгъан примерле джарашдырыгъыз.

1166. Бу примерлени кѡшулуучуланы бир-бири орунларын алмашдыруу джол бла чыгъарыгъыз:

$$\begin{array}{lll} 36 + 75 + 64 & 64 + 77 + 23 & 37 + 78 + 73 + 22 \\ 82 + 57 + 18 & 92 + 68 + 32 & 8 + 33 + 47 + 94 \end{array}$$

1167. Бу таблица бла быллай ишле этигиз:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
А	60	130	290	400	420	580	700	710	870	940
Б	10	150	220	370	460	540	630	780	850	990
В	40	190	250	330	480	520	670	750	810	960
Г	70	110	260	350	500	600	650	740	890	930
Д	20	170	280	360	490	510	640	720	830	980
Е	50	120	230	310	430	570	690	770	880	950
Ж	100	160	210	390	450	550	610	790	840	1 000
З	30	140	270	320	410	590	680	730	860	970
И	90	180	300	340	470	530	660	800	820	910
К	80	200	240	380	440	560	620	760	900	920

1) Бир столбикни санларын башха столбикни санларына кѡшугъуз.

2) Ызындан келген столбикни санларындан аны аллында келген столбиклени санларын алыгъыз.

3) Къайсы болса да бир столбикни санларын бир тархлы санлагъа керелегиз.

4) Берилген столбикни санларын бир тархлы санлагъа юлешигиз.

1168. 1) Керелениучю 24-дю, керелеучю 3-дю. Произведениени табаргъа.

2) Керелениучюленн бири 15-ди, экинчиси 8-ди. Произведениени табаргъа.

1169. Бу примерлени керелениучюленн бир-бири орунларын алмашдырыу джол бла чыгъарыгъыз:

$$25 \times 13 \times 4$$

$$35 \times 7 \times 2$$

$$9 \times 45 \times 2$$

$$16 \times 8 \times 5$$

$$18 \times 9 \times 5$$

$$4 \times 28 \times 5$$

1170. 1) Бу тѣбеннѣи санланы хар бирини ючден бирин табыгъыз:

90 300 540 600 900 720 840

2) Бу санланы хар бирини алтыдан бирин табыгъыз.

1171. Метрде ненча дециметр барды? сантиметр'а? миллиметр'а? 7 км 200 м ненча метрни кѣурайдыла? 5 км 400 м'а?

1172. 1) Километрни $\frac{1}{2}$ -и ненча метр болады? километрни $\frac{1}{4}$ -и ўа? километрни $\frac{3}{4}$ -ю ўа? километрни $\frac{1}{10}$ -и ўа? километрни $\frac{7}{10}$ -си ўа?

2) Метрни $\frac{1}{2}$ -и ненча сантиметр болады? метрни $\frac{1}{4}$ -и ўа? метрни $\frac{3}{4}$ -ю ўа?

1173. 1) Тоннада ненча центнер барды? ненча килограмм барды?

2) 10 т ненча килограмм болады? 100 т ўа?

3) 10 ц ненча килограмм болады? 100 ц'а? 1000 ц'а?

4) Килограммны $\frac{1}{2}$ -и ненча грамм болады? килограммны $\frac{1}{4}$ -и ўа? килограммны $\frac{1}{10}$ -и ўа? килограммны $\frac{3}{4}$ -ю ўа?

5) Тоннаны $\frac{1}{2}$ -и ненча килограмм болады? тоннаны $\frac{1}{4}$ -и ўа? тоннаны $\frac{1}{10}$ -ўа?

1174. Айланы бир-бири ызындан санагъыз эмда хар айда ненча кюн болгъанын айтыгъыз.

1175. 1) 2 сутка 10 сагъ. ненча сагъат боладыла? 3 сутка 8 сагъат'а? 5 сутка 18 сагъат'а?

2) 5 сагъ. ненча минут болады? 9 сагъат'а? 2 сагъ. 30 минут'а?

3) Сутканы $\frac{1}{2}$ -и ненча сагъат болады? сутканы $\frac{1}{4}$ -и уа?
сутканы $\frac{3}{4}$ -ю уа?

4) Сагъатны $\frac{1}{2}$ -и ненча минут болады? сагъатны $\frac{1}{4}$ -и уа?
сагъатны $\frac{3}{4}$ -ю уа?

1176. Битген затланы тамырлары быллай бир теренликге киредиле:

Битген затла	Тамырларыны джерге къаллай бир теренликге киргенлери
Гардош	60 см
Зынтхы	110 см
Кюзлюк будай	116 см
Кюзлюк къара будай	130 см
Чёблеу	145 см

Къалгъанладан эсе чёблеу джерге терен неллей бирге артыкъ киреди?

1177. Былтыр колхозда 380 ийнек эмда 450 къой бар эди. Бир джылгъа ийнеклени саны 130-гъа кёб, къойланы саны эки кере кёб болгъанды. Ол колхозну энди ненча ийнеги эмда ненча къою барды?

1178. Октябрёнокла ёлкагъа 16 оюнчакъ этгендиле, пионерле уа—48 этгендиле. Пионерле ненча оюнчакъны артыкъ этгендиле? Октябрёнокла ненчагъа аз оюнчакъ этгендиле?

1179. Ойнаргъа этилген площадканы узуну 24 м-ди, кенълиги 15 м-ди. Школ сабийле площадканы узунлугъун 2 кере созгъандыла, кенълигин 17 м-ге кергендиле. Площадканы энди узуну эмда кенъи неллей бирер болгъанды?

1180. Джюк машина бир шахардан башха шахаргъа хар сагъатха 50 км джол къоратыб баргъанды. Джолгъа чыкгъандан сора 6 сагъатдан, къоратхан джолундан эсе къоратырыкъ джолу 100 км-ге аз къалгъанды. Шахарланы арасында джолну узунлугъун табаргъа.

1181. 3 сагъатха машинистка 15 бетни машинкада джазгъанды. Ол алгъындан эсе энди хар сагъатха 1 бетни артыкъ джазса, 5 сагъатха ненча бетни джазарыкъды?

1182. Слесарь 2 сагъатха 16 деталь этгенди. Алгъындан эсе энди хар сагъатха 2 детальгъа артыкъ этсе, ол 6 сагъатха ненча деталь этерикди?

1183. Шофёр бир айгъа 60 л бензинни экономия этерге борч алгъанды. 15 кюнню ичинде ол кюн сайын 3 л бензинни экономия этгенди, къалгъан 12 кюнню хар биринде 4 л бензин экономия этгенди. Ол кесини алгъан борчун неллей бирге артыкъ толтургъанды?

1184. Эки легковой машина бир-бирлерине туберча бир заманны ичинде эки шахардан чыгъыб 4 сагъатдан тубешгендиле. Биринчи машина хар сагъатха 60 км джол, экинчи—70 км джол къоратхан эселе, ол шахарланы арасыны узакълыгъы неллей бирди?

1185. Аралары 270 км болгъан эки совхоздан бир-бирлерине туберча эртденбла 9 сагъатда эки джюк машина чыкъгъандыла. Бир джюк машина хар сагъатха 50 км джол, бирси—40 км джол къоратхандыла. Ала къайсы сагъатда тубешгендиле?

1186. 1) Къайыкъ суу баргъан джанына хар сагъатха 10 км этиб баргъанды, ызына—сууу акъгъанына къаршчы—эки кере акъырын баргъанды. Суу бла баргъанда эки элни арасы 40 км эсе, бир элден бир элге къайыкъ ненча сагъатха барыб къайытханды?

2) Берилгенинде 10 деген санны 8 деген сан бла аушдуруб, аллынла хыйсабны экинчи кере этигиз.

1187. Къашыкъны багъасы 40 капекди, 16 чанчхыны багъасы 12 къашыкъны багъасы бла тенъди. Бир чанчхыны багъасы неллей бирди?

1188. Катерге 150 км-ни барыргъа керек эди. Ал 2 сагъатны ичинде ол 60 км баргъанды. Ол барыуу бла барса джолну къалгъанын ненча сагъатха къоратыб бошарыкъды?

1189. 40 км узунлугъу болгъан телефон линия салыргъа керек эди. Ишчиле ал 5 кюнню хар биринде 2 км, андан сора хар кюннюне 3 км линия тартхандыла. Бютеу линияны барын ала ненча кюннюе тартхандыла?

1190. 6 таукъ эм талай бабуш бир джылгъа 920 гакгы табхандыла. Хар таукъ 120 гакгы, хар бабуш 50 гакгы табхандыла. Ненча бабуш бар эди?

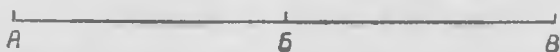
1191. Норма бла ишчи бригада бир кюннѐ 24 машинаны джыйыб чыгъарыргъа керек эди, коммунист урунууу бригадасы уа 3 кюннѐ бригада норма бла 5 кюннѐ джыаргъа керекли чакълы бир машинаны джыйыб чыгъарады. Коммунист урунууу бригадасы бир кюннѐ ненча машинаны джыйыб чыгъарады?

1192. 1) Джылны аллында школда 16 юннат болгъанды. Джылны ортасына аланы санлары 3 кере кѐб болгъанды, джылны аягына аланы санлары 30 адамгъа кѐб болгъанды. Джылны ичинде ненча юннат кѐшулгъанды?

2) Кесигизни школда юннатланы санларыны ѐсююню юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

1193. Эки темир джол станциядан бир-бирлерине туберча бир заманны ичинде чыгыб 2 поезд 2 сагъатдан тубешгендиле. Биринчи поезд хар сагъатха 55 км джол кѐратыб баргъанды. Станцияланы арасы 240 км эсе, экинчи поезд сагъатына неллей бир джол кѐратыб баргъанды?

1194. Б эли А бла В шахарлагъа баргъан джолну ортасындады. Мотоциклчы хар сагъатха 45 км джол кѐратыб, А бла Б-ни арасында джолну 2 сагъатха баргъанды. Хар сагъатха 30 км джол кѐратса Б-ден В-ге дери багъан джолну неллей бир замангъа кѐратырыкъды?



1195. Бир ыйыкъны ичинде техникагъа ремонт этген станция (РТС) хар кюнне 15 тракторгъа ремонт этгенди, экинчи ыйыкъда кюн сайын 20 тракторгъа ремонт этгенди. Андан сора ремонт этиллик 18 тракторлары квалгъанды. Бютеу да неллей бир тракторгъа ремонт этерге керек эди? (Ыйыкъны ичинде 6 иш кюн барды.)

1196. 1) Юч ящикде 60 кг печенье бар эди. Биринчи ящикде 24 кг, биринчи бла экинчиде биргелей 42 кг болгъанды. Экинчи ящикде эмда ючюнчю ящикде ненчашар килограмм печенье болгъанды?

2) Ящиклени барында да печенье саны 54 кг болгъанды деб, хыйсабны экинчи кере чыгъарыргъыз.

1197. Детсадха 4 ц гардош сатыб алгъандыла. Бир ыйыкъгъа сатыб алыннъан гардошну $\frac{1}{8}$ -ин ашаб къоратхандыла, экинчи ыйыкъда къалгъаныны $\frac{1}{10}$ -ин къоратхандыла. Экинчи ыйыкъда ненча килограмм гардош къоратхандыла? (4 ц-ни килограммлагъа айландыргъыз.)

1198. Эки кюнню ичинде туристле 32 км баргъандыла. Биринчи кюн ала 3 сагъат джюрюгендиле, экинчи кюн — 5 сагъат джюрюгендиле. Туристле хар сагъатха тенъ джол къоратыб баргъан эселе биринчи кюн ненча километр баргъандыла?

1199. Школ сабийле джазгъа тюрлю-тюрлю семиртиучю затладан 4 ц джыйыб хазырлагъандыла. Джайны ал кёзююне ол семиртиучюлени $\frac{3}{8}$ -ю къалгъанды. Школ сабийле джаз семиртиучю затладан ненча килограммны джерге чачыб къоратхандыла? (4 ц-ни килограммлагъа айландыргъыз.)

1200. Узунлугъу 60 м, кенълиги 40 м болгъан тюзмюйюш формада салыннъан бачханы тегерегине буруу этгендиле. Ол бурууу узунлугъу неллей бирди?

1201. Аралары 450 км болгъан эки шахардан бир-бирлерине тюрберча бир заманны ичинде эки поезд чыкъгъандыла. Биринчи поезд хар сагъатха 40 км джол къоратыб, экинчи — 50 км джол къоратыб баргъандыла. Тюбешгинчи хар поезд неллей бир джол къоратырыкъды?

1202. Эки поезд эки шахардан бир-бирлерине тюрберча бир заманны ичинде чыгъыб 2 сагъатдан тюбешгендиле. Биринчи поезд хар сагъатха 50 км джюрюб, экинчи поезд хар сагъатха андан 5 км - ге артыкъ джюрюб джол къоратхан эсе, эки шахарны арасында джолну узунлугъун табыгъыз.

1203. Араларыны узакълыгъы 440 км болгъан эки совхоздан бир-бирлерине тюрберча бир заманны ичинде эки джюк машина чыкъгъандыла эмда 4 сагъатдан тюбешгендиле. Биринчи джюк машина хар сагъатха 50 км джюрюгенди. Экинчи джюк машина хар сагъатха ненча километр джюрюгенин табыгъыз.

Счётда тергерге примерле эмда хыйсабла.

1204.	2 412 + 4 275	1 736 + 2 154	1 327 + 2 468
	6 172 + 1 826	7 242 + 1 458	2 769 + 3 175
	4 071 + 5 920	9 076 + 824	1 684 + 5 647
	8 632 + 367	618 + 1 391	7 396 + 4 958

1205.	4 758 — 1 235	9 850 — 1 632	352 — 137
	5 976 — 2 352	7 600 — 2 486	5 625 — 286
	4 758 — 4 056	8 000 — 1 924	4 143 — 1 265
	1 467 — 1 202	5 000 — 2 358	8 405 — 7 518

1206. 1) 1 400 - ден бу санланы бир - бири ызындан алыгъыз: 175; 43; 120; 102; 620; 39; 215; 62; 4.

2) 2 100 - ден бу санланы бир - бири ызындан алыгъыз: 300; 670; 485; 504; 68; 9; 24; 40.

1207. 968 - ге бу санланы бир - бири ызындан кьошугъуз: 36; 75; 80; 120; 200; 308; 417.

1208. Бу счѣт бла неллей бир тѣлерге керек болгъанын тергегиз:

Товарны аты	Саны	Багъасы	Бютеу багъасы	
			сом.	кап.
Къыбдыла	16	70 кап.		
Бычакъла	16	30 "		
Чѣгючле	4	50 "		
Сызгъычла	8	10 "		
Компасла	12	30 "		

Бютеу да:

Джазыб чыгъарыугъа примерле эмда хыйсабла.

1209. Алты тархлы санны джазыгъыз. Анда классланы эмда разрядланы кѣргюзюгюз.

1210. Бу тѣбен айтылгъанладан кѣуралгъан санланы счѣтда тартыгъыз эмда тархла бла джазыгъыз:

- 1) ючюнчю разрядны 5 бирлигинден;
- 2) бешинчи разрядны 8 бирлигинден;
- 3) экинчи разрядны 185 бирлигинден;
- 4) экинчи разрядны 175 бирлигинден эмда биринчи разрядны 48 бирлигинден.

1211. 35 600-де ненча онлукъ барды? 273 050-де саулай да ненча джюзлюк барды?

1212. 1) Кьошууда санланы атларына не дейдиле?

2) Къошууну кючю бла чыкыгъан санны атына не дейдиле?

1213. Къошууну тюз-терс этилгенин къалай сынаб кърюрге боллукъду?

1214. Бу примерлени этигиз эмда тюз-терс этилгенлерин сынаб кърюгюз:

$$\begin{array}{r} 35\,708 + 154\,976 \\ 488\,092 + 93\,758 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 3\,750 + 24\,806 + 52\,634 \\ 67\,480 + 5\,396 + 125\,748 \end{array}$$

1215. 1) Алыуда берилген санланы атларына не дейдиле?

2) Алгъандан сора чыкыгъан санны атына не дейдиле?

1216. Алыуу тюз-терс этилгенин къалай сынаб кърюрге боллукъду?

1217. Примерлени тергеб чыгъарыгъыз эмда тюз-терс этилгенлерин сынаб кърюгюз:

$$\begin{array}{r} 85\,314 - 57\,628 \\ 300\,010 - 109\,088 \\ 160\,102 - 48\,905 \\ 100\,000 - 69\,714 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 205\,100 - 86\,909 \\ 912\,081 - 890\,907 \\ 482\,346 - 378\,639 \\ 800\,000 - 159\,800 \end{array}$$

1218. Бу амалланы этигиз:

$$\begin{array}{r} 96\,738 - (52\,080 + 9\,675) \\ 88\,020 - (7\,546 + 24\,087) \\ 132\,987 - (64\,094 + 4\,089) \\ 428\,004 - (9\,576 + 274\,805) \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68\,071 - 3\,970 + (80\,001 - 47\,072) \\ 75\,105 - 2\,762 + (90\,000 - 78\,403) \\ 160\,000 - 48\,507 - (70\,101 - 52\,020) \\ 97\,087 - 6\,359 + (270\,060 - 48\,624) \end{array}$$

1219. 1) Керелерге берилген санланы атларына не дейдиле?

2) Керелениб чыкыгъан санны атына не дейдиле?

3) Керелеуно тюз-терс этилгенин къалай сынаб кърюрге боллукъду?

1220. Бу амалланы этигиз:

348×70	680×57	408×36	$7\ 986 \times 98$
695×60	930×64	504×79	$6\ 597 \times 79$
864×80	760×95	607×48	$5\ 208 \times 46$
576×90	470×86	909×96	$4\ 079 \times 68$

1221. 1) Юлешиде берилген санланы атларына не дейдиле?

2) Юлешинненден чыккыган санны атына не дейдиле?

3) Юлешиню тюз-терс этилгенин кылай сынаб кыруге боллуккыду?

1222. Юлешигиз эмда тюз-терс этилгенин керелеу бла сынаб кыругюз:

$168\ 750 : 50$	$30\ 024 : 36$	$37\ 944 : 93$	$124\ 380 : 18$
$252\ 720 : 60$	$60\ 408 : 72$	$41\ 607 : 69$	$131\ 480 : 19$
$313\ 040 : 70$	$13\ 590 : 45$	$41\ 772 : 59$	$110\ 480 : 16$

1223.

$288 \times 48 : 24$	$232 \times 87 : 29$	$357 \times 48 : 72$
$456 \times 96 : 48$	$432 \times 75 : 36$	$693 \times 36 : 54$
$912 \times 78 : 39$	$603 \times 80 : 67$	$507 \times 32 : 48$
$702 \times 68 : 17$	$608 \times 69 : 76$	$837 \times 42 : 63$

1224.

$608 \times 65 : 39$	$228 \times 72 : 54$	$420 \times 68 : 51$
$705 \times 90 : 27$	$387 \times 64 : 48$	$920 \times 87 : 69$
$906 \times 84 : 28$	$350 \times 96 : 64$	$540 \times 58 : 87$

1225.

$63\ 072 : 18 \times 27$	$16\ 281 : 27 \times 39$	$50\ 376 : 12 \times 78$
$76\ 038 : 19 \times 48$	$11\ 340 : 28 \times 57$	$79\ 272 : 24 \times 86$
$47\ 753 : 53 \times 76$	$89\ 892 : 99 \times 68$	$96\ 084 : 18 \times 97$

1226. Узунлугу 20 см эмда кенлиги 10 см болган кыгытда кышууга, алыуга, керелеуге эмда юлешиде бирер пример этигиз. Хар примерни джанында санланы атларын эмда чыгарган амалланы атларын джазыгыыз.

1227. Бу кесеклени тархла бла джазыгыыз: сегизден джети; бешден юч; ондан тёрт; ючден эки; алтыдан беш.

Бу кесеклени хар бири кылай кыуралганды?

1228. Колхозладан мюрзеуно сатылганыны таблицасына къарагъыз.

	Къара будай	Будай	Зынтхы	Арпа	Бютеуда
„Победа“ колхоз	256 т	430 т	145 т	87 т	
„Октябрь“ колхоз	190 т	518 т	94 т	136 т	

Къайсы колхоз аслам мюрзеу сатханды эмда неллей бирге аслам сатханды?

1229. Колхоз эки джылны мындан алгъа кесини сабан тюзлеринден 1 375 т мюрзеу джыйгъанды: былтыр 1 504 т, быйыл 1 723 т джыйгъанды. Быйыл былтырдан эсе ненча тонна мюрзеу кёб джыйылгъанды? Быйыл мындан алгъа эки джылдан эсе джыйгъанларындан 'а?

1230. Колхозчула эки джолда мюрзеу алгъандыла: августда эмда октябрда (таблицагъа къара). Хар колхозчу октябрда неллей бир мюрзеу алгъанын тергегиз. (Тетрадларыгъызгъа джазыгъыз.)

Колхозчулары тукъумлары	Саулай да неллей бир мюрзеу берир- ге керек эди	Августда къал- лай бир мюрзеу алгъанды	Октябрда къал- лай бир мюрзеу алгъанды
Ижаланы Р.	2 720 кг	1 965 кг	
Чомаланы Х.	2 036 кг	1 260 кг	
Биджиланы М	2 805 кг	1 875 кг	

1231. Колхозну къанатлы фермасында таукълары юч айгъа 15 600 гакгы табхандыла: биринчи айда—4 890 гакгы, экинчиде андан 536 гакгыгъа аслам табхандыла. Таукъла ючюнчю айда ненча гакгы табхандыла? (Хыйсабны тюз-терс чыгъарылгъанын сынаб кёрюгюз.)

1232. Стройматериалланы складында 1 мартха 5 700 ц цемент, 2 340 ц мел, мелден 3 кере кёб тытыр болгъанды. Мартны ичинде склад 3 850 ц цемент, 1 560 ц мел эмда 4 980 ц тытыр сатханды. 1 апрелге цементни, мелни эмда тытырны хар биринден неллей бирер къалгъанды?

1233. Столовая къачда гардошдан 960 ц эмда къалгъан овощладан 280 ц хазырлагъанды. Джазгъа хазырлагъан гардошуну ючден бири, къалгъан овощларыны тёртден бири

к'валгъанды. Къыш гардошдан неллей бир эмда к'валгъан овошладан неллей бир ашаб к'воратхандыла?

1234. Завод 185 пассажир эмда 456 джюк вагонн'а ремонт этерге керек эди. Бир айдан пассажир вагонланы бешден бирине эмда джюк вагонланы алтыдан бирине ремонт этерлери к'валгъанды. Бир айгъа ненча пассажир эмда ненча джюк вагонн'а ремонт этгендиле?

1235. Школ сабийле 1 326 дугъум к'екен ёсдюргендиле, андан 478 к'екенн'е аз гургум к'екенле ёсдюргендиле эмда гургум бла дугъумну бир-бирине к'ошулгъанларындан 480 к'екенн'е аслам наныкъ к'екенле ёсдюрюб, орнатыргъа халк'гъа чачхандыла. Школ сабийле халк'гъа ненча к'егет к'екен чачхандыла?

1236. 120 пионер к'егет тереклени урлук'лары джыйгъандыла. Аланы ичинден 80 пионерни хар бири 125 г, к'валгъан пионерлени хар бири 175 г урлукъ джыйгъанды. Пионерле бютеу да неллей бир килограмм урлукъ джыйгъандыла?

1237. Эки школ да биргелей 240 т эсги темир джыйгъанды. Биринчи школ джыйгъан эсги темирлени эки вагонн'а салыб ашыргъандыла, экинчи школ джыйгъанны—юч вагонн'а салыб ашыргъандыла. Хар вагонн'а тенъ джюк салгъан эселе хар школ ненча тонна сынн'ан эсги темир джыйгъанды?

1238. Бу аллындагъы хыйсабча этилген хыйсаб джарашдырыгъыз.

1239. 1) Бир пионер отряд джерге салыргъа 4 мешок чегет ч'ртлеуок джыйгъанды, экинчи отряд аллай 7 мешок джыйгъанды. Биринчи отряд 3 ц ч'ртлеуок джыйгъанды. Экинчи отряд ненча килограмм ч'ртлеуок джыйгъанды? (3 ц-ни килограммлагъа айландырыгъыз.)

2) Кесигизни хайырлы урунн'ан ишлеригизни юсюнден хыйсаб джарашдырыгъыз.

1240. Бир колхозчу иш кюнлерине 10 мешок будай алгъанды, экинчи колхозчу аллай 15 мешок алгъанды. Экинчи биринчиден эсе 4 ц-ге артыкъ будай алгъанды. Хар колхозчу ненча центнер будай алгъанды? (4 ц-ни килограммлагъа айландырыгъыз.)

1241.	$436 \times 48 : 64$	$508 \times 78 : 52$	$807 \times 52 : 78$
	$908 \times 72 : 96$	$832 \times 69 : 92$	$945 \times 79 : 45$
	$753 \times 32 : 48$	$678 \times 96 : 72$	$639 \times 68 : 51$
	$699 \times 83 : 33$	$562 \times 87 : 58$	$756 \times 84 : 56$

$$1242. (41\,215 - 40\,297) \times (100\,001 - 99\,915) : (800 - 746) \\ (10\,006 - 9\,226) \times (6\,900 - 6\,812) : (700 - 648)$$

$$1243. 275\,480 : 97 - 1\,875 \quad 180\,025 : 25 - 6\,759 \\ 629\,040 : 80 - 5\,908 \quad 647\,550 : 18 - 9\,086 \\ 289\,572 : 59 - 3\,076 \quad 205\,690 : 67 - 1\,978$$

1244. 1) Юч участокдан 2 307 ц мюрзеу джыйгъандыла: экинчи участокдан 695 ц джыйгъандыла, экинчи бла ючюнчюден биргелей 1 433 ц джыйгъандыла. Биринчи участокдан неллей бир мюрзеу эмда ючюнчю участокдан неллей бир мюрзеу джыйгъандыла?

2) Бу аллында хыйсабны берилгенлерини ичинде 2 307-ни 2 200 бла аушдуруб, экинчи кере чыгъарыгъыз.

1245. Эки шахардан кюндюз 1 сагъатда бир-бирине туберча чыгъыб эки поезд ол кюн огъуна кюндюз 5 сагъатда тубергендиле.

Бир поезд хар сагъатха 54 км джол, экинчи поезд—58 км джол къоратхан эсе, ол шахарланы араларында узакълыкълар неллей бирди?

1246. Завод 13 550 т ташкёмюр алгъанды. Биринчи айны ичинде саулай ташкёмюрню $\frac{3}{10}$ юн кюйдюргендиле, экинчи айны ичинде андан 48 т-гъа аз кюйдюргендиле. Андан сора заводда неллей бир ташкёмюр кългъанды?

1247. Складда 38 750 акъ кырпыч болгъанды, кызыл кырпыч андан юч кере кёб болгъанды. Хар вагонгъа 5 600 кырпыч сзыб, юй ишленнъен джерге 8 вагон кызыл кырпыч джибергендиле. Складда ненча кызыл кырпыч кългъанды?

1248. Донбасдан Москвагъа 60 вагон кёмюр джибергендиле, аланы 38 вагонларыны хар бирине 60 т, кългъанларыны хар бирине 50 т кёмюр салгъандыла. Бютеу да ненча тонна кёмюр джибергендиле?

1249. Тюкенде килограммыны багъасы 3 сом болгъан 320 кг конфет бар эди. Кюнню аягъына тюкенде конфетлени барысыны $\frac{3}{8}$ -ю кългъанды. Сатхан конфетлерине тюкен неллей бир ачха алгъанды?

1250. Китаб тышлаучу цехде 95 520 учебникге тыш салыргъа керек эди. Биринчи кюн учебниклени $\frac{3}{8}$ -юне, экинчи кюн $\frac{1}{10}$ -ине

тыш салгъандыла. Тыш салынныкъ ненча учебник къалгъанды?

1251. Бир шахардан бир шахаргъа дери самолёт . . . сагъатха учуб баргъанды. Ал . . . сагъатны ол хар сагъатына . . . км этиб учханды, андан сора хар сагъатха учханын . . . км-ге аслам этгенди. Шахарланы араларында узакълыкъны табыгъыз.

Бош орунланы толтуругъуз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз.

1252. Тикген мастерской къара ысхарлардан 6 тоб эмда кёк ысхарладан 9 тоб алгъанды. Хар тобда ысхарланы метр саны тенъ эди. Къара ысхарла кёк ысхарладан 135 метрге азэди. Хар пальтогъа 3 м кире эсе, кёк ысхарладан ненча пальто тигерге боллукъду?

1253. Аралары 420 см болгъан эки шахардан бир-бирине туберча эртденбла 6 сагъатда 2 джюк машина чыкъгъанды. Биринчи хар сагъатха 52 км джол къоратханды, экинчи—53 км джол къоратханды.

Джюк машинала къайсы сагъатда тубеширикдиле?

1254. Москва бла Киевден бир-бирине туберча бир заманы ичинде эки джюк поезд чыкъгъанды. Москвадан чыкъгъан поезд хар сагъатха 38 км джол къоратханды, Киевден чыкъгъан'а—40 км джол къоратханды. Поездле Киевден неллей бир узакълыкъда тубеширикдиле? (Москва бла Киевни арасыны узакълыгы 858 км-ди).

1255. 1 кг башы алынмагъан сютден 160 г сютбашы алыннъанды, андан къалгъан башы алыннъан сютден башы алыннъан сютню кесини аурлугъундан 10 кере аз бышлакъ алыннъанды. Ненча грамм бышлакъ алыннъанды?

1256. Эки шахарны арасында узакълыкъ 1440 км-ди. Ол джолну 360 км-ин поезд хар сагъатха 40 км джол къоратыб ётгенди, къалгъанын хар сагъатха 45 км къоратыб ётгенди. Саўлай джолну поезд ненча сагъатха джюрюб ётгенди?

1257. Кондитер фабрика эки кюнню ичине 3 т шекерден затла этиб бошагъанды: биринчи кюн—14 мешок, экинчи кюн—аллай 16 мешок шекерни бошагъанды. Фабрика экинчи кюн биринчи кюнден эсе ненча килограммгъа аслам шекер къоратханды? (3 т-ны килограмлагъа айландырыгъыз.)

1258. Моторлу къайыкъ бир пристаньдан бир пристаньгъа суўну баргъан джанына джюзюб, хар минутха 625 м джол къоратыб, 40 минутха баргъанды. Ызына, суўну баргъанына

кършчы келген заманында 10 минутха кѣб келгенди. Суу ну акъгъанына кършчы келген заманда суу ну баргъан джанына баргъанындан эсе, бир минутха ненча метри аз джол къратханды?

1259. Мартны ал 12 кюн юнде коммунист урунуу ну бригадасыны ташкѣмюр къазыучулары пландан тышында хар кюн юне 45 т кѣмюр къазгъандыла, айны кългъан 15 иш кюн юню хар бир кюн юне пландан тышында 56 т къазгъандыла. Бригада март айны ичинде пландан тышында, 60 т кирген вагонла бла тергеб, ненча вагон кѣмюр къазгъанды?

1260. Колхоз садда 1120 терек барды; тереклени барыны $\frac{5}{8}$ -и балий терекледиле, $\frac{1}{10}$ -и — кертмеледиле, кългъанлары алмаладыла. Садда ненча алма терек барды?

1261. Аралары 680 км болгъан эки шахардан бир-бирлерине тюберча бир заманны ичинде чыгыб эки автомобиль 5 сагъатдан тюбешгендиле. Биринчи автомобиль хар сагъатха 72 км джол къратханды. Экинчи автомобиль хар сагъатха ненча километр джол къратханын билигиз.

1262. Коммунист урунуу ну бригадасында ишлеген къумач согъуучула кюн сайын пландан тышында 124 м ысарла чыгъарадыла. Айны ичинде 27 иш кюн бар эсе эмда сабий пальтогъа 2 м ысарла кире эсе, ол бригада бир айны ичинде пландан тышында артыкъ чыгъаргъан ысарладан ненча сабий пальто этерге боллукъду?

1263. 1380 къойну хар биринден 5 кг джюн эмда 128 къойну хар биринден 6 кг джюн алгъандыла. Джуу гъан заманда джюн кесини аурлугъуну ючден бирин тас этеди. Джуу улгъанында саулай джюн ненча килограмм аурлугъун тас этгенди?

1264 1) Колхозну джеринде пионерле 78 джубуран уяны чачыб кърутхандыла. Джубуран джылгъа 12 кг чакълы мюрзеу ашайды. Хар уяда 5 джубуран болгъан эсе пионерле неллей бир мюрзеу ну зарандан сакълагъандыла?

2) Пионерле 96 джубуран уяны чачыб кърутсала, джылгъа къллай бир мюрзеу ну джубуранланы заранларындан сакъларыкъ эдиле?



1265. Бир метр джерге буруугъа 8 къанъачыкъ керек эсе, узунлугъу 35 м, кенълиги 23 м болгъан тюзмюйюш арбазгъа буруу эгер ючюн ненча къанъачыкъ керек боллукъду?

1266. Эки мотоциклчи бир-бирлерине тюбеширча, бирден чыкъгъандыла ...

Хыйсаб былай тюбюндеча этилиб чыгъарча джетмеген затларын алай къошугъуз:

1) $65 \text{ км} + 75 \text{ км} = 140 \text{ км}$.

2) $560 \text{ км} : 140 \text{ км} = 4$ (сагъат).

1267. Тергеген заманда сабий юйню сабийлерине ненча чебген тикгенлерин билирча эмда тергелгени былай болурча хыйсабны алай къурагъыз:

1) $920 \text{ сом} + 880 \text{ сом} = 1800 \text{ сом}$.

2) $1800 \text{ сом} : 20 \text{ сом} = 90$ (м).

3) $90 \text{ м} : 3 \text{ м} = 30$ (чебген).

1268. $47\,600 : 85 \times 59$ $26\,600 : 76 \times 99$ $87\,408 : 72 \times 49$

$3\,182 : 86 \times 98$ $34\,425 : 85 \times 58$ $673\,750 : 25 \times 19$

$43\,704 : 72 \times 87$ $48\,708 : 36 \times 69$ $871\,320 : 53 \times 37$

$21\,852 : 36 \times 76$ $63\,915 : 15 \times 84$ $264\,528 : 24 \times 48$

1269. 654 бла 578-ни суммасын ол санланы разностларына керелерге.

1270. 208 бла 75-ни произведениелери 136 бла 92-ни произведениелеринден ненчагъа кѣбдю?

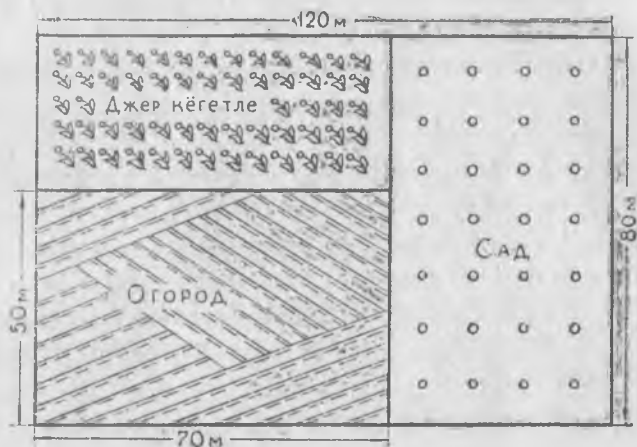
1271. 90 000-ни 75-ге юлешиб чыкъгъан юлюш 1 920-ны 32-ге юлешиб чыкъгъан юлюшден ненча кере кѣбдю?

1272. Чыбчыкъланы кюнюне сабийле плакат этгендиле. Чертежда плакатны узунлугъу бла кенълиги 15 кере гитче этилгенди. Плакатны керти узунлугъу эм кенълиги къаллай бирдиле?

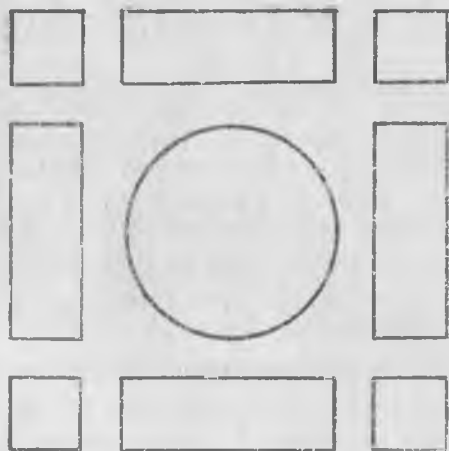
ЧЫБЧЫКЪЛА—БИЗНИ ШОХЛАРЫБЫЗДЫЛА

1273. 1) Планнъа къараб садха, бацхагъа эм джер кѣгетлеге берилген хар участокну узунлукъларын эм кенъликлерин билгиз.

2) Хар участокну джанларыны суммасын табыгъыз.



1274. Юннатла школну аллында төрт тюзмюйюш, төрт квадрат, бир да төгерек гокга ханс клумбала салгъандыла. Хар тюзмюйюш клумбагъа юннатла 328 кекен гокга ханс рассаданы салгъандыла, хар квадрат клумбада \bar{y} а—106 кекен салгъандыла. Саулай клумбаланы барына 1920 кекен салгъандыла. Төгерек клумбагъа юннатла ненча кекен рассада салгъандыла?



1275. Мартны ал 15 кюнюнде къагъыт этген фабрика хар кюннѳе 420 т къагъыт этгенди, ол айны кългъан 12 иш

кюнюню хар кюнюне—450 *т* кьагъыт этгенди. Фабрика бир айгъа этген кьагъытны ашырыр ючюн, хар вагонъа 50 *т* джюк-лесе, ненча вагон керек боллукъду?

1276. Эки пристаньны арасы 168 *км*-ди. Ол пристаньладан бир-бирлерине туберча, эки моторлу кьайыкъ бир заманны ичинде чыгъыб 3 сагъатдан тубешгендиле. Биринчи кьайыкъ хар сагъатха 30 *км* этиб баргъанды. Экинчи кьайыкъ хар сагъатха ненча километр джол кьоратханды?

1277. Сабий санаторийге бир сортдан эки ящик печенье сатыб алгъандыла. Бир ящикде экинчиден эсе, 6 *кг*-гъа кёб печенье болгъанды. Биринчи ящикни багъасы 40 сом, экинчини уа—28 сом болгъанды. Саулай да иеллей бир печенье сатыб алыннъанды?

1278. Эки комсомол бригада терекле орнатхандыла. Биринчи бригада хар кюннъе 135 терек орнатханды, экинчи уа биринчи 6 кюннъе орнатхан тенъли бир терекни 5 кюннъе орнатыб баргъанды. Экинчи бригада, биринчиден эсе, хар кюнде ненча терек артыкъ орнатханды?

1279. Тирменде 7 200 *кг* будай тартхандыла, аны 1 200 *кг*-ы кьышхыргъа чыкьгъанды. Унну мешокга тенъишер кьюуб, эки машинагъа джюклегендиле: бир машинагъа 40 мешок, экинчиге 35 мешок джюклегендиле. Экинчи машинагъа ненча килограмм ун джюклегендиле?

1280. Узунлугъу 65 *мм*, кенълиги 40 *мм* болгъан тюзмюйюш сызыгъыз.

1281. Джанларыны суммасы 20 *см* болгъан квадрат сызыгъыз.

1282. Бизни районда ... башланнъан школ, ... сегизджыллыкъ школ эмда ... онбирджыллыкъ школ барды. Хар онбирджыллыкъ школ кьой чыбчыкълагъа 125 уя, хар сегизджыллыкъ школ 75 уя, хар башланнъан школ 25 уя этселе, районну школларыны сохдалары кьой чыбчыкълагъа ненча уя этерге боллукъ эдиле?

Керекли санланы салыб, хыйсабны чыгъарыгъыз.

1283. Бизни школда 1—4 класслада ... сохда, 5—8 класслада ... сохда, 9—11 класслада ... сохда окъуйду. 1—4 класслары хар бир сохдасы 2-шер кёкен, 5—8 класслары хар бир сохдасы 1-ер терек бла 2-шер кёкен, 9—11 класслары хар бир сохдасы 2-шер терек бла 2-шер кёкен орнат-

сала, бизни школну сохдалары ненча терек бла ненча кёкен орнатыргъа боллукъдула? (Керекли санланы салыб, хыйсабны тергеб чыгъарыгъыз).

1284. Бир районда ючюнчю класслада 900 сохда болгъанды. Окъуу джылны аягына дери аланы хыйсаб китаблары бек ариу сакъланыб тургъандыла. Анча хыйсаб китабны джанъыдан джиберир ючюн керек боллукъ къагъытха 90 бети болгъан 1600 сабий китабны басмагъа уруб чыгъарыргъа боллугъун сабийле тергеб чыгъаргъандыла. (Бир хыйсаб китабда 160 бет барды).

Сабийле тюз тергегенмидиле?

1285. Бизни классда окъуу джылны аягына ... сохдада учебникле бек ариу сакълангъандыла. Китабны 16 бети 1 басма къагъыт бола эсе, ол сохдала ненча басма къагъытны экономия этгендиле?

1286. Алгъын школну юйюне ремонт этерге 278 сом, мебелине ремонтха 75 сом джойгъандыла. Энди окъуучула школну затларын ариу сакълагъанлары себебли, школну юйюне эмда мебелине 4 джылдан бир ремонт этедиле, алай этген заманда тёрт джылгъа алгъын ремонтха 1 джылгъа джойгъанлары чакълы бир ачха джоядыла. Школ 4 джылгъа къыралны неллей бир ачхасын экономия этеди?

1287. Былтыр санаторийге шахардан 845 сабий ийгендиле, пионер лагерге андан 2650 сабийни артыкъ ийгендиле. Быйыл джай санаторийлеге 1085 сабий джиберликдиле, пионер лагерге уа—3825 сабий иерикдиле. Санаторийлеге эмда пионер лагерлеге былтырдан эсе быйыл ненча сабийни артыкъ иерикдиле?

1288. Былтыр джай бизни шахардан санаторийлеге ... сабий ийген эдиле, пионер лагерге уа андан ... сабийге артыкъ ийген эдиле. Быйыл джай санаторийлеге ... сабий иерикдиле, пионер лагерлеге— ... сабий иерикдиле.

Керекли санланы табыб джазыгъыз, соруу салыгъыз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз.

1289. Сизни школну 1, 2, 3 эмда 4 классларына окъуу джылгъа ненча тетрадь керек болгъанын тергеб чыгъарыгъыз.

Берилгенин эмда тергелиб чыкыгъанын тетрадыгъызда былай таблицагъа джазыгъыз:

кюнюню хар кюнюне—450 *т* кьагъыт этгенди. Фабрика бир айгъа этген кьагъытны ашырыр ючюн, хар вагоннъа 50 *т* джюк-лесе, ненча вагон керек боллукъду?

1276. Эки пристаньны арасы 168 *км*-ди. Ол пристаньладан бир-бирлерине туберча, эки моторлу къайыкъ бир заманны ичинде чыгыб 3 сагъатдан тубешгендиле. Биринчи къайыкъ хар сагъатха 30 *км* этиб баргъанды. Экинчи къайыкъ хар сагъатха ненча километр джол кьоратханды?

1277. Сабий санаторийге бир сортдан эки ящик печенье сатыб алгъандыла. Бир ящикде экинчиден эсе, 6 *кг*-гъа кёб печенье болгъанды. Биринчи ящикни багъасы 40 сом, экинчини уа—28 сом болгъанды. Саулай да неллей бир печенье сатыб алыннъанды?

1278. Эки комсомол бригада терекле орнатхандыла. Биринчи бригада хар кюннъе 135 терек орнатханды, экинчи уа биринчи 6 кюннъе орнатхан тенъли бир терекни 5 кюннъе орнатыб баргъанды. Экинчи бригада, биринчиден эсе, хар кюнде ненча терек артыкъ орнатханды?

1279. Тирменде 7 200 *кг* будай тартхандыла, аны 1 200 *кг*-ы къышхыргъа чыкгъанды. Унну мешокга тенъишер куюуб, эки машинагъа джюклегендиле: бир машинагъа 40 мешок, экинчиге 35 мешок джюклегендиле. Экинчи машинагъа ненча килограмм ун джюклегендиле?

1280. Узунлугъу 65 *мм*, кенълиги 40 *мм* болгъан тюзмюйюш сызыгъыз.

1281. Джанларыны суммасы 20 *см* болгъан квадрат сызыгъыз.

1282. Бизни районда ... башланнъан школ, ... сегизджылыкъ школ эмда ... онбирджылыкъ школ барды. Хар онбирджылыкъ школ къой чыбчыкълагъа 125 уя, хар сегизджылыкъ школ 75 уя, хар башланнъан школ 25 уя этселе, районну школларыны сохдалары къой чыбчыкълагъа ненча уя этерге боллукъ эдиле?

Керекли санланы салыб, хыйсабны чыгъарыгъыз.

1283. Бизни школда 1—4 класслада ... сохда, 5—8 класслада ... сохда, 9—11 класслада ... сохда окъуйду. 1—4 классланы хар бир сохдасы 2-шер кёкен, 5—8 классланы хар бир сохдасы 1-ер терек бла 2-шер кёкен, 9—11 классланы хар бир сохдасы 2-шер терек бла 2-шер кёкен орнат-

сала, бизни школну сохдалары ненча терек бла ненча кёкен орнатыргъа боллукъдула? (Керекли санланы салыб, хыйсабны тергеб чыгъарыгъыз).

1284. Бир районда ючюнчю класслада 900 сохда болгъанды. Окъуу джылны аягъына дери аланы хыйсаб китаблары бек ариу сакъланыб тургъандыла. Анча хыйсаб китабны джанъыдан джиберир ючюн керек боллукъ къагъытха 90 бети болгъан 1600 сабий китабны басмагъа уруб чыгъарыргъа боллугъун сабийле тергеб чыгъаргъандыла. (Бир хыйсаб китабда 160 бет барды).

Сабийле тюз тергегенмидиле?

1285. Бизни классда окъуу джылны аягъына ... сохдада учебникле бек ариу сакълангъандыла. Китабны 16 бети 1 басма къагъыт бола эсе, ол сохдала ненча басма къагъытны экономия этгендиле?

1286. Алгъын школну юйюне ремонт этерге 278 сом, мебелине ремонтха 75 сом джойгъандыла. Энди окъуучула школну затларын ариу сакълагъанлары себебли, школну юйюне эмда мебелине 4 джылдан бир ремонт этедиле, алай этген заманда тёрт джылгъа алгъын ремонтха 1 джылгъа джойгъанлары чакълы бир ачха джоядыла. Школ 4 джылгъа къыралны неллей бир ачхасын экономия этеди?

1287. Былтыр санаторийге шахардан 845 сабий ийгендиле, пионер лагерге андан 2650 сабийни артыкъ ийгендиле. Быйыл джай санаторийлеге 1085 сабий джиберликдиле, пионер лагерге ўа—3825 сабий иерикдиле. Санаторийлеге эмда пионер лагерлеге былтырдан эсе быйыл ненча сабийни артыкъ иерикдиле?

1288. Былтыр джай бизни шахардан санаторийлеге ... сабий ийген эдиле, пионер лагерге ўа андан ... сабийге артыкъ ийген эдиле. Быйыл джай санаторийлеге ... сабий иерикдиле, пионер лагерлеге— ... сабий иерикдиле.

Керекли санланы табыб джазыгъыз, соруу салыгъыз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз.

1289. Сизни школну 1, 2, 3 эмда 4 классларына окъуу джылгъа ненча тетрадь керек болгъанын тергеб чыгъарыгъыз.

Берилгенин эмда тергелиб чыкъгъанын тетрадыгъызда былай таблицагъа джазыгъыз:

Классла	Окьюучулань саны	Бир сохдагъа бир джылгъа ненча тетрадь керек болгъаны	Бютеу да
1			
2			
3			
4			

1290. 1) Сохда, хар кюнюне 12 бет окъуса, джай каникуланы 84 кюнюне 72 бети болгъан 14 kitabны окъуругъун тергеб чыгъаргъанды. Сохда тюзюмю тергегенди?

2) Кесигизни юсююзден мынъа ушаш тергеу этигиз.

Ойлашдырыучу хыйсабла.

1291. „Эмен терекге ненча джыл болгъанды?—деб сабийле агъашчыгъа соргъандыла. „Кесигиз сагъыш этигиз“ дегенди ол.

— Бир тархлы санны эм уллусун, эки тархлы санны эм уллусун эмда юч тархлы санны эм уллусун бир-бирлерине къошугъуз; андан чыкъгъан суммадан эм гитче 4 тархлы санны алсагъыз эмен терекге ненча джыл болгъанын билликсиз,—дегенди. Эмен терекге ненча джыл болгъанды?

1292. Эки вазада 16-шар алма болгъанды. Биринчи вазадан талай алманы алгъандыла, экинчи вазадан биринчиде къалгъан алмаланы саны тенъли бир алма алгъандыла. Эки вазада да биргелей ненча алма къалгъанды?

1293. Амыр открыткала салыргъа эки альбом сатыб алгъанды. Аны тенъи хар альбомгъа неллей бир бергенсе деб соргъанды. „Уллу альбомгъа гитче альбомгъа берген 5 монетача 7 монета бергенме, эки альбомгъа да 60 кап. бергенме“,—дегенди Амыр. Хар альбомну багъасы неллей бир болгъанды?

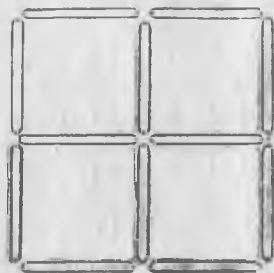
1294. Сабийле акгагъа аны кесине ненча джыл болгъанын соргъандыла. Акга: „Мени джылымы 6 кере аз этиб, андан чыкъгъан санны да 6-гъа аз этсегиз, 6 чыгъарыкъды“,—дегенди. Акгагъа ненча джыл болгъанды?

1295. Эсде тутулгъан санны 3 кере аз этиб, андан чыкъгъан санны 3-ге кѣб этиб, андан чыкъгъан санны 3-ге керелегенде, произведениеси 333 болады. Эсде тутулгъан санны табаргъа.

1296. 1) 12 таякъчыкъдан 4 квадрат кѳурагъыз. Эки квадрат кѳалырча, 2 таякъчыкъны алай алыгъыз.

2) 12 таякъчыкъдан 4 квадрат кѳурагъыз. 3 квадрат болурча, 3 таякъчыкъны бир джерден бир джерге алай салыгъыз.

3) 12 таякъчыкъдан 4 квадрат кѳурагъыз. 3 квадрат болурча 4 таякъчыкъны бир джерден бир джерге алай салыгъыз.



1297. Бу тѣбенни затла белгили эсе, хар хариф не санны кѣргюзеди:

К		Л
	М	
Н		О

- 1) Л-ден К 2 кере азды;
- 2) М бла Н-ни суммасы Л-ге тенъ болады;
- 3) Н бла П-ни разности М-ге тенъ болады;
- 4) П-ден Н 3 кере кѣбдю;
- 5) 56-дан П тѣрт кере азды.

1298. Къайыкъ элден суу ну энишге 9 км-ни, андан сора суу ну ѳрге 15 км-ни, дагыда суу ну энишге 11 км-ни баргъанды. Эм артда къайыкъ элден неллей бир узакълыкъда болгъанды?

1299. Эки къайыкъ бир-биринден 30 км узакълыкъдадыла. Аланы бири суу ну ѳрге 6 км-ни, экинчиси суу ну энишге 10 км-ни барса, араларыны узакълыгы неллей бир боллукъду?

1300. Эки санны суммасы аланы биринден 15-ге асламды, экинчисинден—25-ге асламды. Ол санланы суммасы неллей бириди?

1301. Эки санны произведениеси ѳл санланы биринден 18 кере уллуду, экинчисинден 5 кере уллуду. Ол санланы произведениелерин табаргъа.

1-чи таблица. Эсде тергер ючюн.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
А	4	17	25	32	49	56	68	75	83	96
Б	1	15	28	36	43	57	64	72	85	99
В	7	12	21	35	50	60	65	79	88	93
Г	10	18	30	34	45	55	66	80	82	100
Д	6	14	26	39	42	58	61	74	86	94
Е	9	16	23	31	47	53	69	77	84	91
Ж	3	11	29	37	44	51	63	71	89	97
З	5	20	24	33	46	54	67	76	90	95
И	8	13	27	40	48	52	70	73	87	92
К	2	19	22	38	41	59	62	78	81	98

2-нчи таблица. Бир тархлы санланы 12-ден башлаб 19-гъа дерици санлагъа керелегенден чыкыгъаны.

	12	13	14	15	16	17	18	19
2	24	26	28	30	32	34	36	38
3	36	39	42	45	48	51	54	57
4	48	52	56	60	64	68	72	76
5	60	65	70	75	80	85	90	95
6	72	78	84	90	96	102	108	114
7	84	91	98	105	112	119	126	133
8	96	104	112	120	128	136	144	152
9	108	117	126	135	144	153	162	171

Д ж у а б л а р ы .

289. 216 сохда.
 385. 1) 854 радиоприёмник.
 386. 290 учебник.
 388. 338 *к.м.*
 393. 6 кюннѣ.
 394. 12 кюшѣ.
 398. 756 сом.
 401. 213 къой.
 403. 3 кюннѣ.
 405. 180 г.
 536. 1) 29 530 *ц.*; 2) 2 458 *ц.*
 541. 1 679 *т.*
 551. 2 214 пара.
 552. 2 548 *т.*
 553. 792 *к.м.*
 561. 4 258 *т.*
 568. 160 *ц-ге.*
 598. 1 436 *т.*
 610. 2 046 сабийге.
 613. 324 фуражкагъа.
 637. 2 688 *т.*
 638. 2 624 *к.м.*
 642. 2 466 автомобиль.
 643. 1 217 трактор.
 648. 3 833 пальто.
 657. 14 190 *т-гъа.*; 36 225 *т-гъа.*
 658. 1) 432 ящик; 324 ящик.
 664. 2 710 *ц.*
 674. 175 *л.*
 677. 250 *т.*; 200 *т.*
 693. 6 800 *кг.*
 694. 1) 5 040 *кг.*
 699. 1) 2 530 мешок.
 711. 1 298 *т.*
 714. 194 *т.*
 715. 445 бичен косялка.
 718. 1) 1 670 *к.м.*
 721. 14 826 *ц.*
 722. 32 499 *ц.*
 731. 58 725 шпал.
 732. 24 750 шпал.
 735. 540 парагъа; 1 116 парагъа.
 738. 1 008 *к.м.*
 741. 324 сом.
 742. 180 *кг.*
 744. 195 *к.м.*
 753. 2 656 *т.*
 758. 890 *л-ге.*
 782. 2 156 *к.м.*; 3 696 *к.м.*
 788. 704 *к.м.*
 790. 135 *м.*
 784. 29 496 терек.
 795. 182 *м-ге.*
 796. 1 479 *т.*
 797. 1) 375 *т.*; 1 048 *т.*
 799. 375 *г.*
 800. 184 деталь.
 814. 9 216 *л.*; 9 984 *л.*
 839. 3 168 тетр; 768 тетр
 855. 38 тизгин.
 861. 12 кюннѣ.
 862. 14 кюннѣ.
 869. 84 сагъатха.
 874. 18 мешок.
 875. 14 мешок.
 888. 1) 560 *кг.*; 308 *кг.*
 889. 2 150 *кг.*; 2 250 *кг.*
 900. 42 кипа; 54 кипа.
 901. 32 ящик; 39 ящик.
 915. 9 бѣчге.
 918. 372 ящик.
 919. 180 вагон.

920. 18 кюннѣ.
922. 149 ц.
924. Сагъатха 36 км.
925. Сагъатха 32 км.
926. 170 км; 190 км.
927. 12 джолу.
928. 540 сом.
934. 560 км.
938. 640 км; 1920 км.
946. 376 км; 360 км.
951. Сагъатха 48 км.
957. Сагъатха 37 км.
984. 2 550 км; 3 825 км.
986. 48 м; 24 м.
988. 12 сагъатдан.
991. 324 кг.
993. 1) Сагъатха 54 км.
994. Сагъатха 24 км.
1233. 640 ц; 210 ц.
1234. 148 вагон; 380 вагон.
1236. 17 кг.
1240. 8 ц; 12 ц.
1244. 1) 874 ц; 738 ц.
1245. 448 км.
1246. 5 468 т.
1247. 71 450 кырпыч.
1248. 3 380 т.
1249. 600 сом.
1250. 50 148 учебн.
1252. 135 пальто.
1253. Эртденбла 10 сагъатда.
1254. 440 км.
1256. 33 сагъатха.
1257. 200 кг-гъа.
1258. 125 м-ге.
1259. 23 вагон.
1261. Сагъатха 64 км.
1262. 1 674 пальто.
1263. 2 556 кг.
1264. 1) 4 680 кг.
1265. 928 къанъачыкъ.
1274. 184 кѣкен.
1276. Сагъатха 26 км.
1277. 34 кг.
1278. 27 терекге.
1286. 1 059 сом.
1287. 570 сабийге.
-

МАГЪАНАСЫ

Джюзлюк.	3
2-нчи классда окъулгъанны къайтарыу	—
Минъ.	13
1000-ни ичинде нумерлеу	—
Километр	14
Къошуу	16
Алыу	22
Бир тархлы саннга керелеу	30
Бир тархлы саннга юлешуу	36
Амалланы барына хыйсабла бла примерле	45
Кёб тархлы санла.	52
Кёб тархлы санланы нумерлеу	—
Узунлукъну ёлчелери	61
Аурлукъну ёлчелери	65
Кёб тархлы санланы къошуу	68
Кёб тархлы санланы алыу	73
Хыйсабла	81
Кёб тархлы санланы керелеу	83
Кёб тархлы санланы юлешуу	99
Бир-бирлерине тюбешууге хыйсабла	119
Къайтарыу.	124
Эм бош кесекле.	129
Кесеклени къуралуулары	—
Санни бир неда талай кесегин табыугъа хыйсабла	133
Заманны ёлчелери	136
Геометрия материал	141
Къайтарыу.	155
Ойлашдыруучу хыйсабла	174
Таблицала	176
Д ж у а б л а р ы	177

Александр Спиридонович Пчёлко, Григорий Борисович Поляк

Арифметика. Учебник для 3-го класса.

Редактор *Б. Х. Байрамуков.*

Художественный редактор *М. П. Бертник.*

Технический редактор *Д. Х. Кубанов.*

Корректор *Л. И. Болурова.*

Сдано в набор 8-V-1961 г. Подписано к печати 5-VII-1961 года.

Бумага 60x92¹/₁₆. Печатных листов 11,25. Уч.-изд. л. 8,2.

Тираж 2800 экз. Заказ № 1996. Цена 15 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство,

г. Черкесск, ул. Ленина, 35-а.

Черкесская типография,

г. Черкесск, ул. Комсомольская, 32.

ЭСЛЕННЪЕН ОПЕЧАТКАЛА

Бети	Тизгини	Басмаланнъаны	Окъургъа тыйышлысы
13	Башындан 5-чи	...эм бирлик;	...эм 5 бирлик;
17	Тюбюнден 12-чи	$310 + (67 : 17 + 86)$	$210 + (68 : 17 + 86)$
99	Тюбюнден 4-чю	ТУ 114 самолёт са- гъатха	ТУ-114 самолёт 2 сагъатха
118	Тюбюнден 12-чи	тазалаб баргъанды, экинчиуа — 41 ц ...	тазалаб баргъанды, экинчи уа — 42 ц ...
120	Башындан 6-чы	оря Ббылай этгенди:	Боря былай этгенди:
124	Тюбюнден 11-чи	$81 : 3 - 2 - 18$	$84 : 6 \times 3 - 18$
164	Тюбюнден 13-чю	$108 \times 65 : 39$	$609 \times 65 : 39$

Арифметика для 3 класса (карач. яз.)